

พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
A Ritual and Invented Tradition of “Sat Duean Sip” in Sichon District,
Nakhon Si Thammarat Province

มนิรัตน์ กำลั้งเกื้อ
Manirat Kamlangkuea

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in Thai and Applied Thai
Prince of Songkla University
2561
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
A Ritual and Invented Tradition of “Sat Duean Sip” in Sichon District,
Nakhon Si Thammarat Province

มนิรัตน์ กำลั้งเกื้อ
Manirat Kamlangkuea

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in Thai and Applied Thai
Prince of Songkla University

2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล
 อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
 ผู้เขียน นางสาวมณีรัตน์ กำลังเกื้อ
 สาขาวิชา ภาษาและภาษาไทยประยุกต์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณะ หนูหมื่น)

.....ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณะ หนูหมื่น)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้
 เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยและ
 ภาษาไทยประยุกต์

.....
 (ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้างู๋สง)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคล
ที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นางสาวมณีรัตน์ กำลั้งเกื้อ)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวมณีรัตน์ กำลังเกื้อ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	พิธีกรรมและประเพณีประติษฐานสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้เขียน	นางสาวมณีรัตน์ กำลังเกื้อ
สาขาวิชา	ภาษาและภาษาไทยประยุกต์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) ศึกษาประเพณีประติษฐานสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุประสงค์ลักษณะในพิธีกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม การสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายก และผู้ประกอบพิธี รวมถึงชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธี ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพิธีกรรมในประเพณีที่สำคัญของพื้นที่นี้มาตั้งแต่อดีต และเป็นวิถีปฏิบัติของคนมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมสารทเดือนสิบ มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ทั้งในเรื่องของขนมในพิธีกรรม การจัดหมรับ และการชิงเปรต

อนึ่ง เมื่อพิจารณาประเพณีสารทเดือนสิบกับการปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประติษฐานของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่ปรับเปลี่ยนไปคือ สถานที่และกิจกรรม ระยะเวลาในการจัด และขบวนแห่หมรับ ทั้งนี้ประเพณีประติษฐานบุญสารทเดือนสิบของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีบทบาทที่เด่นชัดในแง่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ด้วย

คำสำคัญ : ตำบลสิชล, นครศรีธรรมราช, สารทเดือนสิบ

Thesis Title	A Ritual and Invented Tradition of “Sat Duean Sip” in Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province
Author	Miss Manirat Kamlangkuea
Major Program	Thai and Applied Thai
Academic Year	2017

ABSTRACT

This research aimed at 1) studying the tenth lunar month rites and 2) studying the invented tenth lunar month tradition of Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province. The theoretical frameworks of behavioral and material semiotics as well as qualitative research methodology were employed to conduct the research. Participatory and non-participatory observations were made, and interviews with individuals involved in the tenth lunar month rites, including monks, temple staff leaders, rite performers, and rite participants were also launched as part of the research. Interestingly, the findings revealed that the tenth lunar rites that are part of this significant tradition have long been performed by the people of Nakhon Si Thammarat Province and have been part of their practice up until now. The sweets that are used in the rites, the preparation of “Mrab”, a set of food and sweets, as well as “Shingpret”, a food-snatching race, all contain the meanings of semiology.

Furthermore, that this tradition has become an invented tradition reveals changes in activity grounds, activity content, activity duration as well as the procession of “Mrab”. The tenth lunar month tradition undoubtedly plays a significant role in promoting Nakhon Si Thammarat’s heritage tourism as we can see today.

Key words: Sichon Sub-district, Nakhon Si Thammarat Province, the tenth lunar month tradition

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือและความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่คอยให้คำแนะนำ รับฟังทุกความคิดเห็น และมีเวลาให้เสมอ รองศาสตราจารย์ มนต์รี มีเนียม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่ดี รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา คำชี้แนะ ให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณอาจารย์สมใจ สมคิด และ ดร.พัชรีย์ จำปี ผู้ที่จุดประกายความคิดในการศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ขอขอบคุณบุคลากรคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำที่ดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณทางวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และตอบรับบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของวารสารทุกท่านที่ให้คำแนะนำในการดำเนินการทุกอย่างให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณทางวัดประทุมทายการาม ทั้งพระสงฆ์ มัคทายก รวมถึงชาวบ้านในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลในการเขียนวิทยานิพนธ์ได้อย่างสมบูรณ์

สำหรับผู้วิจัยแล้วสิ่งที่สำคัญและต้องขอบคุณเป็นอย่างมากก็คือครอบครัว ขอขอบคุณแม่ และน้องที่คอยให้ความสนับสนุนและเป็นแรงใจให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอบคุณรุ่นพี่ และเพื่อนนักศึกษาหลักสูตรภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์ที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือที่ดีเสมอ ขอขอบคุณรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความคิดดีๆ ที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสุขและมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ

มณีนรัตน์ กำลังเกื้อ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABSTRACT.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
สารบัญตาราง.....	(10)
สารบัญภาพ.....	(11)
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	4
คำถามที่ใช้ในการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์.....	4
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่.....	9
แนวคิดและทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่.....	10
แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุประสงค์สัญลักษณ์ในพิธีกรรม.....	11
แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีประติษฐ์.....	12
แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณี.....	14
แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	19
เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	20
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	28
3. พิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์สารทเดือนสิบตำบลลิซล	
อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	29
ความเชื่อและที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอสิชล	
จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	35
ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	63
การปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	72
ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	81
บทที่ 4 บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิม และประเพณีประดิษฐ์ สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	84
บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	86
โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ที่ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	88
บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	90
โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	91
การปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	95
ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมผ่านประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	97
5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	104
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	104
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	108
บรรณานุกรม.....	109
บุคลากร.....	116
ภาคผนวก.....	118
ประวัติผู้เขียน.....	131

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปจำนวนประชากรในอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	22
2	สรุปจำนวนประชากรในตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	23
3	การตั้งเปรต.....	51
4	สรุปลำดับในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในวันรับตายายและวันส่งตายาย ของสารทเดือนสิบ ตำบลสีชล อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	62

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงตำแหน่งตำบลในอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	21
2	รูปเหมือนพ่อท่านครูแก้วและพระครูชลคุณาธาร.....	25
3	อุโบสถหลังแรกของอำเภอสีชล.....	26
4	พิธียกช่อฟ้า วัดประทุมทายการาม.....	22
5	กรอบแนวความคิดการวิจัย.....	29
6	ขนมเดือนสิบ.....	36
7	ขนมพอง.....	37
8	ขนมลา.....	38
9	ขนมบ้า.....	38
10	ขนมตีชำ.....	40
11	ขนมไข่ปลา.....	30
12	ของที่นำมาร่วมกันจัดหมรับ.....	42
13	โครงสร้างหมรับ.....	43
14	หมรับชั้นล่าง.....	44
15	หมรับชั้นที่ 4.....	45
16	หมรับชั้นที่ 5.....	46
17	หมรับกลาง.....	47
18	ตั้งเปรตนอกวัด.....	49
19	งานบิณฑิ.....	50
20	หลาเปรตและของตั้งเปรต.....	50
21	ผังการประกอบพิธีกรรมวันรับตายาย.....	52
22	ของที่ถวายพระและงานบิณฑิ.....	53
23	ผังการประกอบพิธีกรรมวันส่งตายาย.....	56
24	ตักบาตรเดือนสิบ.....	56
25	พระสงฆ์นำสายสิญจน์ล้อมรอบอัฐิ.....	57
26	ยันต์อาการ 32.....	58
27	เขายันต์อาการ 32.....	59
28	ชิงเปรต.....	61
29	หมรับ.....	64
30	งานบิณฑิ.....	65
31	ดอกไม้ถวายพระ.....	66

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
32	รูป เทียน..... 67
33	ขนมเดือนสิบ..... 68
34	ยันตร์อาการ 32..... 70
35	ผังการจัดรูปแบบกิจกรรมในส่วนของประเพณีประเพณีรัฐในปี พ.ศ. 2560..... 72
36	การจัดสถานที่..... 73
37	รถหมรับ..... 74
38	รถหมรับ..... 75
39	รำวงเดือนสิบ..... 76
40	ตักไข่เดือนสิบ..... 76
41	บริเวณวัด..... 77
42	บูชาเทียนและธงสีประจำวันเกิด..... 77
43	เจดีย์ทราย..... 78
44	ก่อเจดีย์ทราย..... 79
45	รถตุ๊กตุ๊กชมเมือง..... 79
46	ของฝากจากลิชล..... 82
47	โครงสร้างของสถาบันทางสังคม..... 97
48	ชาวลิชลร่วมกันจัดกิจกรรมก่อกองทรายและบูชาเทียนในประเพณีสารทเดือนสิบ... 98
49	การจัดระเบียบหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ในกองอำนวยการในประเพณีสารทเดือนสิบ.... 99
50	ชาวบ้านในตำบลลิชล..... 102

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา บทบาทพุทธศาสนาแฝงอยู่ในชีวิตที่สัมพันธ์กับประเพณีและพิธีกรรม โดยเฉพาะประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่า บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วหากประพฤติเสื่อมเสียจะตกนรกกลายเป็นเปรตต้องทนทุกข์ทรมาน ลูกหลานจึงอุทิศส่วนกุศล ทำบุญใหญ่ให้ในวันแรม 1 ค่ำเดือนสิบ ซึ่งเป็นวันสารทเดือนสิบของแต่ละปี วันนี้อบรมบุรุษหรือตายายที่ล่วงลับจะถูกปล่อยตัวกลับมายังโลกมนุษย์ เพื่อมาขอส่วนบุญจากลูกหลาน และจะกลับไปนรกในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นงานบุญใหญ่ที่สำคัญของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช นั่นคือประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบ (ขุนอาเทศคดี, 2525, น.49)

ประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบ เป็นงานบุญใหญ่ของชาวนครศรีธรรมราชที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สารทเดือนสิบเกิดจากพื้นฐานจิตใจของชาวนครศรีธรรมราชที่ตระหนักในความสำคัญของความกตัญญูกตเวที ว่าเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งของมนุษย์ที่ทุกคนควรมีต่อบรรพบุรุษของตนทั้งในภพนี้และภพหน้า มุมมองดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะเด่นของชาวนครศรีธรรมราชในแง่คติชนวิทยา นั่นคือประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบ บ่งบอกถึงความรัก ความผูกพันและความกตัญญูในกลุ่มเครือญาติของชาวนครศรีธรรมราช โดยชี้ถึงความสามัคคีในชุมชนท้องถิ่นของชาวนครศรีธรรมราช อีกทั้งยังยืนยันถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างพุทธศาสนาอันเชื่อมโยงกับวิถีคิดและวิถีชีวิตชาวนครศรีธรรมราชอีกด้วย (ชวน เพชรแก้ว, 2559, น.123)

อนึ่งแม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะมีความก้าวหน้า มีเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาอย่างมากมาย แต่คนนครศรีธรรมราชจำนวนมากก็ยังให้ความสำคัญกับประเพณีพิธีกรรมสารทเดือนสิบที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต คนนครศรีธรรมราชยังมีความเชื่อ และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบของชาวนครศรีธรรมราช ยังคงเป็นประเพณีพิธีกรรมทางคติชนวิทยาที่มีความสำคัญต่อชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นงานบุญใหญ่ที่คนภายนอกก็รู้จักกันเป็นอย่างดี (ชวน เพชรแก้ว, 2559, น.123)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงประวัติความยิ่งใหญ่ของการจัดประเพณีกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2466 ที่สนามหน้าเมือง ด้วยความร่วมมือของคณะกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช และยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน ประเพณีสารทเดือนสิบจะมีขนมหลัก ๆ 5 ชนิด ที่ใช้ในพิธีกรรม มีการจัดเป็น “หมัรบ” หรือ สำรับ เพื่อเป็นการอุทิศ

ส่วนกุศลให้แก่บรรพชน ให้นำกลับไปใช้ในนรกภูมิ ลูกหลานจะต้องจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ อาหาร และขนมประดับตกแต่งให้สวยงาม ดังเพลงร้องเรื่องที่มีมาตั้งแต่อดีต ปรากฏในหนังสือที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2530 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ทำบุญเหอ	ทำบุญวันสารท
ยกหมรับดับเถา	ไปวัดไปวา
พองลาหนมแห้ง	ตุงแต่งตุ๊กตา
ไปวัดไปวา	สาเสตเวทนา เปรต...เหอ

(ดิเรก พรตเสน, 2530, น.15)

สิ่งที่พึงพิจารณาคือ ขนมทุกชนิดในประเพณีพิธีกรรมสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ขนมดังกล่าวสื่อความหมายแทนสิ่งของต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษสามารถนำไปใช้ได้ ในนรกภูมิ อันได้แก่ ขนมลา เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องนุ่งห่ม ขนมพอง เป็นสัญลักษณ์แทนแพ ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนสะบ้า ขนมไข่ปลา เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องประดับ และขนมดีซำ เป็นสัญลักษณ์แทนเงินเบี้ย ขนมทุกชนิดที่ใช้ในประเพณีกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช ล้วนมีกระบวนการทำที่เหมือนกัน นั่นก็คือการทอด วัตถุดิบที่ใช้เป็นแป้งทำขนมที่ทำได้ตามท้องถิ่นและมีวิธีการทำที่พิถีพิถันและต้องใช้เวลา เพื่อพิสูจน์ถึงความตั้งใจ มุ่งมั่นในการระลึกถึงบรรพชน และการร่วมทำขนมด้วยกันในหมู่เครือญาติก็เป็นการสร้างความกลมเกลียวสามัคคี รักพี่รักน้องในชุมชนนั้นด้วย ขนมเดือนสิบนอกจากจะใช้ในการจัดหมรับที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษแล้วยังมีการนำขนมเดือนสิบไปมอบให้แก่ญาติผู้ใหญ่ที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงถึงความรัก และความเคารพนับถือผู้อาวุโสทั้งในกลุ่มเครือญาติ และผู้ใหญ่ในท้องถิ่นหรือชุมชนด้วย

มีข้อชวนสังเกตว่าประเพณีกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบเป็นประเพณีพิธีกรรมทางคติชนวิทยาที่มีอยู่ทั่วทุกท้องถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏการณ์ดังกล่าวถือเป็นสิ่งหลอมรวมและทำให้เกิดความเชื่อสืบต่อกันมา จนเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและวิถีคิดที่สำคัญของคนนครศรีธรรมราช

ในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีการดำรงอยู่ซึ่งประเพณีสารทเดือนสิบที่มีความเข้มข้น และมีการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ทั้งในเรื่องของการประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนต่าง ๆ ยังคงยึดตามขนบดั้งเดิม

เมื่อพิจารณาถึงประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบในปัจจุบันของชาวตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า มีลักษณะเด่นในแง่ของประเพณีประเพณีประเพณีมากขึ้น รูปแบบในประเพณีสารทเดือนสิบที่มีการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มไปจากประเพณีเดิม เรียกได้ว่าเป็นประเพณีประเพณี ตามแนวคิดของ Eric Hobsbawm และ Terence Ranger, 1983 อ้างถึงใน ไโรหนับ ศรีอาหมัด, 2555, น.25) ที่มองว่าประเพณีประดิษฐ์ (Invented Tradition) ครอบคลุมทั้งประเพณีที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นใหม่และรวมบางส่วนที่สืบทอดมาในสังคมมาแล้ว

ทั้งนี้ ประเพณีสารทเดือนสิบในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังได้เพิ่มรูปแบบและกิจกรรมเข้ามา แต่มีการจัดในช่วงค่ำของวัน แรม 14 ค่ำ เดือนสิบ ในวัดก็จะมีการจัดรำวงย้อนยุค ตักไข่น้ำโขกเดือนสิบ และในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ก็มีการออกร้านต่าง ๆ มากมาย ซึ่งกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามา เป็นรูปแบบของประเพณีประติษฐ์ เพื่อสร้างความเพลิดเพลิน และหารายได้ให้แก่วัดและคนในชุมชน

ประเด็นที่น่าสนใจคือประเพณีประติษฐ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ แต่อาจจะใช้รูปแบบอ้างอิงกับสถานการณ์เก่า หรืออาจจะสร้างอดีตของมันขึ้นมาใหม่ในรูปแบบที่ต่างออกไปอีกครั้ง ประเพณีประติษฐ์จะถูกนำเสนอในลักษณะที่มีความไม่คงที่แปรเปลี่ยนได้ ซึ่งเป็นลักษณะที่เชื่อมโยงถึงสภาพสังคมกับบริบททางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนของสังคมสมัยใหม่ ประเพณีประติษฐ์มีความหมายรวมถึงการย้อนกลับไปนำเอาประเพณีเดิมหรือสิ่งเดิมที่ขาดหายไป ช่วงเวลาหนึ่ง ด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งมาประติษฐ์ในเงื่อนไขใหม่ ดังนั้น การรื้อฟื้นประเพณีขึ้นมาใหม่จึงไม่เหมือนเดิม ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยน ลดทอน เพิ่มเติมบางส่วนของโครงสร้างหรือรายละเอียด ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ เป้าหมายและการให้ความหมายใหม่ นี้เรียกว่าลักษณะเด่นของประเพณีประติษฐ์ (โรหนับ ศรีอาหมัด, 2555, น.25)

ทั้งนี้ เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช นับว่าเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นและอยู่คู่กับคนในตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชมาอย่างช้านาน แต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมทั้งในเรื่องของรูปแบบ เป้าหมายและการให้ความหมายใหม่ รวมถึงมีกิจกรรมต่าง ๆ แทรกเข้ามาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์ตำบลลิซลให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ประเพณีและพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีความโดดเด่นดังกล่าวมาแล้วนั้น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีรูปแบบปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประติษฐ์ แง่มุมการผสมผสานและเปลี่ยนแปลงของประเพณีกับพิธีกรรมในท้องถิ่นข้างต้น นับเป็นประเด็นทางคติชนวิทยาที่น่าสนใจศึกษาเพื่อค้นหานัยสำคัญของความเป็นประเพณีประติษฐ์กับพิธีกรรมสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาประเพณีประติษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะเด่นของประเพณีประติษฐานรทเดือนสิบ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ทำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง
3. เพื่อเป็นประโยชน์แก่สถาบันการศึกษาที่จะนำไปใช้ประกอบการสอนในรายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม

คำถามที่ใช้ในการวิจัย

พิธีกรรมและประเพณีประติษฐานรทในงานบุญสารทเดือนสิบของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชมีบทบาทเชิงคติชนอย่างไร

นิยามศัพท์

พิธีกรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติร่วมกันของคนในสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นโดยขนบธรรมเนียม หรือระเบียบของสังคมซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมและความเชื่อของสังคมนั้น ๆ โดยใช้วัตถุสัญลักษณ์และพฤติกรรมสัญลักษณ์ในการให้ความหมาย (สรุปจาก จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, 2551; ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548; ธิดา โมสิกรัตน์, 2546)

ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมที่เป็นระเบียบแบบแผน มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมที่คนในสังคมยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นต้นแบบให้คนรุ่นหลังได้ประพฤติและปฏิบัติต่อไป (สรุปจาก จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, 2551; ธิดา โมสิกรัตน์, 2546)

ประเพณีประติษฐานรท หมายถึง การประกอบสร้างประเพณีเดิมให้เกิดขึ้นในบริบทใหม่ มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม แต่ก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นนั้นไว้ (สรุปจาก ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2549; ไโรหนับ ศรีอาหมัด, 2555)

สารทเดือนสิบ หมายถึง งานทำบุญใหญ่ประจำปีที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด นครศรีธรรมราช เป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อแสดงความกตัญญู (สรุปจาก ปรีชา นุ่นสุข, 2525; ชวน เพชรแก้ว, 2559)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่อง “พิธีกรรมและประเพณี ประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช” แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ตัวผู้วิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ตัวผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะไปการเก็บข้อมูล สร้างเครื่องมือการวิจัยเพื่อให้มีประสิทธิภาพและได้ข้อมูลตามที่ต้องการ ดังนั้นจึงต้องมีการเตรียมแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ตอบตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ อีกทั้งการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับบุคคลในพื้นที่

2. การสังเกตและสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์จะมีลักษณะเป็นการสร้างคำถามแบบปลายเปิดและไม่กำหนดประเด็นล่วงหน้า โดยมีการสัมภาษณ์ผู้รู้ คือ ผู้นำชุมชน และ ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ หมักทายก และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลลิซล มีประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ความเชื่อ ที่มาของพิธีกรรมและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) การจัดการรูปแบบกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ปัจเจกบุคคล โดยสัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลลิซลและนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรม โดยมีประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ดังนี้ 1) สัมภาษณ์ชาวบ้านในเรื่องของความเชื่อและขั้นตอนการเตรียมสิ่งของเพื่อประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวในเรื่องของการจัดกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่เป็นรูปแบบของประเพณีประดิษฐ์

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการสังเกตทั้งก่อนและระหว่างการประชุมพิธีกรรมโดยใช้วิธีการถ่ายภาพและจดบันทึกข้อความ ซึ่งไม่มีแบบฟอร์มเป็นทางการ โดยมีอุปกรณ์ภาคสนาม ได้แก่ สมุดปากกา เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลภาคสนามในขั้นตอนของการสังเกตและสัมภาษณ์

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา พิธีกรรมและประเพณีประเพณีประติษฐานศาสดาเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ไว้ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ กลุ่มคนที่มีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมศาสดาเดือนสิบของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ มัคทายก และหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนในการจัดประเพณีศาสดาเดือนสิบ ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ ที่มา และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมศาสดาเดือนสิบ รวมไปถึงการบริหารจัดการในการประกอบพิธีที่กรมผู้วิจัยต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดีและสมบูรณ์ที่สุด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง (Informants) คือกลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดเตรียมสิ่งของ และความเชื่อของการประกอบพิธีกรรม และกลุ่มคนที่เข้ามาท่องเที่ยวในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในรูปแบบของประเพณีประติษฐานศาสดา โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็นรุ่น ได้แก่ รุ่นทวด รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นลูก และรุ่นหลาน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

1) พิธีกรรมและประเพณีประติษฐานศาสดาเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาพิธีกรรมแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับความเชื่อและที่มาของประเพณีศาสดาเดือนสิบ การประกอบพิธีกรรม และความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม ส่วนที่ 2 ศึกษาประเพณีประติษฐานศาสดาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรม และปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประติษฐานศาสดา

2) บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประติษฐานศาสดาเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมในพิธีกรรมแบบดั้งเดิมและประเพณีประติษฐานศาสดา การปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประติษฐานศาสดา และภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาพิธีกรรมและประเพณีประติษฐานรทเดือนสิบ ของตำบลสิชล อำเภอสสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลประเพณีสารทเดือนสิบในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะตำบลสิชลเป็นตำบลที่มีประชากรรวมมากที่สุด ในอำเภอสสิชล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวัดประทุมทายการามเป็นพื้นที่ในการศึกษาเพราะเป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวสิชลและพื้นที่ใกล้เคียง อีกทั้งวัดประทุมทายการามเป็นวัดที่ยังคงอนุรักษ์การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบที่เป็นแบบดั้งเดิมไว้ และในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นประเพณีประติษฐานในงานบุญสารทเดือนสิบที่เพิ่มเข้ามาด้วยอย่างชัดเจน ทำให้วัดประทุมทายการามเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งนี้

4. ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตช่วงเวลาการศึกษาพิธีกรรมและประเพณีประติษฐาน ในประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลสิชล อำเภอสสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ช่วงปี พ.ศ. 2559 – พ.ศ. 2560

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาพิธีกรรมและประเพณีประติษฐานรทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษาได้แบ่งวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณีประติษฐาน รวมทั้งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเพณีสารทเดือนสิบ

1.2 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัมภาษณ์คนในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในประเพณีสารทเดือนสิบ ทั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) การสังเกต โดยผู้วิจัยสังเกตแบบมีส่วนร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบในฐานะพุทธศาสนิกชนเพื่อให้เห็นภาพรวมของการประกอบพิธีกรรม รวมทั้งสังเกตผู้เข้าร่วมและบรรยากาศของการประกอบพิธีกรรม 2) การสัมภาษณ์ ใช้ 2 วิธีคือวิธีแรกสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยโดยไม่กำหนดประเด็นล่วงหน้า วิธีที่สองคือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ มีการตั้งคำถามโดยละเอียด เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การจัดการข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดให้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์

2.2 วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดในการจัดลำดับความสัมพันธ์และลำดับความเชื่อมโยงของข้อมูล หลังจากนั้นนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์และตีความโดยใช้แนวคิดและทฤษฎี

3. ชั้นนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลทั้งจากเอกสาร การสังเกต และสัมภาษณ์ จากนั้นมีการเรียบเรียงประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือศึกษาพิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่
2. แนวคิดและทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
3. แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม
4. แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีประดิษฐ์
5. แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณี
6. แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช
7. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่

การศึกษาคติชนด้านบทบาทหน้าที่ เป็นการศึกษาคติชนโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง (text) กับบริบททางสังคมของคติชน (social context of folklore) เพื่อวิเคราะห์ว่าคติชนในฐานะที่เป็นข้อมูลวัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม (ศิริพร ณ ถกลาง, 2557, น.359) วัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐานด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เพลง การละเล่น ความเชื่อ พิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจ และช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมที่เป็นคติชน จึงควรศึกษาในบริบทสังคมนั้น ๆ เพื่อให้เห็นความสำคัญของข้อมูลประเภทคติชนที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

วิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1954 อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2557, น. 359) เขียนบทความเรื่อง “Four Functions of Folklore” Bascom ได้จำแนกบทบาทหน้าที่ของคติชนในภาพรวมไว้ 4 ประการ คือ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษานในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความซับซ้อนใจของบุคคล

2. แนวคิดและทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

เอมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1964 อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2542, น.192) กล่าวว่า สังคมจะมีคุณภาพหรืออยู่รอดด้วยการยึดเหนี่ยวทางสังคม (social solidarity) คือการที่บุคคลในสังคมมีสิ่งยึดถือร่วมกัน ในสังคมขนาดเล็กหรือสังคมที่มีโครงสร้างง่าย ๆ นั้นการยึดเหนี่ยวทางสังคมจะเป็นแบบ Mechanical Solidarity คือ การยึดถือค่านิยม จารีตประเพณีเดียวกัน มีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติต่าง ๆ แบบเดียวกัน แต่ในสังคมที่ซับซ้อนการยึดเหนี่ยวในสังคมจะเป็นแบบ Organic Solidarity คือการยึดเหนี่ยวตามบทบาทหน้าที่ของตนโดยที่แต่ละบุคคลจะมีค่านิยม ความเชื่อ ความคิด ที่แตกต่างกันออกไป การที่สังคมจะอยู่รอดได้ก็เพราะบุคคลปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของสังคมนั้นเอง สังคมจะเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบง่าย ๆ เป็นแบบซับซ้อนเสมอเนื่องจากปัจจัยสำคัญคือการเพิ่มของประชากรทำให้เกิดการแข่งขันด้านการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ เอมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1965 อ้างถึงใน นิยพรรณ วรรณศิริ, 2540, น. 111) สนใจหน้าที่ของสถาบันสังคม เขาคิดว่าทุก ๆ สถาบันจะต้องมีหน้าที่ของมันเสมอ และไม่ได้มองสังคมในเชิงราบรื่นแต่เพียงด้านเดียว ทั้งนี้ยังมองว่าส่วนประกอบสำคัญอีกประการของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมก็คือ การที่สมาชิกในสังคมมีขอบเขตของการกระทำระหว่างกัน และสนใจในกิจกรรมของชุมชนและความผูกพันของชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา และได้จัดหน้าที่ที่สำคัญของศาสนาไว้ 4 ประการคือ เป็นพลังทางสังคมที่ทำให้เกิดระเบียบวินัย (disciplinary) สามัคคี (cohesive) เป็นพลังชีวิต (vitalizing) และความอิมเอ็บ (euphoric) (นฤจร อินธิจิระจรัส, 2535, น.6)

โครงสร้างและสถาบันทางสังคม

วสันต์ ปัญญาแก้ว (2543, น.55) กล่าวว่า ระบบสังคม (Social System) ประกอบไปด้วยสถาบันสังคมหรือระบบย่อยต่าง ๆ (Sub-System) ที่ทำงานเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยกันในเชิงการหน้าที่อย่างเป็นแบบแผน การขัดเกลาทางสังคมถูกพิจารณาว่าเป็นกลไกเชิงสถาบันที่ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันสังคมกับกลุ่มสังคมนขนาดใหญ่และระหว่างสถาบัน

สังคมกับปัจเจก สถาบันสังคมหลัก ๆ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อสารมวลชน ถูกพิจารณาว่าเป็นหน่วยงานสังคมที่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมขัดเกลาสมาชิกใหม่ให้ได้รับเอาข้อตกลงร่วมต่าง ๆ

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549, น.7-9) กล่าวว่า ในวิถีชีวิตของชุมชนส่วนมากจะอยู่ในลักษณะแนวราบที่เน้นความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเนื่องจากเป็นเครือญาติกัน อีกทั้งค่านิยมของศาสนธรรมที่สอนให้บุคคลมีเมตตากรุณา เอื้อเพื่อช่วยเหลือพึ่งพากันมีผลให้โครงสร้างความสัมพันธ์เป็นแบบแนวราบหรือความสัมพันธ์เชิงสังคมมากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจรวมศูนย์ โครงสร้างของกระบวนการเรียนรู้ในสังคมชุมชนนี้จึงมีลักษณะเด่นเพื่อการเรียนรู้แนวราบและอยู่ในระบบความสัมพันธ์ระดับต่างๆ อย่างเชื่อมโยงกันด้วย

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (2554, น.78-79) กล่าวว่า สถาบันทางสังคมเป็นแบบอย่างในการคิดของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมให้เป็นไปได้อย่างเข้มแข็ง สิ่งเหล่านี้ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมีการสั่งสมและถ่ายทอดกันมา ทั้งนี้สถาบันทางสังคมยังมีองค์ประกอบสำคัญก็คือตำแหน่งทางสังคมซึ่งทำหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพและบทบาทของบุคคล

3. แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม

วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner, 1967 อ้างถึงใน สุริยา สมุทรคุปต์, 2541, น.8-10) มองว่าพิธีกรรมเป็นรูปแบบสำคัญในการสื่อความหมายสำคัญทางวัฒนธรรม และสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมเป็นตัวส่งผ่านแก่นสำคัญนั้น ซึ่งการศึกษาพิธีกรรมโดยการวิเคราะห์และตีความหมายจากสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม (Interpretation of Ritual Symbol) เป็นสิ่งที่จำเป็นเท่า ๆ กับการวิเคราะห์และตีความจากบริบทแวดล้อม (Context) และการมองเชิงองค์รวม (Holistic View) Turner ได้แบ่งพิธีกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ พิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล พิธีกรรมตามช่วงชีวิตของมนุษย์ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระผู้เป็นเจ้ารวมทั้งสิ่งเหนือธรรมชาติ (Divinatory) (นภสมน นิจนิรันดร์, 2550, น.12-18)

พิธีกรรมในมุมมองของ Turner เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม ซึ่งประกอบขึ้นจากสัญลักษณ์และชุดพฤติกรรมสัญลักษณ์ พิธีกรรมจึงเป็นระบบของความหมายที่สามารถเชื่อมโยงกลับไปถึงโครงสร้างสังคมที่พิธีกรรมนั้นเกิดขึ้น การทำความเข้าใจความหมายสัญลักษณ์ในพิธีกรรม จึงช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในโครงสร้างสังคมด้วย (พิเชฐ สายพันธ์, 2539, น.14 อ้างถึงใน ปานวาด มากนวล, 2556)

4. แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีประติษฐ์

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีประติษฐ์

ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2549) ได้กล่าวถึงประเพณีประติษฐ์ในความเห็นของ Eric Hobsbawm ว่าเป็นสิ่งที่มีไว้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสังคมอุตสาหกรรม วัฒนธรรมที่สร้างกันขึ้นมาก็สะท้อนให้เห็นเงื่อนไขของการผลิตของสังคมอุตสาหกรรม และ Terence Ranger ว่าประเพณีประติษฐ์เป็นประเพณีใหม่ที่ถูกสร้างขึ้น ประเพณีกลายเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นคงให้กับอนาคต ประเพณีและพิธีกรรมทำให้มนุษย์ต่างวัฒนธรรมกัน สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ๆ ประเพณีประติษฐ์จึงเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น และสร้างความเป็นสมัยใหม่ให้กับประเพณีเดิม

ประเพณีประติษฐ์ (invention of tradition) คือชุดของวิถีปฏิบัติ (a set practice) ที่ถูกกำหนดขึ้นจากกฎเกณฑ์ที่ยอมรับกันทั้งโดยเปิดเผยและโดยปริยาย มีลักษณะเชิงพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์ที่ต้องมีการส่งทอดค่านิยมและแบบแผนความประพฤติที่แน่นอน โดยการกระทำซ้ำแบบเดิม ซึ่งแสดงความต่อเนื่องกับอดีต ทั้งนี้ประเพณีประติษฐ์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ แต่อาจจะใช้รูปแบบอ้างอิงกับสถานการณ์เก่าหรืออาจจะสร้างอดีตขึ้นมาเองก็ได้ (Eric Hobsbawm และ Terence Ranger, 1983 อ้างถึงใน ไโรหนับ ศรีอาหมัด, 2555, น.25)

4.2 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีประติษฐ์

มีงานวิจัยที่ศึกษาประเพณีประติษฐ์ และพบแง่มุมที่น่าสนใจ อาทิ ปฐม หงส์สุวรรณ (2556) ศึกษาเรื่อง **แม่น้ำโขงกับการเป็นเวทีของประเพณีประติษฐ์ในอีสาน** ผลการศึกษาพบว่า การประกอบสร้างประเพณีประติษฐ์เป็นสิ่งสะท้อนภูมิปัญญา ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนในวิถีคิดของผู้คนในแถบนั้น ด้วยการประยุกต์ใช้ของเก่ามาแปรรูปภายใต้บริบทใหม่ซึ่งมีแง่มุมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวอีสาน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการใช้อินเทอร์เน็ตแบบสร้างสรรค์

ประเสริฐ รุณรา (2557) ศึกษาเรื่อง **พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตของพิธีกรรมประติษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน** ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับนพเคราะห์ในสังคมไทยเป็นการประสานความเชื่อเกี่ยวกับเทพนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับความเชื่อที่เกี่ยวกับเทพนพเคราะห์ที่รับแนวคิดแบบศาสนาพุทธ การใช้สัญลักษณ์ในพิธีสวดนพเคราะห์เป็นการสะท้อนตัวตนของเทวดานพเคราะห์ มีการจำลองพิธีกรรมให้เสมือนเป็นที่สถิตของ

เทวดา และประดิษฐ์สร้างสัญลักษณ์เพื่อแสดงความหมายที่สัมพันธ์กับแนวคิดโลกศาสตร์และจักรวาลวิทยา ทั้งนี้พิธีสวดนพเคราะห์ก็ยังสามารถบรรเทาทุกข์และขจัดความกลัว สร้างความมั่นคงทางจิตใจ และผ่อนคลายความเครียด ในปัจจุบันพิธีสวดนพเคราะห์ที่ได้นำแนวคิดทางทฤษฎีนิยามมาใช้ในการบริหารจัดการและมีการประดิษฐ์รูปแบบของพิธีมากขึ้น

ยุทธกาน ดิสกุล (2553) ศึกษาเรื่อง **ประเพณีประดิษฐ์และอัตลักษณ์ชุมชนคลองแห** การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดเรื่องประเพณีประดิษฐ์ของ Eric Hobsbawm มาใช้เป็นกรอบการศึกษา ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการประเพณีประดิษฐ์ที่ตลาดน้ำคลองแหสะท้อนให้เห็นถึงการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการสร้างให้อัตลักษณ์ให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการต่อรองปะทะความหมายทางวัฒนธรรมทั้งจากภายในตัวชุมชนและกลุ่มอิทธิพลต่างๆจากภายนอกที่เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงชุมชน

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2557) ศึกษาเรื่อง **ประเพณีส่วงเฮือชายฝั่งลุ่มน้ำโขง: บทบาทดั้งเดิมและการปรับเปลี่ยนตามนโยบายของรัฐบาล** ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีส่วงเฮือเป็นประเพณีที่มีบทบาทต่อการสืบทอดจารีตและประเพณีดั้งเดิม ต่อมารัฐบาลก็ได้นำประเพณีแข่งเรือมาเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาวและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน อีกทั้งประเพณีส่วงเฮือยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและรัฐชาติ เพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวในแถบลุ่มแม่น้ำโขง

เอกรินทร์ พึ่งประชา (2545) ศึกษาเรื่อง **พระราชู: “ประเพณีประดิษฐ์” แห่งวัดศิระทอง** ผลการศึกษาพบว่า คติความเชื่อพระราชูวัดศิระทองดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในชุมชนศิระทองมาเป็นเวลาเกือบสองศตวรรษ รวมทั้งยังมีคุณสมบัติที่ง่ายต่อการปรับตัวจึงทำให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างประเพณีประดิษฐ์ของวัดและชุมชนแห่งนี้ ขณะเดียวกันพระราชูก็มีสาระสำคัญบางประการที่รักษาไว้ได้ซึ่งนั่นก็คือความศักดิ์สิทธิ์ ที่สืบเนื่องจากการที่พระราชูถูกโยงเข้ากับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีผลต่อจิตวิทยาต่อผู้คนมาโดยตลอด ใน 3 ยุคสมัย “ประเพณีประดิษฐ์” ความเชื่อพระราชูวัดศิระทองนั้นก่อตัวขึ้นจากทั้งกระบวนการสร้างอดีต และการอ้างอิงใหม่ บทบาทของประเพณีประดิษฐ์นั้น ไม่เพียงแต่สะท้อนหน้าที่ที่สำคัญของปรากฏการณ์ดังกล่าวของชุมชนนั้น หากยังเผยให้เห็นเงื่อนไขทางสังคมที่สัมพันธ์กับชุมชน

สรุปได้ว่า ประเพณีประดิษฐ์เป็นการประกอบสร้างประเพณีเดิมให้เกิดขึ้นในบริบทใหม่ มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติม แต่ก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม ความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นนั้นไว้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดให้ประเพณีนั้นๆยังคงดำรงอยู่ต่อไป ทั้งนี้จุดประสงค์อาจเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เป็นต้น

การศึกษาเรื่อง “พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเพื่อใช้เป็นกรอบคิดในการศึกษา ดังนี้ ทฤษฎีพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ในการวิเคราะห์พิธีกรรมและการให้ความหมายของวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ในพิธีกรรม รวมไปถึงศึกษาความเชื่อ ที่มา และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านพิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์ และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ในการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมผ่านสถาบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์ที่ทำหน้าที่เป็นแกนหลักให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้มแข็ง

5. แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณี

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณี

ธิดา โมสิกรัตน์ (2546, น.7) ได้ให้ความหมายของคำว่า พิธีกรรมและประเพณีว่า พิธีกรรม คือ วิธีการที่กระทำเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ หรือมีผลสำเร็จตามความต้องการ เป็นการกระทำของบุคคล เมื่อเป็นที่ยอมรับในสังคมก็จะกำหนดเป็นแบบแผนการกระทำของส่วนรวม กลายเป็นประเพณีของสังคมซึ่งสมาชิกในสังคมรับมาปฏิบัติร่วมกัน ส่วนคำว่าประเพณี คือ สิ่งที่นิยมถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นแบบแผน หรือตามแบบอย่างที่ได้กำหนดขึ้น เช่น ประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนา จะมีแบบแผนการปฏิบัติของชาวพุทธเป็นแบบเดียวกันและกระทำสืบทอดกันมา

กล่าวได้ว่า พิธีกรรมและประเพณีเป็นรูปแบบของการประพฤติปฏิบัติหรือการกระทำของบุคคลหรือคนในสังคมนั้น ๆ มีความสัมพันธ์อยู่กับความเชื่อและวิถีชีวิต โดยสังเขปเป็นความรู้ มีการประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมา

ลักษณะของพิธีกรรมและประเพณี

พิธีกรรมและประเพณีมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับชีวิต พิธีกรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประเพณี ธิดา โมสิกรัตน์ (2546, น.7-8) ชี้ว่าพิธีกรรมและประเพณีมีองค์ประกอบดังนี้ 1) แนวคิด คือ หลักการหรือความเชื่อที่ปรากฏเป็นประเพณี เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่สมาชิกในสังคมกระทำตามเพื่อให้ใช้ชีวิตในสังคมส่วนรวมได้อย่างมีความสุข 2) พิธีกรรม คือ วิธีการขั้นตอน รูปแบบที่กำหนดไว้ โดยที่มีบุคคลที่ได้รับการยอมรับหรือเชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถเรียกว่า เจ้าพิธี ทำหน้าที่เป็นตัวกลางหรือเป็นตัวแทนผู้เข้าร่วมพิธี 3) สมาชิก คือ ผู้เข้าร่วมในประเพณี อาจมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือเป็นหมื่นเป็นแสนคนก็ตาม และ 4) การเฉลิมฉลอง คือ การจัดกิจกรรม การละเล่นที่สนุกสนานรื่นเริง หรือการแสดงความยินดี เช่น การร้องรำทำเพลง การแสดงมหรสพ เป็นต้น

พิธีกรรมและประเพณีเป็นวัฒนธรรมที่คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนความเชื่อ และค่านิยมที่มีการกำหนดร่วมกันของคนในสังคมที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรกระทำ เพื่อให้เกิดความสบายใจและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การที่คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามพิธีกรรมและประเพณีของสังคมนั้น ๆ ทำให้เกิดความสามัคคีและสร้างอัตลักษณ์ให้กับสังคมนั้น ๆ ด้วย

5.2 งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและประเพณี

มีงานวิจัยที่ศึกษาพิธีกรรมและประเพณี พบแง่มุมที่น่าสนใจ อาทิ ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2557) ศึกษาเรื่อง **ลัทธิพิธีการนับถือเจ้าแม่สองนางกับชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง** ผลการศึกษาพบว่าชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดมุกดาหารได้เข้าร่วมถวายตัวเป็นลูกศิษย์ของเจ้าแม่สองนางเพื่อจะได้รับการปกป้องจากเจ้าแม่สองนาง จึงทำให้เห็นว่าศาสนาหรือความเชื่อเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชนมีส่วนช่วยทำให้เกิดการประนีประนอมกันระหว่างกลุ่มชนที่เคยมีปัญหาความขัดแย้งได้มีการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้

นภสมน นิจันรันตร์ (2550) ศึกษาเรื่อง **โนรา: สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนใต้ รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ยุคโลกาภิวัตน์** ผลการศึกษาพบว่า เมื่อความเชื่อของตำนานโนรากับการเคารพบรรพบุรุษเป็นต้นเหตุของการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูของคนในพื้นที่ภาคใต้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการใช้สัญลักษณ์และให้ความหมายต่าง ๆ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของคนใต้ในการสืบทอดพิธีกรรมนี้โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่บรรพบุรุษ อีกทั้งยังก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนที่มีความเชื่อและความศรัทธาเดียวกันเพื่อร่วมแสดงตัวตนในพิธีกรรมนี้นอกจากนี้ยังพบว่าผลของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ทำให้สามารถแบ่งลักษณะของโนราในยุค โลกาภิวัตน์ได้ 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงสูง 2) กลุ่มที่มีการผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่ 3) กลุ่มที่ปฏิเสธสิ่งแปลกใหม่ อนุรักษ์ไว้ซึ่งของเก่าตามแบบฉบับดั้งเดิมเท่านั้น แม้ว่าการแสดงโนราจะต้องมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม แต่พิธีกรรมโนราโรงครูก็ยังคงมีความสำคัญและเป็นรากเหง้าของการแสดงโนราเหมือนอย่างในอดีตไม่เคยเปลี่ยนแปลงไป

จิตรกร เอมพันธ์ (2545) ศึกษาเรื่อง **พญานาค เจ้าแห่งแม่น้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน** ผลการศึกษาพบว่า พญานาคมักปรากฏอยู่ใน “ลัทธิความอุดมสมบูรณ์” ของสังคมวัฒนธรรมอีสานโดยถูกผสมเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อทางพุทธศาสนาในเรื่องสวรรค์และนรก นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบสัญลักษณ์ของพิธีกรรมมีความหมายที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้พิธีกรรมและระบบความเชื่อยังคงทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสพบปะกันทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นทางสังคม

ณัฐภัทร์ สุรินทร์วงศ์ (2552) ศึกษาเรื่อง **ความเชื่อและพิธีกรรมกับกระบวนการสร้างความเป็นชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านดอกบัว** ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสร้างความเป็นชุมชนบ้านดอกบัวมีความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการชุมชน ได้แก่ การรื้อฟื้นสำนึกแห่งรากเหง้า การสร้างคุณค่าของความเป็นชุมชน และการสร้างพลังชุมชน อีกทั้งพิธีกรรมพื้นบ้านเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่จำกัดพื้นที่ หากแต่ได้ขยายวงกว้างออกไปเชื่อมโยงกลุ่มคนที่นับถือผีกลุ่มอื่น ๆ โดยมีลักษณะเป็นเครือข่าย ผลจากการที่สมาชิกภายในและภายนอกชุมชนได้เข้าร่วมประกอบพิธีพื้นบ้านทำให้เกิดการร่วมมือช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างกลุ่ม การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่มีลักษณะต่างตอบแทนนี้เป็นผลพลอยได้ที่ติดตามมาจากการรวมกลุ่มกันประกอบพิธีกรรม

อภิชาติ จันทรแดง (2546) ศึกษาเรื่อง **ความเชื่อ พิธีกรรม: กระบวนการเรียนรู้เพื่อศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านยางหลวง ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่** ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ความเชื่อและพิธีกรรม มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ คือ วิธีการเรียนรู้ ผู้ทำหน้าที่ในการเรียนรู้ สภาพการณ์ในการเรียนรู้ ระบบสัญลักษณ์ในการเรียนรู้ สถานและโอกาสในการเรียนรู้ และการควบคุมทางสังคมในการเรียนรู้ สำหรับปัญหาอุปสรรคและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน คือ สังคม การปกครอง การศึกษา และเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังพบว่ามีภูมิปัญญาแฝงอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมมากมายก่อให้เกิดความสัมพันธ์ การร่วมมือ การมีส่วนร่วม การยอมรับระหว่างกันของชาวบ้านเกิดภาวะเป็ยชุมชน และเป็นที่ยึดด้านจิตใจ ดังนั้นความเชื่อและพิธีกรรมยังคงมีส่วนสำคัญในการขัดเกลา ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ และเกิดประโยชน์ต่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชนต่อไป

พิพัฒน์ วิถี (2554) ศึกษาเรื่อง **สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร: กรณีศึกษา ตำบลเมืองที อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์** ผลการศึกษาพบว่าการบวงสรวงเช่นไหว้ เป็นสัญลักษณ์แห่งการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผีและเทพ เครื่องยกครู เป็นสัญลักษณ์แห่งการสักการะ สัญลักษณ์ในพิธีบายศรีสู่ขวัญเป็นการจำลองภพภูมิ การเจริญพระพุทธมนต์เป็นสัญลักษณ์แห่งความตั้งมั่นในหลักคำสอน การบวชนาคเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ การบวชสามเณรและพระภิกษุเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์แห่งสังฆกรรม ในส่วนของด้านคติความเชื่อและคุณค่าคือการเช่นไหว้สะท้อนคุณค่าความกตัญญู การบวงสรวงเทพเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้พิธีกรรม การยกครูเป็นการยกย่องให้เกียรติ การบายศรีสู่ขวัญเป็นการให้กำลังใจ พิธีกรรมบวชนาคสะท้อนกระบวนการขัดเกลาก่อนเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัตร์ การบวชสามเณรและพระภิกษุเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและหลักคำสอน

พรพรหม ชลารัตน์ (2444) ศึกษาเรื่อง **อภิปรัชญาในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช** ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดเชิงอภิปรัชญาตามคติของศาสนาพราหมณ์แฝงอยู่ในความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนครศรีธรรมราช ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ประเด็นคือ ความเป็นจริงของเทพเจ้า ความเป็นจริงของโลก และความเป็นจริงของชีวิต จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชาวนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนได้นำเอาหลักแห่งความเป็นจริงตามคติของศาสนาพราหมณ์มาผสมผสานกับหลักความเชื่อในพระพุทธศาสนาทำให้กลายมา เป็นเอกลักษณ์ของชาวนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน

พิมพ์นภัส จินดาวงศ์ (2554) ศึกษาเรื่อง **การดำรงอยู่และบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน** ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่มีลักษณะการดำรงอยู่โดยมีการผสมผสานความเชื่อพุทธ พราหมณ์ ผี โดยการประกอบพิธีมีการนำความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสาน บางพิธีก็ยังคงมีความเชื่อดั้งเดิม นอกจากนี้ยังพบลักษณะการดำรงอยู่ของความเชื่อและพิธีกรรมโดยมีการปรับให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การปรับองค์ประกอบบางส่วนเพื่อตอบสนองต่อนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว การนำเสนออัตลักษณ์ และนำเสนอความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในจังหวัดเชียงใหม่ผ่านพิธีกรรม ส่วนผลการวิเคราะห์บทบาทของพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันพบว่า

พิธีกรรมยังคงมีบทบาทในการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ สังคม และนโยบายของรัฐเพื่อเป็นการสืบสานประเพณีของจังหวัดเชียงใหม่

อุทัย ภัทรสุข (2554) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง** ผลการศึกษาพบว่า พระธาตุเป็นพระบรมธาตุเจดีย์และพุทธศิลป์ เป็นสัญลักษณ์อำนาจการเมืองการปกครอง เป็นศูนย์กลางชุมชน และเป็นศูนย์รวมความศักดิ์สิทธิ์ ศรัทธา ความเชื่อ และพิธีกรรม ในด้านความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและพระธาตุพนมนั้น ชาวบ้านได้แสดงออกในรูปของพิธีกรรมเรียกว่า “ฮีดลีสอง” ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยที่ยังคงมีความเชื่อเรื่อง อำนาจเหนือธรรมชาติแฝงอยู่ อีกทั้งพระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผี พญานาค ความเชื่อเรื่องกรรม บุญ บาป นรก สวรรค์ และยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อจำเพาะขององค์พระธาตุพนมด้วย

ปพิชญา วรสารพิสุทธิ์ (2550) ศึกษาเรื่อง **การสื่อสารเพื่อสร้างความสามัคคีของชุมชนผ่านการทำงานบนเครือข่ายการสื่อสารและสื่อพิธีกรรมบุญจุกจกฐิน** ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความสามัคคีของชุมชนต้องมีการร่วมมือกัน โดยชาวบ้านมีการแบ่งเครือข่ายไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ และภาครัฐ ทำให้สถานภาพของพิธีกรรมจุกจกฐินที่เคยรุ่งเรืองในอดีตและกำลังสูญหายในปัจจุบัน กลับมามีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความสามัคคี แก้ปัญหาชุมชน โดยการสื่อสารทำหน้าที่สร้างความสามัคคีผ่านกิจกรรมจุกจกฐินที่มีการออกแบบกิจกรรมจากฐานความรู้แบบ Action-Reflection ที่ใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกองคาราวานกิจกรรม

อัมพิกา ยะคำป้อ (2554) ศึกษาเรื่อง **พลวัตและบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์บ้านที่บ้านไม้ลุงชน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย** ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับอารักษ์บ้านไม้ลุงชนมีพลวัตทั้งในเชิงกายภาพ และในเชิงพิธีกรรม นอกจากนี้ ยังพบว่าการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของพิธีกรรมเนื่องด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป พิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์บ้านเป็นพิธีกรรมสำคัญระดับชุมชนที่มีบทบาทในการสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทลื้อในบริบทใหม่ ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในฐานะที่เป็นศูนย์รวมจิตใจและเสริมสร้างความสมานฉันท์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และมีบทบาทสำคัญในการให้ความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่ปัจเจกบุคคลในชุมชนอีกด้วย

นิตินันท์ พันทวี (2544) ศึกษาเรื่อง **การศึกษาพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญอีสาน** ผลการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1) คุณค่าพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญของชุมชน ประกอบด้วย คุณค่าในตัวพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญ คุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อบุคคล และคุณค่าของพิธีกรรมที่เกิดขึ้นต่อชุมชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของพิธีกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าคนในชุมชนรู้สึกพอใจและมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชนซึ่งส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก และ 3) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน พบว่า พิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญเป็นเครื่องมือที่คนในชุมชนใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ถูกต้องและสร้างสรรค์

จุฑามาศ นิธิพานิช (2555) ศึกษาเรื่อง **ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องขวัญในสังคมชาวไทเขิน เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า** ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทเขินมีความเชื่อเรื่องขวัญและมีพิธีหาขวัญให้กับคน สัตว์ พืช และสิ่งของบางชนิด ความเชื่อเรื่องขวัญมีบทบาทหน้าที่ต่อระบบสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาวไทเขิน 5 ประการคือ บทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ บทบาทหน้าที่ในการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน บทบาทหน้าที่ในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมของชุมชน และบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษแก่ชุมชน

วัชรภรณ์ ดิษฐปาน (2557) ศึกษาเรื่อง **พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน** ผลการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระอุปคุต พบว่ายังคงมีการสืบทอดในพื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสานจนถึงปัจจุบัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของประเพณีและพิธีกรรมอันเป็นผลจากกระแสการท่องเที่ยว และการเข้าไปมีบทบาทของภาครัฐและเอกชน

ดวงมณี เพชรสุวรรณรังสี (2551) ศึกษาเรื่อง **แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม** ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงในอดีตจัดขึ้นเพื่อประกอบพิธีตักน้ำพิพัฒน์สัตยา ต่อมาได้มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านพี่เมืองน้อง ทางจังหวัดมุกดาหารร่วมกับแขวงสะหวันนะเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีการส่งคณะผู้แทนและเรือแข่ง เดินทางมาร่วมงานประเพณีแข่งเรือออกพรรษาของทั้งสองฝ่าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นไว้แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณีแข่งเรือเป็นประเพณีที่มีความสำคัญ เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงสมควรอย่างยิ่งที่ให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริม เพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดประเพณีอันดีงามต่อไป

สุชาติ สุวรรณวงศ์ (2557) ศึกษาเรื่อง **ประเพณีแห่เทียนพรรษา: การอนุรักษ์และรูปแบบการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาครัฐ เอกชน และชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี** ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี การอนุรักษ์และประชาสัมพันธ์ประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เป็นประเพณีที่ให้ทั้งความรู้ ความบันเทิง พัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรม

อัจฉรี จันทมูล (2557) ศึกษาเรื่อง **เทศกาลงานประเพณี: การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงแหล่งมรดก** ผลการศึกษาพบว่า การจัดเทศกาลงานประเพณีลุ่มน้ำโขงมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นประจำทุกปี การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทำให้หน่วยงานและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเส้นทางเพื่อเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม และระยะเวลาท่องเที่ยว อีกทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเทศกาลงานประเพณีอีกด้วย

อำนาจ สุขพิพัฒน์ (2554) ศึกษาเรื่อง **ประเพณีทอดข้าวสาร: การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนากระบวนการจัดการประเพณีบุญทอดข้าวสาร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด** ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัย พบว่า ประเพณีบุญทอดข้าวสาร

เป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และในปัจจุบันการจัดการรูปแบบของประเพณีที่มีการเปลี่ยนแปลงกันเป็นเจ้าภาพทำให้เกิดช่องว่างของคนในชุมชน จึงมีแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการประเพณี ดังนั้นความเชื่อและความศรัทธาร่วมกันของคนในสังคม มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาการประเพณีทอดข้าวสาร และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีส่วนในการสร้างเศรษฐกิจ และรายได้แก่คนในชุมชน

กล่าวได้ว่า บทบาทของพิธีกรรมและประเพณียังมีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคม ดังที่ อิดา โมสิกรัตน์ (2553, น.7) กล่าวว่า พิธีกรรมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ หรือมีผลสำเร็จตามความต้องการ เป็นการกระทำของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของคนในสังคมจนสั่งสมเป็นความรู้ เมื่อเป็นที่ยอมรับในสังคมก็จะกำหนดเป็นแบบแผนการกระทำของส่วนรวม

6. แนวคิดและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นการทำบุญใหญ่ประจำปีที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อถึงประเพณีสารทเดือนสิบ ชาวนครศรีธรรมราชต่างกลับถิ่นฐานบ้านเกิดเพื่อร่วมพิธีกรรมอุทิศกุศลให้บรรพบุรุษ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และยังได้รวมคนในตระกูลให้แน่นแฟ้นอีกด้วย นับเป็นการสืบสายรากความเป็นชาวนครศรีธรรมราชให้เหนียวแน่นต่อไป (ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น.56)

ทั้งนี้ ประเพณีบุญเดือนสิบ หรืองานบุญวันสารทเดือนสิบ มีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชนที่ล่วงลับ โดยมีการจัดในหลายพื้นที่ของภาคใต้ แต่จังหวัดนครศรีธรรมราช นับว่ามีการจัดแบบประเพณีประติษฐ์ที่ยิ่งใหญ่ เช่น ขบวนแห่ที่ดึงมาจากหลายอำเภอที่เข้าร่วมประเพณี การประกวดห่มรับ พิธีสวดอุทิศกุศล และการประชันประกวดอีกหลายกิจกรรม สารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีแง่มุมที่สามารถดึงดูดคนได้จำนวนมาก ทั้งเพื่อความรื่นเริง การได้พบปะญาติพี่น้อง การได้อุทิศกุศลแก่บรรพชน (ศุภชัย จังศิริวิทยากร, 2559, น.53)

มีงานวิจัยที่ศึกษาสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช และพบแง่มุมที่น่าสนใจ อาทิ พรชนก พงศ์ทองเมือง (2555) ศึกษาเรื่อง **การสร้างและสื่อสารอัตลักษณ์ประเพณีบุญเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช** ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์งานประเพณีบุญเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช คือการรวมญาติ ความเชื่อเกี่ยวกับการได้สัมผัสญาติที่เสียชีวิตไปแล้วที่เรียกว่า “เปรต” การแห่ห่มรับ และขนมที่เป็นเอกลักษณ์ 5 ชนิด การสร้างอัตลักษณ์ของประเพณีบุญเดือนสิบได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ โดยมีการผสมผสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีความสัมพันธ์กับบรรพบุรุษ กระบวนการสื่อสารประเพณีสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์คือ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน สถาบันครอบครัว โดยเน้นประเด็นในเรื่องของความเชื่อและศรัทธา ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสาร อัตลักษณ์ของประเพณีสารทเดือนสิบ คือ บุคคล สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม

7. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ เอกสารข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช และเอกสารข้อมูลทั่วไปของวัดประทุมทายการาม ดังนี้

7.1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล (2560) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ ตำบลลิซล ทั้งข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง พื้นที่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประชากร การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจ ไว้ดังนี้

สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง ตำบลลิซล ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดนครศรีธรรมราช ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 77 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3.5 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,187.5 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลอื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลทุ่งไผ่
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลทุ่งปรัง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อำเภอไทย
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลสี่ขีด

พื้นที่ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในตำบลลิซลมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านตลาดลิซล (บ้านต้นพยอม) บ้านนาลิก บ้านปากน้ำลิซล บ้านนาหอม บ้านบางฉาง บ้านเขาเปลือกไม้ บ้านสระสี่มุม บ้านคลองพอ บ้านดอนนาม และบ้านคลองตาโป (องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล, 2560)

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งตำบลในอำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลสีชล, 2560

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลสีชลเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ทางทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูงและมีป่าไม้เป็นจำนวนมากและติดกับเทือกเขานครศรีธรรมราช โดยที่พื้นที่อื่น ๆ ก็ลาดลงมาเป็นที่ราบและมีพื้นที่กลางเป็นที่ลุ่ม พื้นที่ทางตะวันออกติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย พื้นที่ทางการเกษตรมีดินที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว ยางพารา กาแฟ ผลไม้ มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน และอื่น ๆ ทั้งนี้ยังมีพื้นที่ที่เป็นภูเขาตั้งอยู่ในตอนเหนือ (องค์การบริหารส่วนตำบลสีชล, 2560)

สภาพภูมิอากาศ

สิชลตั้งอยู่ในเขตร้อนใกล้เส้นศูนย์สูตร มีลักษณะภูมิอากาศแบบโซนร้อน แต่โดยเหตุที่พื้นที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรจึงทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมและลมทะเลตลอดทั้งปี ปัจจัยที่มีผลต่ออิทธิพลของสภาพภูมิอากาศ คือ มีแนวเทือกเขาตั้งอยู่ตอนกลางและฝั่งตะวันตกของพื้นที่ จึงเป็นเหตุผลให้ตำบลสิชลได้รับลมมรสุมได้ตลอดปี ในส่วนของแหล่งน้ำ ตำบลสิชลมีคลองไหลผ่าน 5 สาย ได้แก่ คลองท่าเขียว ทคลองท่าเรือรี คลองท่าควาย คลองท่าหิน และคลองท่าทน (องค์การบริหารส่วนตำบลสิชล, 2560)

ประชากรและการปกครอง

ตำบลสิชล เป็นตำบลที่มีประชากรรวมมากที่สุดในอำเภอสิชล ทั้งนี้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล สถานีตำรวจ และที่ว่าการอำเภอ ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลสิชล แสดงให้เห็นว่าตำบลสิชลเป็นศูนย์กลางและมีความสำคัญในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จากข้อมูลทะเบียนราษฎรอำเภอสิชล พบว่า อำเภอสิชล มีประชากร 86,365 คน แยกเป็น ชาย 42,947 คน หญิง 43,417 คน แสดงให้เห็นตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปจำนวนประชากรในอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่	ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน บ้าน	จำนวนประชากร		รวม
				ชาย	หญิง	
1	สิชล	10	3,917	7,741	7,919	15,660
2	ทุ่งปรัง	16	3,362	5,365	5,515	10,880
3	ฉลอง	11	1,966	3,227	3,227	6,545
4	เสาเกา	16	3,691	5,944	6,204	12,148
5	เปลียน	14	2,256	3,744	3,869	7,613
6	สี่ขีด	13	2,850	4,955	4,602	9,656
7	เทพราช	15	2,325	3,885	3,884	7,769
8	เขาน้อย	7	1,705	2,775	2,762	5,501
9	ทุ่งไใส	8	2,878	5,312	5,371	10,668
รวม		110	24,950	42,947	43,417	86,365

องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล (2560) ระบุว่าตำบลลิซลมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 8,153 คน แยกเป็น ชาย 4,073 คน หญิง 4,080 คน และจำนวนครัวเรือน 2,892 หลังคาเรือน แยกตามหมู่บ้าน ได้ดังนี้ มีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 227 คน / ตารางกิโลเมตร

ตารางที่ 2 ตารางสรุปจำนวนประชากรในตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม
1	บ้านตลาดลิซล (บ้านต้นพยอม)	482	417	440	857
2	บ้านนาถึก	627	867	933	1,800
3	บ้านปากน้ำลิซล	176	187	150	337
4	บ้านนาขอม	157	250	282	532
5	บ้านบางฉาง	715	1,099	1,005	2,104
6	บ้านเขาเปลือกไม้	217	373	396	769
7	บ้านสระสี่มุม	173	293	295	588
8	บ้านคลองพอ	125	236	217	453
9	บ้านดอนนาม	122	192	204	396
10	บ้านคลองตาโป	98	159	158	317
รวมทั้งหมด		2,892	4,073	4,080	8,153

สภาพทางสังคม

ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 95 ของจำนวนประชากรทั้งหมด มีวัดจำนวน 2 วัด และนับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 4 ของจำนวนประชากรทั้งหมด มีมัสยิดจำนวน 2 แห่ง ส่วนที่เหลือจะนับถือศาสนาคริสต์ ประมาณร้อยละ 1 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (เทศบาลตำบลลิซล, 2560)

การศึกษา

มีสถานศึกษาทั้งของทางราชการและเอกชน โดยแยกเป็นโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 2 แห่ง และโรงเรียนเอกชน ระดับอนุบาล จำนวน 2 แห่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง (เทศบาลตำบลลิซล, 2560)

ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดทางศาสนาพุทธ 2 แห่งที่มีมัสยิดของศาสนาอิสลาม 1 แห่ง มีวัฒนธรรมที่เป็นประเพณีท้องถิ่นคือ ในเดือน 3 ของทุกปีจะมีพิธีสมโภชศาลเจ้าม่วงทอง และศาลเจ้าตาปะขาว มีงานกิจกรรมการศาสนาต่างๆ เช่น งานวันเข้าพรรษา งานวันออกพรรษา งานวันวิสาขบูชา และงานวันมาฆบูชา นอกจากนั้นยังมีงานประเพณี เช่น งานวันสงกรานต์ ซึ่งจัดพิธีรดน้ำผู้สูงอายุและ สรงน้ำพระเก็จอาจารย์ที่เคารพนับถือของ อำเภอสิชล และมีงานประเพณีลอยกระทง ในวันเพ็ญเดือน 12 ทุกปี โดยจัดงานบริเวณหน้าสำนักงานเทศบาลตำบลสิชล และงานทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่งานวันเด็กแห่งชาติ (เทศบาลตำบลสิชล, 2560)

สาธารณสุข มีการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยมีสถานบริการดังนี้

1. สถานบริการด้านสาธารณสุขของรัฐ มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลอำเภอสิชล มีเตียงคนไข้ จำนวน 120 เตียง
2. สถานีบริการสาธารณสุขเอกชน ดังนี้ คลินิกแพทย์ 4 แห่ง คลินิกทันตกรรม 1 แห่งร้านขายยาแผนปัจจุบันมีเภสัชกรเป็นผู้ถือใบอนุญาต 4 แห่ง ร้านขายยาแผนโบราณ 1 แห่ง (เทศบาลตำบลสิชล, 2560)

สภาพเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีอาชีพทำการประมงหรืออาชีพที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจการประมง เนื่องจากมีเรือประมงออกทำการจับสัตว์น้ำเป็นจำนวนมากประกอบกับเป็นเมืองศูนย์กลาง การคมนาคม และการค้า นอกจากนั้นยังมีการทำสวนเป็น ได้แก่ ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน ข้าว มะพร้าว สวนผลไม้ พืชผัก และพืชไร่ อีกทั้งยังมีการประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขายเป็นอาชีพเสริม (เทศบาลตำบลสิชล, 2560)

7.2 ข้อมูลทั่วไปของวัดประทุมทายการาม

มีข้อมูลของวัดประทุมทายการาม (2560) ดังนี้ วัดประทุมทายการามเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง อยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช 80120 มีเนื้อที่ประมาณ 67 ไร่ ห่างจากที่ตั้งจังหวัดนครศรีธรรมราช 70 กิโลเมตร และที่ตั้งจังหวัดสุราษฎร์ธานีประมาณ 70 กิโลเมตร

วัดประทุมทายการามได้เริ่มสร้างขึ้นเมื่อ ร.ศ. 112 ตรงกับ พ.ศ. 2441 เดิมชาวบ้านเรียกวัดนี้ว่า “วัดปากแพรก” และเนื่องจากนายอำเภอสิชลนามว่าบัว เป็นผู้จัดสร้างจึงได้ให้ชื่อวัดนี้ว่า “วัดประทุมทายการาม” ตามนามของผู้จัดสร้าง เมื่อปี พ.ศ. 2445 พระครูแก้ว อินทสุวณโณ (แก้ว อรทัย) เป็นพระมหาเถระรูปแรกที่ได้เข้ามาปกครองวัด ชักจูงชาวบ้านให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา และจัดการบริหารคณะสงฆ์ในแขวงสิชล-ขนอม ได้รับสมณศักดิ์ได้ปกครองสงฆ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะแขวงสิชล-ขนอม พอล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2474 ท่านพระครูแก้ว อินทสุวณโณ ได้ถึงแก่มรณภาพด้วยโรคชรา พ่อท่านพระครูแก้ว อินทสุวณโณเป็นพระมหาเถระที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในอำเภอสิชล ซึ่งชาวบ้านมีความเคารพนับถือจนถึงปัจจุบัน (วัดประทุมทายการาม, 2560)

ภาพที่ 2 รูปเหมือนพ่อท่านครูแก้วและพระครูชลคุณาธาร
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

ต่อมาพระครูชลคุณาธาร (เหล็ยม เกษรสิทธิ์) ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสถัดมา ได้รับสมณศักดิ์ทางคณะสงฆ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะอำเภอสิชล-ขนอม บริหารคณะสงฆ์ พ่อท่านพระครูชลคุณาธารเป็นพระนักพัฒนา ส่งเสริมการศึกษาภายในวัดทั้งทางโลกและทางธรรม จัดสร้างโรงเรียนประชาบาล โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยาเป็นครั้งแรก และยังจัดสร้างกุฏิพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ และได้จัดสร้างพระอุโบสถหลังแรกของอำเภอสิชล (วัดประทุมทายการาม, 2560)

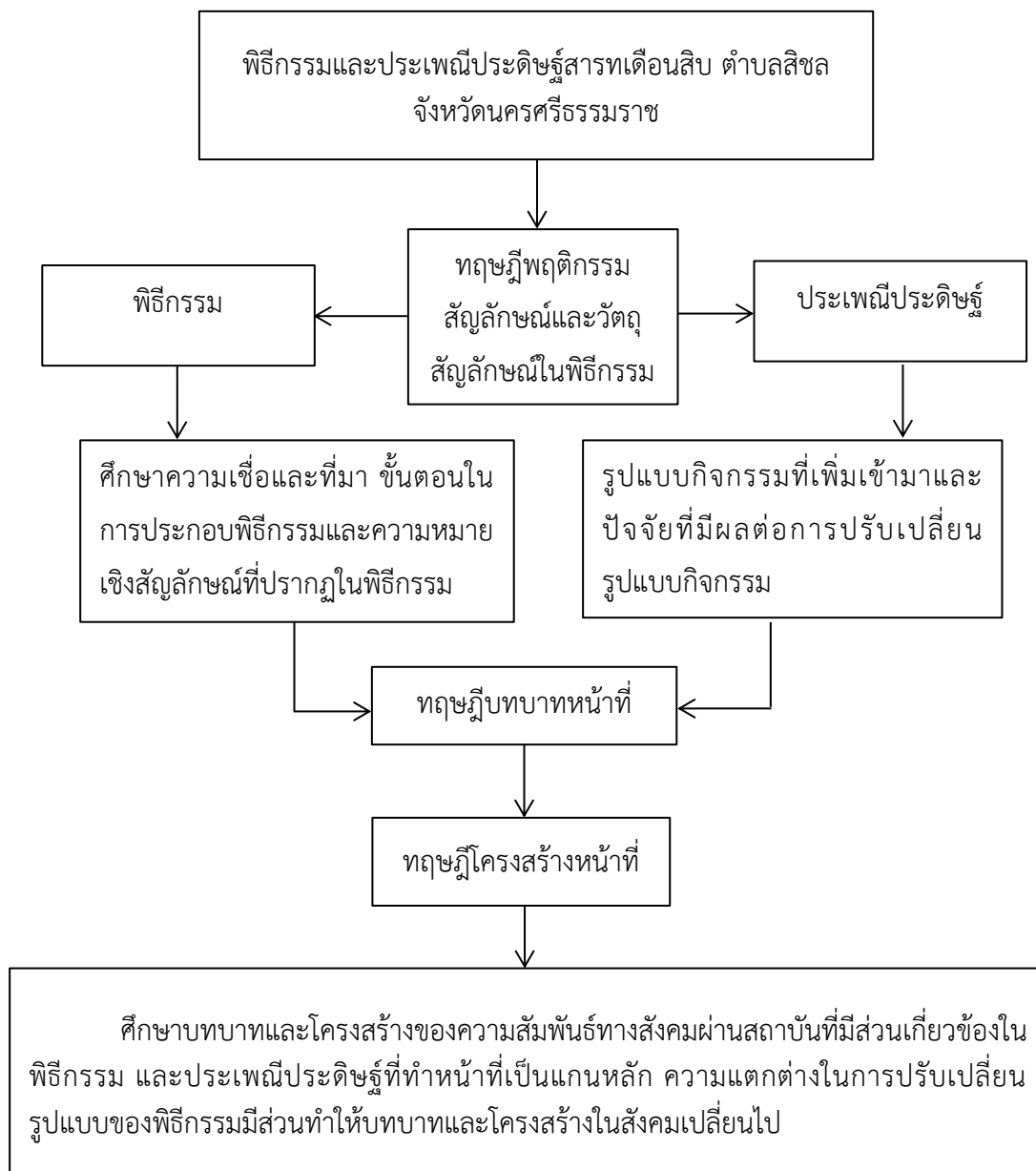
ภาพที่ 3 อุโบสถหลังแรกของอำเภอสิชล
ที่มา : วัดประทุมทายการาม, 2560

วัดประทุมทายการามได้รับพระมหากรุณาธิคุณอุปถัมภ์จากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงกระทำพิธียกช่อฟ้าพระอุโบสถ เมื่อคราวเสด็จนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2514 (วัดประทุมทายการาม, 2560)

ภาพที่ 4 พิธียกช่อฟ้า วัดประทุมทายการาม
ที่มา : วัดประทุมทายการาม, 2560

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

พิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประดิษฐ์ สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี ระหว่างคนในครอบครัวและความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษผ่านสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม และรูปแบบกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาของประเพณีประดิษฐ์ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีสารทเดือนสิบจึงเป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีคุณค่าและมีความสำคัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในบทนี้ได้จากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ในช่วงปี พ.ศ. 2559 – 2560 โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 พิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนที่ 2 ประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนที่ 1 พิธีกรรมดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษาพิธีกรรมดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่

1. ความเชื่อและที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ความเชื่อและที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญและอยู่คู่กับเมืองนครศรีธรรมราชมาอย่างยาวนาน ประเพณีสารทเดือนสิบจึงแฝงอยู่ในวิถีชีวิตของคนนครศรีธรรมราชมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ จีรวรรณ แก้วพรหม (2525, น.13) กล่าวว่า ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่ชาวนครศรีธรรมราช รับมาจากประเพณี “เปตพลี” ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ประเพณีเปตพลีนั้นปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ครั้นถึงสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงพิจารณาว่าประเพณีเปตพลีเป็นประเพณีที่ดีและมีคุณค่าสมควรแก่การรักษาไว้ จึงทรงอนุญาตให้พุทธบริษัทปฏิบัติสืบต่อกันมา

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ คำว่า “เปต” หมายถึง สัตว์พวกหนึ่งเกิดในอบายภูมิ คือ แตนทุกซ์ เป็นภาษาบาลี ตรงกับคำว่า “เปรต” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ผู้ไปก่อน หมายถึง บรรพบุรุษที่ตายไปแล้วทุกคน ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์นั้นเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วถ้าทำดีก็จะได้ไปอยู่ในสวรรค์ แต่ถ้าทำความชั่วก็จะต้องตกนรก ด้วยความเชื่อนี้ลูกหลานก็กลัวว่าบรรพบุรุษของตนจะไปอยู่ในที่ทุกข์และจะไม่มีความสุข เลยคิดหาวิธีที่จะช่วยให้บรรพบุรุษนั้นพ้นจากการเป็นทุกข์ไปได้ นั่นก็คือการทำบุญและอุทิศส่วนบุญไปให้ ดังที่ เสฐียรโกเศศ ได้อธิบายไว้ว่าการกรวดน้ำอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นคนละเรื่องกัน แต่ต้องเอามาทำรวมกัน เพราะการกรวดน้ำอุทิศแก่บรรพบุรุษในอินเดียเรียกว่า “ศราถ์” ซึ่งออกเสียงเหมือนกับคำในภาษาไทยว่า “สารท” หมายถึง เทศกาลทำบุญในวันสิ้นเดือนสิบ คำว่า “สารท” มาจากภาษาบาลีว่า “สราท” แปลว่า เกี่ยวกับหรือเกิดในฤดูใบไม้ร่วง, เทศกาลทำบุญเดือนสิบ (ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น.58) ดังนั้นการทำบุญก็ต้องมีการกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลอยู่เสมอ

ในฤดูสารทชาวบ้านจะนำพืชพรรณธัญญาหารแรกเก็บเกี่ยวมาปรุงเป็นข้าวทิพย์และข้าวมธุปายาสถวายพระสงฆ์ ดังที่ เสฐียรโกเศศ, 2516, น. 39-40 อ้างถึงใน ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น.58) อธิบายว่า สารท เป็นคำภาษาอินเดีย โดยใช้เรียกชื่อฤดูใบไม้ร่วง คำว่าสารทในภาษาอังกฤษหมายถึงฤดูสารทที่เป็นฤดูเก็บเกี่ยวพืชพรรณธัญญาหารของประเทศที่อยู่ในดินแดนกึ่งเขตร้อนขึ้นไป เช่น ทวีปยุโรปตอนเหนือหรือประเทศจีนและประเทศอินเดียที่อยู่ทางเหนือ ส่วนประเทศไทยอยู่ในเขตร้อนของโลกจึงไม่มีฤดูที่มีลักษณะดังกล่าว วันสารทของไทยจึงไม่ใช่เป็นฤดูใบไม้ร่วง หรือเป็นฤดูที่พืชพรรณธัญชาติและผลไม้สุก มีเพียงผลไม้บางชนิดเท่านั้นที่สุกในฤดูนี้ แต่ในประเทศที่อยู่กึ่งเขตร้อนขึ้นไป ฤดูสารทจึงเป็นฤดูที่น่ายินดีของคนในดินแดนแถบนั้น เพราะพืชพรรณธัญชาติ และต้นไม้ที่ปลูกไว้กำลังให้ผลเป็นครั้งแรกจึงถือเป็นเทศกาลที่ดีและมีการทำพิธีกรรมตามความเชื่อที่สั่งสมมา ผลผลิตที่ได้ในช่วงแรกนี้ คนในอดีตที่ทำการเกษตรเชื่อกันว่า เมื่อถึงฤดูสารทพืชพรรณธัญชาติที่ปลูกไว้ผลิติดอกออกผลเป็นครั้งแรก ไม่ว่าจะปลูกข้าวหรือผลไม้ก็ต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อนำไปประกอบในพิธีกรรมเพื่อบูชาบรรพบุรุษ หรือเทพที่ตนนับถือ เพื่อขอขอบคุณเทพเจ้าที่บันดาลให้ตนเก็บเกี่ยวพืชพรรณธัญญาหารได้และเพื่อเป็นการแสดงความยินดี

ผู้วิจัยพบนัยสำคัญว่า ความเชื่อมโยงระหว่าง “เปตพลี” กับ “สารท” มีความเกี่ยวพันกัน และเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนกลายมาเป็นประเพณีสารทเดือนสิบในปัจจุบัน ประเพณีสารทเดือนสิบจัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว มีการอธิบายถึง “เปตพลี” กับ “สารท” ด้วยทฤษฎะที่ลึกซึ้งของพระมหากษัตริย์ ธรรมวาทิ ความว่า

“...ถ้านึกถึงประเพณีสารทเดือนสิบหลายคนก็คงนึกถึงการทำบุญครั้งใหญ่ของชาวดัตช์ ซึ่งเกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของกรรมซึ่งก็คือการกระทำ เชื่อว่าถ้าทำดีแล้วจะดีความดีตอบแทนหากทำความชั่วก็จะได้รับผลชั่วตอบแทนเช่นกัน เมื่อพูดถึงเรื่องของความชั่วนั้น ยังคงมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วอาจจะทำความผิดเอาไว้ ด้วยความเป็นห่วงร่วมกับคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ได้สอนไว้ว่าให้เชื่อในเรื่องของการกระทำ นั่นก็คือให้เชื่อในเรื่องของการทำกรรมดีแล้วจะได้ผลที่ดีตอบแทน ด้วยที่มาของทั้งความเชื่อและความกลัวเหล่านั้นก็ทำให้กลายเป็นการบำเพ็ญบุญในวันสารทเดือนสิบ สิ่งหลัก ๆ ที่จะนึกถึงกันนั่นก็คือ เปตชน คำว่า เปตชน มาจากภาษาบาลีว่า เปต แปลว่าผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งคำว่า เปตนั้น ก็เพี้ยนมาเป็นคำภาษาไทยว่า เปรด ซึ่งคำว่าเปรดในทางพระพุทธศาสนานั้นได้มีการกล่าวไว้ในคัมภีร์ชื่อว่า เปตวัตถุ ในพระไตรปิฎก และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญบุญนั่นก็คือการกรวดน้ำ การกรวดน้ำถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ คนที่มาทำบุญก็ให้ทั้งความเศร้าหมองความไม่สบายใจไว้ ให้มีแต่ความสุขความสบายใจเพื่อผลบุญที่ได้ตั้งใจกระทำนั้นจะได้เป็นผลบุญที่บริสุทธิ์ และช่วยส่งผลถึงบรรพบุรุษหรือญาติมิตรของเราที่ตกทุกข์ได้ยากได้พบกับความสุขและไปสู่ภพภูมิใหม่ที่ดี การทำบุญในวันสารทเดือนสิบนี้ก็ทำขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และเพื่อตัวของเราเองที่จะได้เต็มเปี่ยมไปด้วยกุศลและเต็มเปี่ยมไปด้วยความดี...” พระมหากษัตริย์ ธรรมวาทิ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559)

อธิบายข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความเชื่อและยึดถืออยู่ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว และได้ทราบถึงความสำคัญและหัวใจหลักของประเพณีสารทเดือนสิบ นั่นก็คือการกรวดน้ำเพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่มีความเชื่อตามเค้าเดิมมาจากศาสนาพราหมณ์และได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา ในพุทธศาสนาก็ยังมีความเชื่อในเรื่องของที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบ ดังนี้

1.1 บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะถูกปล่อยตัวกลับมายังโลกมนุษย์

ปรีชา นุ่นสุข (2525, น.59) ได้อธิบายว่า ตามความเชื่อดั้งเดิมของพุทธศาสนา มีความเชื่อกันว่าในช่วงปลายของเดือนสิบ บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเฉพาะปู่ย่าตายายที่ตกรกและกลายเป็นเปรต จะได้รับการปล่อยตัวให้ออกมาจากนรกภูมิเพื่อให้กลับมาพบลูกหลานและญาติมิตรของตน ในวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ และจะต้องกลับไปยังนรกภูมิตามเดิมในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ญาติพี่น้องที่ตกรกได้ขึ้นมาเยี่ยม ลูกหลานและผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จึงนำอาหารไปทำบุญตามวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับที่มาจากนรก วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบในบางพื้นที่เรียกว่าวันห่มรับเล็กแต่ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกว่า “วันรับตายาย” ครั้นถึงกำหนดวันที่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นจะต้องกลับไปอยู่ในนรกตามเดิม คือ วันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ จะมีการจัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลอีกครั้งนี้ ในบางพื้นที่เรียกว่าวันห่มรับใหญ่หรือที่ชาวบ้านในตำบลสิชลเรียกว่า “วันส่งตายาย” ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...รับตายายตามดั้งเดิมเขาจะรับวัน แรมค่ำ เดือนสิบ เพราะมีความเชื่อว่าประตูนรกที่ซึ่งปู่ย่าตายาย บรรพบุรุษของเรา รวมไปถึงพวกเปรตจะเปิดตอนค่ำของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบ เขาทำกันตั้งแต่อดีต เมื่อรับแล้วจะมาอยู่ที่บ้าน 15 วัน แล้วจะไปส่งตายาย วันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ...” (นุกูล ไชยเพชร, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559)

การที่ชาวนครศรีธรรมราชบางท้องถิ่นที่เรียกวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ ว่า “วันห่มรับเล็ก” โดยมีการสันนิษฐานว่าคงจะเป็นเพราะพิธีกรรมและองค์ประกอบในพิธีวันวันห่มรับเล็กไม่ยิ่งใหญ่เท่ากับวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ อันเป็นวัน “ห่มรับใหญ่” เช่นในวันห่มรับเล็กจะไม่ค่อยมีขนมพองและขนมลา คงมีแต่ขนมแห้งชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะชาวเมืองยังไม่ได้ทำขนมพอง ขนมลาในระยะนั้น จะทำขนมพองขนมลามาเมื่อใกล้ถึงวัน ห่มรับใหญ่ ขนมดังกล่าวพอทำเสร็จจะรับนำไปเป็นของฝากญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโสในโอกาสที่ไปกราบไหว้ประจำปี เพราะต้องไปกราบไหว้ญาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโสในวันสารททุก ๆ ปี (ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น. 59)

1.2 เดือนสิบเป็นช่วงฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ปรีชา นุ่นสุข (2525, น. 60) ในปลายเดือนสิบเป็นระยะที่พืชพันธุ์ต่างๆ กำลังให้ผลผลิตดี ชาวบ้านส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพทางการเกษตรจะชื่นชมกับผลผลิตของตน และการแสดงออกซึ่งความชื่นชมที่นิยมทำกันคือ จัดทำบุญตามประเพณีที่เคยปฏิบัติต่อกันมา ในงานบุญครั้งนี้ชาวบ้านจะเอาพืชผลของตนไปถวายพระสงฆ์ ประเพณีการทำบุญโดยเอาพืชผลไปถวายพระสงฆ์นั้น แม้ในเวลา

นอกเหนือประเพณีสารทก็กระทำกัน และยังเชื่อกันอีกว่าการที่นำพืชผลที่ออกครั้งแรกไปถวาย พระสงฆ์จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทั้งยังทำให้ผลผลิตครั้งหน้าเจริญงอกงามได้ผลดีและ ยังเป็นประโยชน์ในการทำมาหากินต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...เดือนสิบเป็นเดือนที่มีผลไม้ ผลผลิตจากสวน จากการทำการเกษตร ชาวบ้านก็เก็บเอาผลผลิตนั้นมาถวายพระ ก็ถือว่าผลไม้ที่เป็นครั้งแรก แล้วเอามาถวายพระนั้นต่อไปจะตก จะเจริญงอกงามดี...” (บุญโรจน์ ใจอารีย์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าคนในตำบลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และยังคงมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่นทำให้มีการนำผลผลิตครั้งแรกไปถวาย พระสงฆ์ในประเพณีสารทเดือนสิบ นอกจากจะเป็นการสร้างความเป็นสิริมงคลและยังเป็นการนำผลไม้ หรือพืชผลที่ดีที่สุดไปทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษอีกด้วย

1.3 ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาช่วงจำพรรษาในเดือนสิบ

ปรีชา นุ่นสุข (2525, น. 60) ได้อธิบายว่าความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาช่วงจำพรรษาในเดือนสิบเพื่อนำพืชผลต่าง ๆ ที่ชาวเมืองได้รับจากการเกษตรไปทำบุญสำหรับพระภิกษุสงฆ์ จะได้เก็บไว้เป็นเสบียงในระยษะฤดูฝน ซึ่งจะเริ่มในปลายเดือนสิบเพราะเมื่อนครนั้นจะเริ่มเข้าสู่ฤดูฝน ในปลายเดือนสิบ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวบ้านเห็นว่าในช่วงของฤดูฝนจะทำให้พระภิกษุสงฆ์ออกบิณฑบาตได้ลำบาก จึงนำเสบียงอาหารทั้งที่เป็นพืชผักและอาหารสำเร็จรูปจำพวกของแห้งไปถวาย พระสงฆ์ไว้สำหรับบริโภคในฤดูฝนการจัดเสบียงอาหารที่จะไปถวายพระสงฆ์นั้นจัดเป็นสำรับเรียกว่า “หุมรับ” นั่นเอง ดังคำสัมภาษณ์

“...ช่วงเดือนสิบคือจะเข้าสู่ฤดูฝน ถ้าเราจัดกระยาสารท ของแห้ง ปลาแห้ง น้ำเต้า ขี้พริ้ว น้ำมันก๊าด ของแห้งต่าง ๆ ไปวัด พระจะได้ใช้ของเหล่านี้เพื่อเป็นอาหารในฤดูฝนตอนที่ออกไปบิณฑบาตไม่ได้...” (บุญโรจน์ ใจอารีย์, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีความศรัทธาพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความห่วงใยที่พระภิกษุจะต้องจำพรรษาในช่วงฤดูฝนจะต้องยากลำบากในการออกบิณฑบาตจึงนำอาหารมาถวายพระภิกษุสงฆ์โดยจัดเป็นสำรับไปถวาย เนื่องด้วยชาวบ้านในตำบลลือลส่วนใหญ่อีกมีความศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนาจึงได้มีการนำของใช้ อาหาร และผลิตทางการเกษตรไปถวายพระภิกษุสงฆ์ในประเพณีสารทเดือนสิบ และยังคงถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

1.4 ความสนุกสนานในงานสารทเดือนสิบ

ปรีชา นุ่นสุข (2525, น. 60) ช่วงเทศกาลเดือนสิบเป็นการแสดงความสนุกสนานประจำปีร่วมกัน ชาวนครศรีธรรมราชมักนิยมชอบการละเล่นพื้นบ้าน งานรื่นเริง และงานสนุกสนานประเภทต่าง ๆ มาก ดังจะเห็นได้ว่าเมืองนครศรีธรรมราชมีการละเล่นพื้นเมืองและมหรสพประเภทต่าง ๆ มากมาย ลักษณะนี้นับว่าตรงกับลักษณะนิสัยของคนไทยนั่นเอง ดังนั้นเมื่อได้โอกาสที่ดีและเหมาะสมชาวบ้านก็ได้ร่วมกันจัดงานรื่นเริงเพื่อเป็นการรับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่มาจากนรกภูมิเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ เป็นการยินดีที่ได้ผลผลิตทางการเกษตรและนำไปถวายพระสงฆ์ ชาวบ้านจึงถือเป็นโอกาสที่ดีในการจัดงานรื่นเริงควบคู่กับประเพณีด้วย ดังคำสัมภาษณ์

“...ในวันสารทเดือนสิบทำให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง เมื่อก่อนในช่วงนี้ชาวบ้านไม่ได้ทำงานเพราะเพิ่งเก็บพืชผลไปก็เลยมีการละเล่น มีสละบ้า และอะไรต่ออะไรมากมาย...” (เมธี ทรัพย์เจริญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าคนในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นคนที่ชอบความสนุกสนานรื่นเริง และเนื่องด้วยเทศกาลเดือนสิบเป็นช่วงที่พืชผลทางการเกษตรได้ผล จึงมีการจัดการละเล่นเพื่อคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานในช่วงที่ผ่านมา เป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียง และยังมีโอกาสได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

ความเชื่อในเรื่องที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่อดีตและเป็นความเชื่อที่สอดคล้องอยู่กับวิถีชีวิตและมีความสัมพันธ์อยู่กับชาวบ้านในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากคนในตำบลลิซลส่วนใหญ่นับถือและมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมีการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมที่ให้ชาวบ้านในตำบลลิซลนำผลผลิตไปถวายพระในช่วงเดือนสิบ เป็นความเชื่อและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างช้านาน ปัจจุบันชาวบ้านยังคงเชื่อและยึดถือปฏิบัติตามขั้นตอนและพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบอย่างเคร่งครัดโดยมีการเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมในทุกปี และไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ต้องกลับมา ร่วมในการประกอบพิธีกรรมอย่างขาดไม่ได้

2. การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบถือได้ว่าเป็นงานบุญใหญ่ประจำปีของชาวบ้านในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีตและยังคงมีวิถีปฏิบัติตามขนบดั้งเดิม ดังนั้นชาวบ้านจึงมีการเตรียมความพร้อมเพื่อประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ โดยผู้วิจัยแบ่งการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชออกเป็น 3 ส่วน คือ ก่อนประกอบพิธีกรรม ระหว่างการประกอบพิธีกรรม และหลังการประกอบพิธีกรรม

2.1 ก่อนประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากของชาวลิซล ในการประกอบพิธีกรรมมีสิ่งจำเป็นที่ต้องใช้หลายอย่าง ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องมีการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ก่อนวันที่จะประกอบพิธีกรรม ดังที่ จีรวรรณ แก้วพรหม (2525, น.13) อธิบายว่า วันแรม 13 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านจะไปตลาดเพื่อเตรียมข้าวของเครื่องใช้ในการจัดสำรับ เพราะในแต่ละบ้านจะมีสิ่งของหรือผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่เหมือนกัน สำหรับขนมเดือนสิบซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในประเพณีสารทเดือนสิบในบางครอบครัวก็มีการร่วมกันทำขนมเดือนสิบเอง แต่สำหรับบางครอบครัวก็จะไปซื้อที่ตลาด ดังนั้นตลาดทุกแห่งก็จะมีจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารหรือขนมเดือนสิบ เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านเรียกวันนี้ว่า “วันจ่าย”

พ่อค้า แม่ค้า ในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีอาชีพค้าขายส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นชายผัก ผลไม้หรือขายขนมต่าง ๆ ก็จะมีการทำขนมเดือนสิบหรือรับขนมเดือนสิบจากที่อื่นมาจำหน่ายด้วย เนื่องจากชาวบ้านในตำบลลิซลมีความประสงค์ที่จะใช้ขนมเดือนสิบเพื่อเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบเป็นจำนวนมากจึงต้องมีการจัดจำหน่ายเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า

ภาพที่ 6 ขนมเดือนสิบ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

การเตรียมสิ่งของในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเตรียมสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวบ้านจะต้องเตรียมความพร้อมของวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ทั้งการจับจ่ายสินค้าต่าง ๆ ขนม และสิ่งของที่ใช้ในการจัดหมรับ

1) ขนมเดือนสิบ

ในช่วงเวลาของประเพณีสารทเดือนสิบ อาหารที่สำคัญยิ่งและเป็นสัญลักษณ์ของประเพณีสารทเดือนสิบ คือ ขนม 5 อย่าง ได้แก่ ลา พอง ไข่ปลา บ้า และดีซ่า ขนมทั้ง 5 อย่างนี้ เป็นขนมที่สืบทอดกันมานานแล้ว จึงกล่าวได้ว่าขนมเดือนสิบเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยภาคใต้และคนไทย (สีบพงศ์ ธรรมชาติ, 2547)

ขนมเดือนสิบเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในประเพณีสารทเดือนสิบ วัตถุประสงค์หรือส่วนผสมหลักของขนมเดือนสิบจะเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายในท้องถิ่น และจะมีส่วนผสมไม่มาก ส่วนผสมหลักก็คือแป้งและน้ำตาล และจะใช้กรรมวิธีการทำที่เหมือนกันนั่นก็คือการทอดซึ่งการถนอมอาหารหรือขนมด้วยการทอดทำให้ขนมเดือนสิบนั้นเก็บไว้ได้นาน และในการทำขนมเดือนสิบก็ต้องมีการเตรียมทั้งวัสดุและอุปกรณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าหลายวันเพื่อให้พร้อมสำหรับการทำขนม ในอดีตอุปกรณ์บางอย่างต้องมีการเตรียมเอาไว้ก่อน เช่น ไม้พินคือจะต้องมีการเตรียมไม้พินสำหรับทอดขนม เพราะต้องเตรียมไม้เป็นจำนวนมากในการทำขนมเพื่อให้เพียงพอในการทำ ทั้งยังต้องเคี่ยวน้ำมันไว้ให้เพียงพอเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการทำขนม 5 อย่าง ดังนี้

1.1) ขนมพอง

การทำพองในงานบุญเดือนสิบมีการช่วยเหลือกันในการทำ ที่เรียกว่าการเขี่ยพอง เพราะทำขนมพองจำนวนมาก การเขี่ยพองเป็นการนำข้าวเหนียวหนึ่งไม่ให้สุกมากที่กำลังร้อน ตักใส่ลงไปแบบพิมพ์ที่อาจจะทำจากไม้ไผ่หรือหนังของทางมะพร้าว ที่ขัดเป็นรูปต่าง ๆ มีทั้งที่เป็นวงกลม สีเหลี่ยมผืนผ้า และสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน เมื่อตักใส่ลงไปก็ใช้ไม้หรือหางช้อนเขี่ย ๆ ให้เม็ดข้าวเหนียวหนึ่งกระจายออกไปเต็มแบบพิมพ์รูปต่าง ๆ นั้น เมื่อเห็นว่าปริมาณพอเหมาะแล้วก็ยกแบบพิมพ์ออกมาใหม่ต่อไป หลังจากที่เขี่ยพองเสร็จแล้วก็นำแผ่นพองไปตากแดดให้แห้ง แผ่นพองก็จะแข็งเก็บเอาไว้ได้นาน ไม่บูดไม่เสีย เมื่อใกล้ถึงประเพณีสารทเดือนสิบก็นำพองไปทอด ใส่ลงไปในกระทะน้ำมันแล้วใช้ไม้ไผ่ปลายแหลมจิ้มส่ายไปส่ายมาเพื่อให้แผ่นพองสุกทั่ว เรียกขั้นตอนนี้ว่าการส่ายพอง แล้วจึงใช้ไม้ไผ่ปลายแหลมสองอันคีบแผ่นพองขึ้นมาจากกระทะน้ำมันและขั้นตอนนี้จะมีการช่วยเหลือกันทั้งในกลุ่มญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน (สีบพงศ์ ธรรมชาติ, 2547)

ภาพที่ 7 ขนมพอง

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1.2) ขนมลา

การทำลานั้นนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่ยิ่งใหญ่ของชาวนครศรีธรรมราชและชาวไทยภาคใต้ เพราะมีความยากในการทำและมีหลายขั้นตอนกว่าจะออกมาเป็นขนมลาดังที่ประจักษ์กันอยู่ ขนมชนิดนี้มีความพิเศษตรงที่เก็บไว้รับประทานได้นานนับเป็นเดือนทีเดียว การทำลาเมื่อก่อนจะมีการรวมตัวกันทำในหมู่ญาติหรือเพื่อบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน ในขั้นตอนแรกคือการแช่แป้งซึ่งใช้ข้าวสารเจ้าเป็นหลัก อาจจะมีสารข้าวเหนียวเจือลงไปบ้างตามความนิยมของแต่ละกลุ่ม หลังจากนั้นจะมีการบ่มเพื่อให้ข้าวสารยุ่ยเวลาบดหรือตำ ในช่วงขั้นตอนนี้ก็เริ่มมีการช่วยกันเป็นการสร้างความสามัคคีในสังคมได้ดี เมื่อมีการผสมผสานกับน้ำผึ้งจาก (ปัจจุบันบางแห่งใช้น้ำตาลแทนเพราะน้ำผึ้งจากมีน้อยลง) แล้วก็ทำการทอดลา ในช่วงการทอดลาจะมีการช่วยกันทอดสลับสับเปลี่ยนกันไป ในช่วงของการทอดลาตัวเองเป็นช่วงของการสร้างความรักความสามัคคีได้อย่างดียิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นที่รวมของเด็ก หนุ่มสาว และผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2547)

ภาพที่ 8 ขนมลา

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1.3) ขนมบ้า

การทำขนมบ้าเริ่มจากการแช่ข้าวเหนียวไว้ 1 คืน เมื่อครบกำหนดแล้วก็ต้องล้างให้สะอาดจนหมดกลิ่นข้าวแล้วนำไปใส่ในตะแกรงให้สะเด็ดน้ำจากนั้นจึงตำให้ละเอียดและร่อนด้วยตะแกรงจากนั้นเอาแป้งที่ร่อนไว้แล้วนั้นผสมกับน้ำตาลทรายจากนั้นก็เคี่ยวให้เข้ากัน แล้วชิมรสให้หวานพอเหมาะและควรระวังไม่ให้แป้งเหลวจนเกินไป จากนั้นให้ปั้นแป้งเป็นลูกกลม ๆ แบน ๆ เช่นเดียวกับลูกสะบ้า โดยมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางราว 10 ซม. แล้วโรยด้วยงาขาวงาดำซึ่งคั่วสุกแล้วนำไปทอดในน้ำมันร้อนจนสุก แล้วตักขึ้นวางในตะแกรงจนสะเด็ดน้ำมัน (ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น.69)

ในปัจจุบันมีการใช้แป้งข้าวเหนียวสำเร็จรูปมาทำขนมบ้าแทนการหมักแป้งแบบเดิม เพื่อประหยัดเวลาในการทำขนม แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่ยังคงรักษาการทำแป้งแบบดั้งเดิมอยู่ ทั้งนี้การทำขนมบ้าของคนในตำบลลิซล ยังมีความพิเศษเนื่องจากมีการผสมมันเทศต้มสุกนำไปบดและผสมกับแป้งข้าวเหนียวเพื่อให้ได้ขนมบ้าที่มีรสชาติหวาน หอม และมีมันมากขึ้น ในการทำขนมบ้าต้องมีการร่วมมือร่วมใจของคนในครอบครัวในการช่วยกันทำขนม

ภาพที่ 9 ขนมบ้า

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1.4) ขนมดีซำ

การทำขนมดีซำเริ่มจากการแช่ข้าวเจ้าไว้ 1 คืน เมื่อครบกำหนดแล้วจึงล้างข้าวเจ้าให้จนหมดกลิ่นข้าว แล้วนำไปใส่ตะแกรงให้สะเด็ดน้ำแล้วนำไปตำละเอียดและนำไปร่อนด้วยตะแกรงนำไปผึ่งแดด แล้วผสมกับน้ำตาลเคี้ยวและคนให้เข้ากัน ชิมรสชาติตามต้องการแล้วนำมาปั้นเป็นรูปกลม ๆ แบน ๆ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางราว 10 ซม. แล้วเจาะรูให้เป็นวงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. แล้วนำไปทอดในน้ำมันร้อน ๆ จนสุกแล้วตักขึ้นวางในตะแกรงให้สะเด็ดน้ำมัน (ปริชา นุ่นสุข, 2525, น.69)

ในการทำขนมดีซำในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนมาใช้แป้งข้าวเจ้าสำเร็จรูปในการทำแทนกัน แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่ยังคงรักษาการทำแป้งแบบดั้งเดิมอยู่ ในการทอดขนมดีซำต้องใช้ผู้ทำอย่างน้อย 2 คนเพื่อความรวดเร็วเพราะต้องมีทั้งคนปั้นแป้งและคนที่ทอดเพื่อดูไม่ให้ขนมไหม้ ทั้งนี้ในการทอดขนมยังต้องใช้ไม้ไผ่เหลาให้มีปลายแหลม 2 อัน เพื่อเขี่ยและนำขนมมาใส่ในไม้ไผ่เพื่อให้สะเด็ดน้ำมัน และง่ายต่อการทอดขนมดีซำ การทำขนมดีซำจึงต้องใช้ความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันของคนในครอบครัวตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมแป้งและการทอด

ภาพที่ 10 ขนมตีข้า

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1.5) ขนมกงหรือขนมไข่ปลา

การทำขนมกงหรือขนมไข่ปลาเริ่มจากการคั่วถั่วเขียวจนสุก โม่ทิ้งเปลือกจนละเอียด ร่อนด้วยตะแกรงแล้วนำมาคลุกกับน้ำตาลเคี้ยวแล้วคลึงให้เป็นรูปร่างรีขนาดพองาม นำไปชุบแป้ง (แป้ง ทำด้วยข้าวเหนียวผสมหัวกะทิและไข่เล็กน้อย โดยคลุกเคล้าให้เข้ากัน) แล้วทอดด้วยน้ำมันร้อน ๆ เมื่อสุกแล้วตักไปวางในตะแกรงให้สะเด็ดน้ำมัน (ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น.62)

ในการทำขนมกงหรือขนมไข่ปลาในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนจากการใช้ถั่วเขียวคั่ว เป็นถั่วเขียวต้มแล้วนำมาบด แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่ยังคงรักษาการทำแบบดั้งเดิมอยู่เพราะถั่วเขียวที่ผ่านการคั่วและบดมาแล้วนั้นจะมีความหอมและมันมากกว่าถั่วเขียวต้ม การที่มีการเปลี่ยนมาใช้ถั่วเขียวต้มเพื่อความสะดวกและประหยัดเวลาในการทำขนมลง ดังนั้นการทำขนมตีข้าจึงต้องใช้ความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันของคนในครอบครัวด้วยเช่นกัน เพราะต้องใช้ความละเอียดและมีขั้นตอนการทำหลายขั้นตอน

ภาพที่ 11 ขนมไข่ปลา
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

การทำขนมเดือนสิบเป็นการทำให้คนนครศรีธรรมราชมีการเรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมการกินได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังแฝงไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมด้านความรัก ความสามัคคี จึงควรมีการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนาวัฒนธรรมอันดีนี้ต่อไป ทั้งนี้การร่วมมือร่วมใจกันทำขนมเดือนสิบเป็นการสร้างพลังชุมชนหรือเรียกได้ว่าเป็นการสร้างชุมชนเข้มแข็งนั่นเอง (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2547)

ขนมเดือนสิบเป็นการแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของบรรพบุรุษที่ได้นำสิ่งของและวัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาทำขนม ทั้งนี้ขนมเดือนสิบไม่ได้เป็นขนมที่จะแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น ขนมเดือนสิบยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญู กตเวทิต่อญาติและผู้ใหญ่ที่นับถือ เนื่องด้วยจะมีการนำขนมเดือนสิบไปมอบให้แก่ญาติผู้ใหญ่ในวันก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าเรายังคงมีความรักและระลึกถึงท่านอยู่เสมอ อีกทั้งขนมเดือนสิบยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความรักความสามัคคีของลูกหลาน ในบางครอบครัวจะมีการร่วมกันทำขนมเดือนสิบ และในระหว่างการทำขนมเดือนสิบนั้นก็ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และทัศนคติร่วมกันทำให้เกิดความเข้าใจและเป็นส่วนที่ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในครอบครัวอีกด้วย

2) หมูรับ

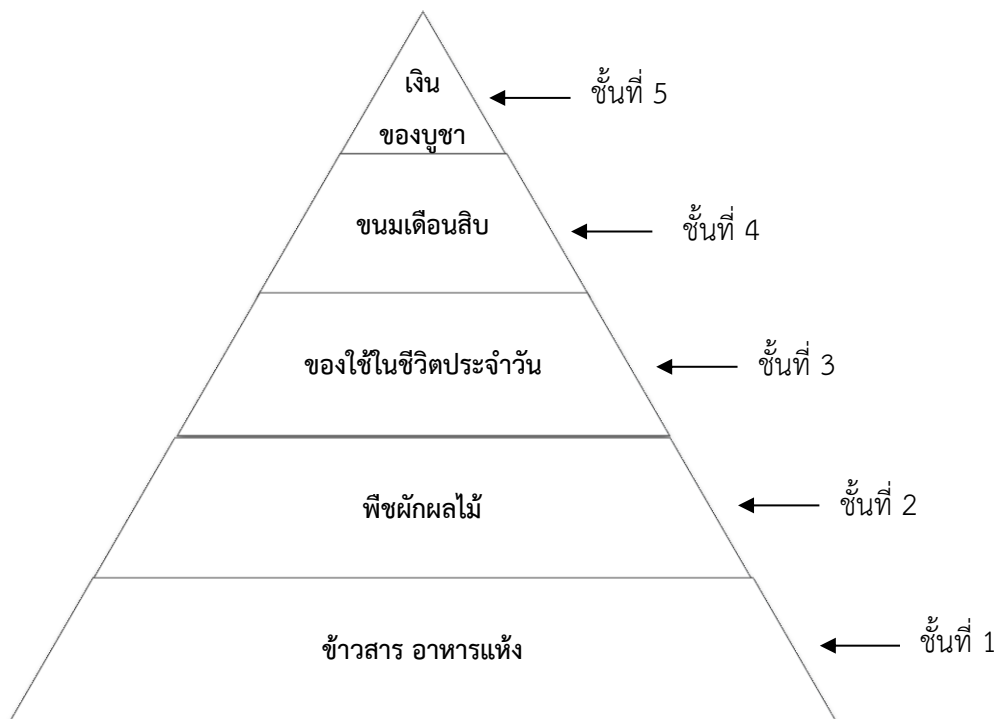
“หมูรับ” เป็นคำในภาษาถิ่นใต้ ตรงกับคำว่า “สำหรับ” ในภาษากลาง โดยสันนิษฐานว่าเป็นคำที่รับมาจากภาษาเขมร เมื่อออกเสียงตามภาษาใต้นั้นจะออกเสียงเป็น “สำหรับ” แล้วกร่อนเสียงพยางค์หน้าลง เหลือเพียงคำว่า “หมูรับ” ก็คือภาษาชนที่ใช้ใส่กับข้าวคาวหวานหรือใช้บรรจุเสบียงอาหาร (จิรวรรณ แก้วพรหม, 2525, น.15)

หมูรับเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ดังนั้นชาวบ้านตำบลลิซลก็ให้ความสำคัญในการจัดเตรียมหมูรับเพื่อที่จะใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยจะนำข้าวของมารวมกันเพื่อจัดหมูรับ ในการจัดหมูรับอาจจะจัดด้วยกันภายในครอบครัว หรืออาจจะเป็นการจัดร่วมกันของเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็ได้

ภาพที่ 12 ของที่นำมาร่วมกันจัดหมูรับ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ในอดีตการจัดหมูรับจะใช้กระบุงที่สานด้วยไม้ไผ่เป็นภาชนะสำหรับบรรจุสิ่งของ (จิรวรรณ แก้วพรหม, 2525, น.15) การจัดหมูรับจะใช้ภาชนะต่างๆ เป็นฐานรองสำหรับบรรจุสิ่งของที่จะใส่เป็นหมูรับ ตามแต่ความสะดวกและขนาด ที่ต้องการ เช่น กะละมัง กระเชอ กระจาด ถาดๆ และจะจัดใส่สิ่งของลงเป็นชั้น ๆ ตามลำดับ ดังนี้

ภาพที่ 13 โครงสร้างหมรับ

หมรับเป็นสิ่งสำคัญในประเพณีสารทเดือนสิบ การจัดหมรับเป็นการเตรียมอาหาร สิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อนำไปถวายพระสงฆ์ในประเพณีสารทเดือนสิบ อีกทั้งเป็นการอุทิศส่วนบุญ ส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้นำสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้กลับไปใช้ยังนรกภูมิ ดังนั้น ชาวบ้านก็ต้องจัดเตรียมอาหาร และเครื่องใช้ต่าง ๆ แล้วจัดลงภาชนะพร้อมทั้งตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรัก ความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ โดยมีการจัดเป็นชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ชั้นล่างสุด ใส่ข้าวสาร อาหารแห้งต่าง ๆ เช่น เกลือ กะปิ ข้าวสาร น้ำตาล พริกแห้ง เป็นต้น

“...ในหมรับชั้นล่างนี้สำคัญนะเราต้องใส่ของใช้ในครัว ข้าวสาร เกลือ เเค เป็นของประจำบ้าน บ้านไหนไม่มีหรือหมดถือว่าอด ขาดปลาขาดหมูยังถือว่าไม่อด แต่ถ้าขาดเกลือขาดเคยอดแน่...” (นุกูล ไชยเพชร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าชาวบ้านตำบลลิซลให้ความสำคัญและคิดว่า ข้าวสาร เกลือ และกะปิเป็นของคู่บ้านที่ขาดไม่ได้ เพราะจะต้องใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการปรุงอาหาร การที่ขาด วัตถุดิบเหล่านั้นไปก็ไม่สามารถปรุงอาหารได้

ภาพที่ 14 หม้อรับชั้นล่าง
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

อีกทั้งข้าวสาร กะปิ และเกลือยังสะท้อนถึงวิถีชีวิตและอาชีพของคนตำบลลิซลได้อีกด้วย คืออาชีพหลักของคนตำบลลิซลคือเกษตรกรก็จะมีการทำนาปลูกข้าว มีพื้นที่ติดทะเลทำให้มีการออกเรือหาปลาและสามารถทำกะปิได้เอง และพื้นที่อีกฝั่งหนึ่งก็ยังติดภูเขามีการทำสวนผลไม้ต่างๆ ซึ่งผลผลิตที่ได้ไม่ใช่เพียงแต่จะเป็นอาหารในครอบครัวเท่านั้นแต่ยังมีการขายออกไปยังอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกด้วย ลิซลจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรในทะเล

ชั้นที่ 2 ใส่พืช ผัก ผลไม้ที่สามารถเก็บไว้ได้นาน เช่น ฟักทอง มัน ถั่วฝักยาว ข้าว ตะไคร้ ขมิ้น เป็นต้น

“...น้ำเต้า หัวมัน พวกนี้ก็เป็นที่ให้ตายเก็บไว้กินได้นาน ๆ...” (นุกุล ไชยเพชร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ฟักทองและมันเป็นผลไม้เนื้อแข็งที่สามารถเก็บไว้ได้นาน ชาวตำบลลิซลเชื่อว่าการที่ใส่ผลไม้แบบนี้บรรพบุรุษก็สามารถเก็บไว้กินได้นานโดยไม่เสีย อีกทั้งฟักทอง มัน และถั่วฝักยาวก็เป็นผลผลิตที่มีและหาได้ง่ายในท้องถิ่นอยู่แล้ว และนี่ก็เป็นสิ่งสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรของตำบลลิซลผ่านดินที่ใช้ในการปลูก

ขั้นที่ 3 ใส่ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก เข็ม ด้าย เครื่องเขียนหมาก ฐูปเทียน และยารักษาโรค

“...ตายายได้เอาไปใช้ได้อยู่บาย ใส่ยากก็เพื่อเจ็บไข้ไม่บายได้มียาไว้กิน...”
(นุกูล ไชยเพชร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การใส่สิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวันและยารักษาโรคก็เพื่อที่จะให้บรรพบุรุษนำไปใช้ในนรกภูมิ การดำเนินชีวิตก็จะได้อยู่อย่างสุขสบายและไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ สะท้อนให้เห็นถึงความรักและความเป็นห่วงของลูกหลานที่มีให้ต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในนรกภูมิต้องอยู่อย่างลำบากและไม่มีสิ่งของที่คอยอำนวยความสะดวกและสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน จึงต้องมีการใส่ลงไปให้พร้อมด้วย เพื่อเป็นการส่งไปยังบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะได้ชีวิตอย่างสุขสบาย

ขั้นที่ 4 ใส่ขนมเดือนสิบ คือ ขนมพอง ขนมลา ขนมไข่ปลา ขนมบ้า และขนมดีข้า

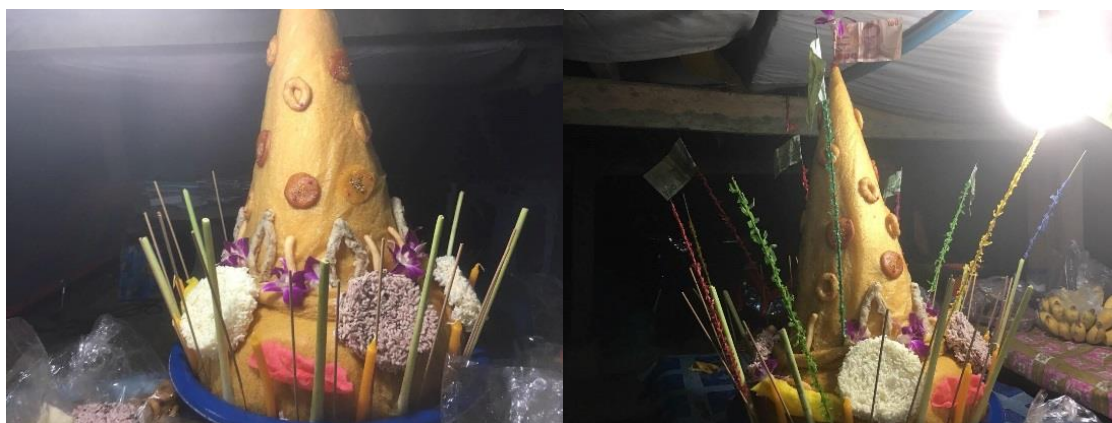
ภาพที่ 15 หมຽบขั้นที่ 4
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

“...สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยคือขนมเดือนสิบ ลา พอง ขนมเจาะรู ขนมบ้า ขนมไข่ปลา ขนมหลัก ๆ มี 5 อย่าง และมีความหมายคือ ลาแทนเครื่องนุ่งห่ม พองแทนเรือแทนแพ ขนมบ้า หรือลูกสะบ้าเป็นการละเล่นขนมไข่ปลาแทนเครื่องประดับ...” (วิทวัส ยุทธพงศ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559)

จากคำสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ขนมหุ้นเดือนสิบเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยของ ประเพณีสารทเดือนสิบ ขนมหุ้น 5 อย่าง คือขนมหุ้น ขนมหุ้น ขนมหุ้น ขนมหุ้น และขนมหุ้นไปปลา เป็น ขนมหุ้นที่มีความหมายเป็นสัญลักษณ์เพื่อที่จะส่งต่อไปยังบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังที่ จีรบรรณ แก้ว พรหม (2525, น.15) กล่าวว่า ขนมหุ้น เป็นสัญลักษณ์ แทนแพพรพรรณ เครื่องนุ่งห่ม ขนมหุ้น เป็น สัญลักษณ์ แทนเรือ แพ ขนมหุ้นไปปลาหรือขนมหุ้น เป็นสัญลักษณ์ แทนเครื่องประดับ ขนมหุ้น เป็น สัญลักษณ์ แทนเงิน เบี้ยขนมหุ้น เป็นสัญลักษณ์ แทนสะบ้า

ขนมหุ้นเดือนสิบเป็นขนมหุ้นที่มีสัญลักษณ์พิเศษที่จัดทำขึ้นเพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น และ ขนมหุ้นดังกล่าวก็ได้ใช้แทนสิ่งที่ลูกหลานต้องการให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งเป็นคนพิเศษ จึง จำเป็นต้องมีพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์เหล่านี้เป็นสื่อกลางในการที่จะแสดงถึงความกตัญญูต่อ บรรพบุรุษ

ชั้นที่ 5 เงิน ของบูชา และของประดับตกแต่งต่างๆ

ภาพที่ 16 มุหรับชั้นที่ 5

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ในการจัดมุหรับก็จะมีการจัดเป็นชั้นดังที่กล่าวมาข้างต้นจากนั้นก็จะมีตกแต่ง ภายนอกของมุหรับด้วยขนมหุ้นเดือนสิบ รูป เทียน และก็มีเงินสำหรับติดมุหรับด้วย ดังที่ จีรบรรณ แก้วพรหม (2525, น.16) อธิบายว่า ในสมัยโบราณเมื่อใส่สิ่งของต่าง ๆ และขนมหุ้นเดือนสิบลงในมุหรับ แล้วก็วางกระถางใบตองสำหรับใส่ข้าวสุก และมีกระถางเล็ก ๆ สำหรับใส่กับข้าวหวานเพื่อให้ พระภิกษุฉันได้ทันที มีการเย็บกระถางให้เป็นรูปกรวยแหลมลักษณะคล้ายกับฝาชีสำหรับครอบไว้ แล้ว มีการปักธูป เทียน และธงผ้าสีหรือธงกระดาษที่มีสีสวยงาม โดยเรียกส่วนเหล่านี้ว่า “ยอดมุหรับ” แต่ ในปัจจุบันนี้ยอดมุหรับได้เปลี่ยนเป็นธูปธูปใบต่าง ๆ ติดแทนธง เมื่อติดยอดมุหรับเรียบร้อยแล้วก็นำ มาตกแต่งให้สวยงาม ดังคำสัมภาษณ์

“...หมักรับจัดเพื่อเป็นของฝากให้ตายายไปในนรก พอเสร็จพิธี เงินที่ติดยอดหมักรับก็เอาไปทำบุญ ส่วนของที่เหลือก็ให้วัด วัดก็เอาไปทำทานแต่ถ้าใครอยากได้กลับบ้านก็ให้ทอนเอา...” (นงลักษณ์ ช่วยสม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2559)

การจัดหมักรับของคนในตำบลลิขิตนอกจากจะจัดเป็นหมักรับของครอบครัวแล้ว ยังมีการนำสิ่งของไปร่วมกันจัดเป็นหมักรับกลางของวัดอีกด้วย และนอกจากสิ่งของที่ชาวบ้านได้นำมาแล้ว ยังมีการนำขนมที่การนำมาถวายพระในวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งเป็นวันรับตายาย มารวมกันแล้ว ชาวบ้านก็จะร่วมกันจัดเพื่อสำหรับใช้ในการแห่หมักรับในวันที่ 14 ค่ำ เดือนสิบอีกด้วย ดังที่ จีรวรรณ แก้วพรหม (2525, น.16) อธิบายว่า เมื่อจัดตกแต่งหมักรับเรียบร้อยแล้วก็จะนำหมักรับไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด โดยจะกระทำในวันแรม 14 ค่ำ หรือแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เรียกว่า “วันยกหมักรับ” การทำบุญในวันยกหมักรับนี้ นอกจากจะมีหมักรับแล้วยังมีการนำอาหารคาวหวานไปถวายพระด้วย การฉลองหมักรับกระทำกันในวันแรม 14 ค่ำ หรือ 15 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งถือว่าเป็นวันสารท ในวันนี้จะมีการทำบุญเรียกว่า “วันหลองหมักรับ”

ภาพที่ 17 หมักรับกลาง
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

หมักรับหรือสำหรับถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นหัวใจหลักของการประกอบพิธีกรรมใน ประเพณีสารทเดือนสิบและเปรียบเสมือนปัจจัย 4 คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษา โรค ที่มีความหมายดังสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในสิ่งของต่างๆ รวมถึงขนมเดือนสิบ ที่ลูกหลานมีความตั้งใจที่ จะส่งมอบให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้นำกลับไปใช้ยังนรกภูมิจะได้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทิต่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

2.2 ระหว่างประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราชจะต้องเริ่มจากการตั้งเปรตเป็นขั้นตอนแรก

การตั้งเปรต

การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ จะมีการตั้งเปรตเป็นการนำอาหาร คาวหวานรวมถึงขนมเดือนสิบไปตั้งไว้เพื่อให้กับ บรรพบุรุษหรือเปรตที่มารับส่วนบุญส่วนกุศลในครั้ง นี้ ดังที่ เอื้อม อุลพันธ์ (2537, น.15) อธิบายว่า การตั้งเปรตเป็นส่วนหนึ่งของพิธีปุพพเปตพลี แต่มีการ บูชาหรือเซ่นสรวงเป็นพิเศษนอกจากสำหรับกับข้าว บรรดาลูกหลานผู้สืบสกุลต่าง ๆ จะรวมกันจัดข้าว ของเพื่อใช้ในการตั้งเปรต ในการตั้งเปรตมักใช้สถานที่ต่างหากจากโรงธรรมหรือศาลาบำเพ็ญบุญ ส่วนมากเห็นใช้ลานที่ว่างหรือสถานที่ระหว่างเขตลานวัด อันเป็นพุทธาวาส สังฆาวาส กับที่รกร้างหรือ ชายป่าช้าโดยอาศัยเค้าความจากพระสูตรบางสูตรว่า เปรตบางจำพวกพิการร่างกายย่อยเปลี้ยเสียวขา เข้าหรือขึ้นศาลาไม่ได้ ก็คอยรอรับส่วนบุญอยู่ที่นั่น ที่นี่ เช่นคำบาลีว่า “ติโร กุฑเทศุ ติฏฐุนติ” แปลว่า เปรตบางพวกแอบยืนอยู่ชายฝา

ด้วยเหตุนี้ทางวัดประทุมทายการาม ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีจุดสำหรับการตั้งเปรตไว้ 3 จุด คือ ตั้งเปรตนอกวัด ตั้งเปรตหลาจานบินท์ และตั้งเปรตหลาเปรต

1) ตั้งเปรตนอกวัด

การตั้งเปรตนอกวัดคือการนำอาหารและขนมเดือนสิบอีกส่วนหนึ่งหรือเงินไปวางไว้ที่ ต่าง ๆ เช่น ตรงทางเข้าวัด ริมกำแพงวัด และโคนต้นไม้ เพื่อแผ่ส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วที่ ปราศจากญาติหรือวันนี้ญาติไม่ได้เข้าร่วมทำบุญ เรียกว่า “ตั้งเปรต” การตั้งเปรตที่ปฏิบัติกันในบาง ท้องถิ่น มักจะนิยมตั้งเปรตที่ริมกำแพง หรือโคนไม้้นอกบริเวณวัด เพื่อให้เปรตที่พิการ บุญน้อย และ ที่เข้าบริเวณวัดไม่ได้เพื่อจะได้กินของที่ตั้งเปรตนั้นด้วย ดังคำสัมภาษณ์

“...ที่ให้ตั้งนอกวัดมีคนบอกว่าให้ตายายที่เข้าวัดไม่ได้เลยต้องมาอยู่ข้างนอก หรือบางคนที่บุญน้อย ลูกหลาน ไม่ค่อยทำบุญไปให้...” (สาลี ขวัญทอง, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2559)

ภาพที่ 18 ตั้งเปรตนอกวัด
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559

2) ตั้งเปรตหลาจานบิณฑ

จานบิณฑจะเป็นอาหารที่ทำเพื่อไปให้แก่บรรพบุรุษและขนมเดือนสิบ สิ่งที่ต้องใส่ไปในจานบิณฑก็คือรูปเทียน ในวันรับตายายชื่อที่เขียนในกระดาษที่ใส่จานบิณฑจะเป็นชื่อของลูกหลานที่ไปรับในวันนั้น ส่วนวันส่งตายายชื่อที่เขียนจะเป็นชื่อของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังคำสัมภาษณ์

“...จานบิณฑ คือ สัญลักษณ์ของพิธีกรรมในวันนี้ จานบิณฑเป็นอาหารที่ลูกหลานทำไปเพื่อให้บรรพบุรุษกิน ต้องใส่อาหารให้ครบของหวาน ของคาว กับข้าวกับปลาไม่ว่าจะเป็นแกง ต้ม และน้ำ ถ้าเป็นผลไม้ก็ต้องปอก มังคุดก็ต้องเอามีดคว้านให้เห็นเนื้อ เพราะเชื่อว่าบรรพบุรุษที่มาไม่มีมิด มาถึงก็จะได้กินเลย และสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยก็คือขนมเดือนสิบ...” (วิทวัส ยุทธพงษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559)

ภาพที่ 19 จานบิณฑิ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

3) ตั้งเปรตหลาเปรต

หลาเปรต เป็นการตั้งเปรตในบริเวณลานวัดโดยให้มีการตั้งร้านที่สูงพอควร แต่ก็
ไม่ให้สูงไปเพื่อที่ชาวบ้านจะได้นำอาหารและขนมวางรวมกันได้สะดวก ร้านที่สร้างขึ้นเพื่อตั้งเปรต
เรียกว่า “หลาเปรต” คำว่า “หลา” เป็นคำภาษาถิ่นใต้แปลว่าศาลา ดังนั้นคำว่า “หลาเปรต” หมายถึง
ศาลาที่ใช้สำหรับการตั้งเปรต

ภาพที่ 20 หลาเปรตและของตั้งเปรต
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

ตารางที่ 3 การตั้งเปรต

สถานที่ตั้ง	นอกวัด	หลาจานบิณฑ	หลาเปรต
สิ่งของที่ตั้ง	อาหารคาว หวาน น้ำ ผลไม้ และขนมเดือนสิบ รูป เทียน	อาหารคาว หวาน น้ำ ผลไม้ และขนมเดือนสิบ รูป เทียน	ผลไม้ ขนมเดือนสิบ เงินรูป เทียน
ตั้งเพื่อมอบให้	ตั้งให้กับเปรตที่พิการ บุญน้อย และที่เข้ามาในบริเวณวัดไม่ได้	ตั้งให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว	ตั้งให้กับเปรตที่เข้ามารับส่วนบุญส่วนกุศล
วันที่ตั้ง	วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบและวันแรม 15 ค่ำเดือนสิบ	วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบและวันแรม 15 ค่ำเดือนสิบ	วันแรม 15 ค่ำเดือนสิบ

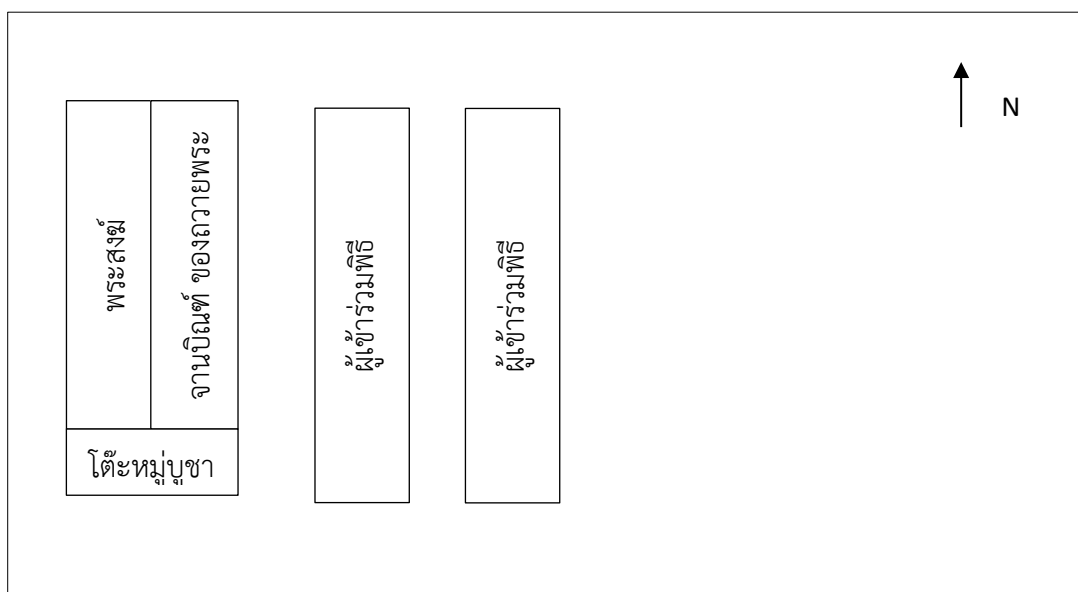
จากตารางจะเห็นได้ว่าการตั้งเปรตนอกวัดและหลาจานบิณฑจะมีความเหมือนกันทั้งเรื่องของสิ่งของที่ตั้งและวันที่ตั้ง คือจะตั้งอาหารคาว หวาน น้ำ ผลไม้ และขนมเดือนสิบ รูป เทียน ในวันวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบและวันแรม 15 ค่ำเดือนสิบและมีความแตกต่างในเรื่องของบุคคลที่จะรับสิ่งของที่ตั้งนั้น แต่การตั้งเปรตที่หลาเปรตจะมีความแตกต่างออกไป คือ สิ่งของที่นำมาตั้งเปรตจะเป็นผลไม้ ขนมเดือนสิบ เงินรูป เทียน แต่จะไม่มีอาหารคาวหวาน และมีการตั้งแค่เพียงวันเดียว คือวันแรม 15 ค่ำเดือนสิบ

การตั้งเปรตเป็นการทำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงเปรตและวิญญาณที่ไม่สามารถเข้ามาในวัดได้ จุดร่วมสำคัญของการตั้งเปรตทั้ง 3 จุด นั่นก็คือ รูป เทียน และสายสิญจน์ เครื่องบูชาทั้ง 3 อย่างนี้เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสื่อกลางระหว่างลูกหลานที่จะส่งถึงมอบถึงบรรพบุรุษที่อยู่คนละภพกันได้ใช้สื่อสัญลักษณ์ในการสื่อสารโดยมีพระสงฆ์เป็นตัวกลางในการนำสิ่งทั้งหมดเพื่อสื่อสารและส่งจิตถึงกัน

ประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประเพณีที่สำคัญ ดังนั้นการประกอบพิธีกรรมจึงต้องมีการดำเนินการและมีขั้นตอนตามขนบดั้งเดิมที่มีการปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต โดยการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจะแบ่งออกเป็น 2 วัน คือแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ (วันรับตายาย) และวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ (วันส่งตายาย) ดังนี้

2.2.1 วันรับตายเป็น

วันรับตายาย ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันที่ลูกหลานจะไปวัดเพื่อไปรับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ตามความเชื่อที่ว่าประตูรกจะเปิดแล้วบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วก็จะถูกปล่อยตัวกลับมายังโลกมนุษย์เป็นเวลา 15 วัน

ภาพที่ 21 ผังการประกอบพิธีกรรมวันรับตายาย

จากผังการประกอบพิธีกรรมวันรับตายายจะเห็นได้ว่า การวางตำแหน่งทิศในการประกอบพิธีกรรมจะตั้งหันไปทางทิศตะวันตกซึ่งทิศตะวันตกตามความเชื่อนี้เป็นทิศของคนตาย ในการประกอบพิธีกรรมจะหันไปทางทิศตะวันตกเพื่อเป็นการรับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษกลับมายังโลกมนุษย์ในวันรับตายายมีองค์ประกอบเพียงไม่กี่อย่างเท่านั้นจุดประสงค์หลักของวันรับตายายก็คือลูกหลานไปวัดเพื่อรับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ สำหรับของที่เตรียมไปวัดก็คือของถวายพระและจานบิณฑน์ก็คืออาหารคาวหวานสำหรับบรรพบุรุษพร้อมทั้งเขียนชื่อของลูกหลานที่ไปรับตายายในวันนั้นรวมทั้งลูกหลานคนอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมในพิธีด้วย

ลำดับในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ในวันรับตายเป็นของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอ
ลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การประกอบพิธีกรรมในวันรับตายมีลำดับขั้นตอนดังที่ผู้วิจัยนำเสนอลำดับในการ
ประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ในวันรับตายเป็นของสารทเดือนสิบ ตำบล ลิซลอำเภอลิซล จังหวัด
นครศรีธรรมราชเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) ประทานจุดธูปเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชาเพื่อบูชาพระรัตนตรัย
- 2) พิธีกรสงฆ์กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
- 3) อาราธนาศีล 5 และสมาทานศีล 5
- 4) จุดเทียนส่องธรรมเพื่อนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นแสดงธรรมบนธรรมมาสน์
- 5) พระสงฆ์แสดงเทศนา
- 6) พิธีกรสงฆ์สวดบทถวายพรพระ
- 7) กล่าวคำถวายสังฆทาน
- 8) กรวดน้ำรับพร

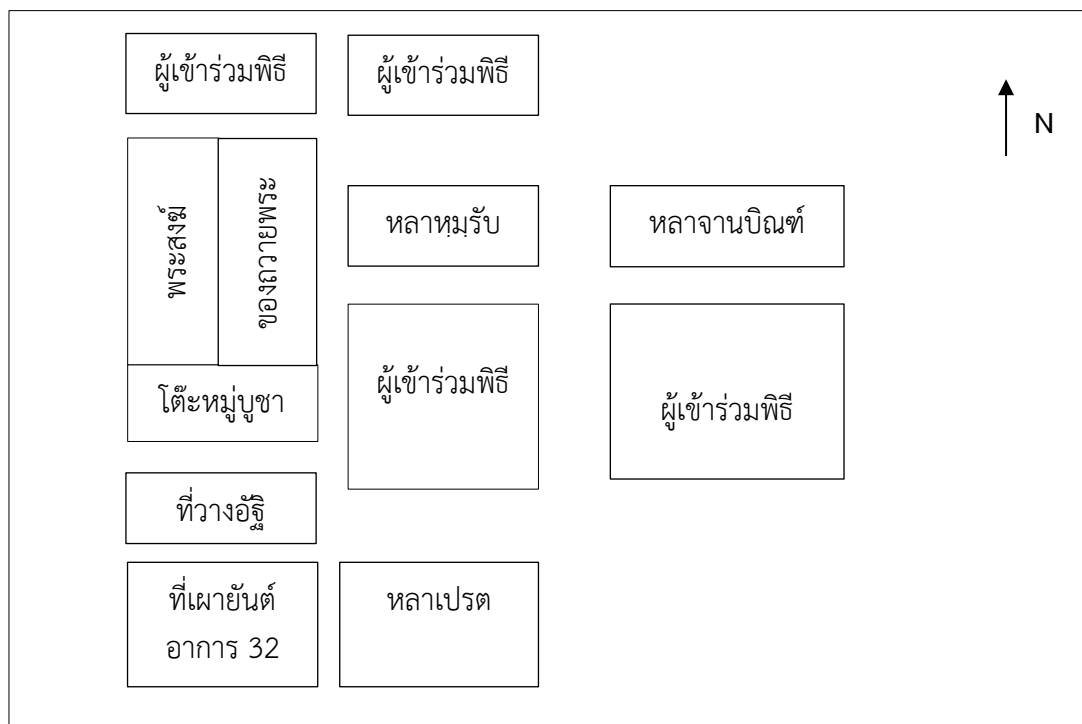
ภาพที่ 22 ของที่ถวายพระและงานบิณฑ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559

แม้ว่าเป็นวันที่สำคัญวันหนึ่งที่ลูกหลานจะต้องไปวัดเพื่อไปร่วมประกอบพิธีกรรมเพื่อรับดวงวิญญาณของบรรพบุรุษกลับมาที่บ้านเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อดีวี อีกรั้งยังเป็นการสั่งสมบุญเพื่อตนเองอีกรั้งด้วย ดังคำสัมภาษณ์

“...วันนีถือว่าเป็วันที่สำคัญยิ่งวันหนึ่งไม่แพ้วันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบเป็วันที่ประตูนรกได้เปิดให้กับเหล่าดวงจิตวิญญาณที่ไปชดใช้กรรมอยู่ในนรกภูมิกลับมายังโลกมนุษย์ การแสดงออกในวันนีถือว่าเป็การแสดงออกที่แสดงถึงคุณธรรมข้อที่ว่ากตัญญูต่อดีวี คำว่ากตัญญูนั้นแปลเป็ภาษาไทยว่ารู้สิ่งที่เขกระทำให้แก่เราส่วนคำว่ากตเวทียความหมายความว่าเมื่อรู้แล้วก็ทำตอบแทน วันนีได้หมายเอาบุญคุณของท่านผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเราก้มาทำตอบแทนด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงจิตวิญญาณของท่านเหล่านั้น เราท่านทั้งหลายยังสามารถจำยังสามารถระลึกถึงบรรพบุรุษของเราเท่าไรร้ก็ส่งไปเท่านั้น การบำเพ็ญบุญและท่านในพระพุทธศาสนานั้นท่านเน้นหนักในเรื่องของการสั่งสมให้มาก สั่งสมเพื่อตัวเองประการหนึ่ง สั่งสมเพื่อผู้ที่ล่วงลับอีกรประการหนึ่ง สั่งสมให้ตนเองนั้นเราท่านอาจจะมีความเห็นว้เราสั่งสมบุญเยอะ ๆ ภพภูมิหรือชีวิตของเราต่อไปภายภาคหน้าอาจจะดีขึ้นบ้าง สั่งสมเพื่อผู้อื่นก็เช่นสั่งสมเพื่อที่ที่เขาล่วงลับไปแล้วด้วยความหวังด้วยความหวังไย เพราะเรามองว้เขาจากไปแล้วมีความเป็นอยู่สุขสบายอย่างไร เราก้ทำได้แค่ทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้พวกเขาเพื่อที่จะได้มีความสุขในภพนั้น ๆ ในวันนีถือว่าได้ว้เป็วันที่เราได้แสดงออกอย่างเต็มที่วันหนึ่ง...” (พระมหากฤษณาธรรมวาที, สัมภาษณ์เมื่อวันที 6 กันยายน 2560

2.2.2 วันส่งตายเป็น

วันส่งตายเป็น ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันที่มีพิธีกรรมครั้งใหญ่ เพื่อส่งบรรพบุรุษกลับไปยังนรกภูมิ จึงมีพิธีกรรมและขั้นตอนที่มากกว่าวันรับตายาย

ภาพที่ 23 ผังการประกอบพิธีกรรมวันส่งตายเป็น

จากผังการประกอบพิธีกรรมวันส่งตายเป็น จะเห็นได้ว่า การวางตำแหน่งทิศในการประกอบพิธีกรรมจะตั้งหันไปทางทิศตะวันตกซึ่งทิศตะวันตกเหมือนกับวันรับตายเป็น แต่การประกอบพิธีกรรมวันรับตายเป็นจัดขึ้นเพื่อส่งดวงวิญญาณของบรรพบุรุษกลับไปยังนรกภูมิ การประกอบพิธีกรรมในวันส่งตายเป็นมีองค์ประกอบที่มากกว่าวันรับตายเป็น และมีผู้เข้าร่วมพิธีมากกว่าวันรับตายเป็น เนื่องเพราะวันส่งตายเป็นเป็นวันที่ลูกหลานได้แสดงความรักความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นวันสุดท้ายของปีนี้

ลำดับในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ในวันส่งตายายของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอ ลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การประกอบพิธีกรรมในวันรับตายายมีลำดับขั้นตอนดังที่ผู้วิจัยนำเสนอลำดับในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ในวันรับตายายของสารทเดือนสิบ ตำบล ลิซลอำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นข้อ ๆ ดังนี้

- 1) ประธานจุดธูปเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชาเพื่อบูชาพระรัตนตรัย
- 2) พิธีกรสงฆ์กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย
- 3) อาราธนาศีล 5 และสมาทานศีล 5
- 4) จุดเทียนส่องธรรมเพื่อนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นแสดงธรรมบนธรรมมาสน์
- 5) พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา
- 6) พิธีกรสงฆ์กล่าวคำอาราธนาบาตร
- 7) สาธุชนร่วมกันตักบาตร

ภาพที่ 24 ตักบาตรเดือนสิบ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

- 8) พิธีกรสงฆ์กล่าวคำอาราธนาธรรม
- 9) พระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล และบังสุกุลอัฐิ

การสวดมาติกาบังสุกุลในพิธีบุญวันสารท มีวัตถุประสงค์คือแสดงความกตัญญูตเวที บำเพ็ญทักษิณานุปทาน อุทิศให้บุพการีชนที่ล่วงลับไปแล้วซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “บุพเพตพลี” การสวดมาติกาบังสุกุลหรือบทสวดอื่นบางบท จึงเป็นหัวใจหรือสุดยอดของพิธีกรรมในวันสารท (เอี่ยมอุบลพันธ์, 2537, น.13)

ภาพที่ 25 พระสงฆ์นำสายสิญจน์ล้อมรอบอัฐิ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

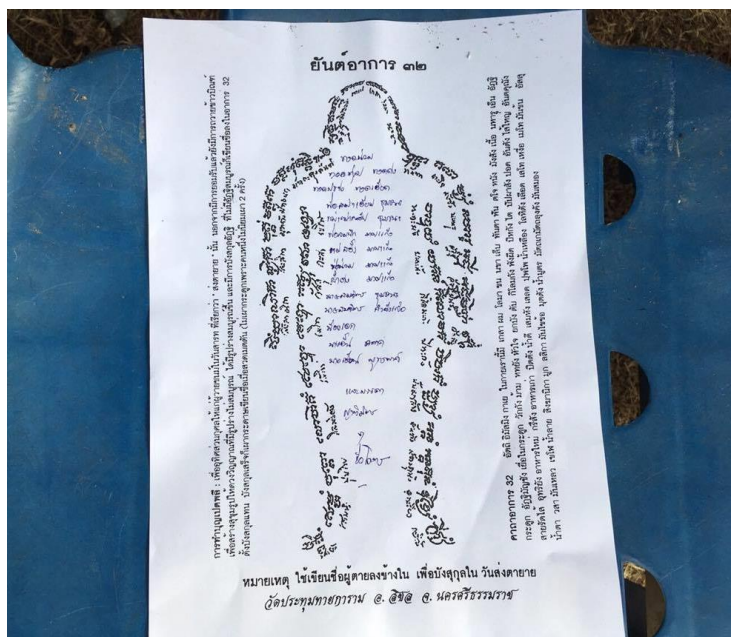
- 10) พิธีกรรมสงฆ์สวดบทถวายพรพระ
- 11) กล่าวคำถวายสังฆทาน
- 12) เผยยันต์อาการ 32 ประการ

ยันต์อาการ 32 ให้ลูกหลานเขียนชื่อบรรพบุรุษที่จะอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ ยันต์อาการ 32 เปรียบเหมือนสิ่งแทนร่างกายของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว จากนั้นก็จะมีการนำไปเผาและเอามาผสมกับน้ำที่จะกรวดน้ำต่อไป ในอดีตจะมีการทำยันต์แผ่นใหญ่โดยให้มีการตั้งจุดเพื่อให้ชาวบ้านไปบอกชื่อของบรรพบุรุษโดยจะมีคนที่ทำหน้าที่ตรงจุดนั้นอยู่ แต่ในปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนโดยจะมีการเขียนชื่อรวมกันในเครือญาติของตัวเอง แล้วจึงนำไปรวมเพื่อเผาพร้อมกัน

ข้อความที่เขียนในยันต์อาการ 32 ของวัดประทุมทายการาม ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึง ยันต์อาการ 32 ว่า การทำบุญเปตพลีเป็นอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ในวันสารท ที่เรียกว่า “สงตายาย” นอกจากมีการยอมรับแล้วยังมีการถวายข้าวบิณฑเพื่อสร้างสุขุมรูปให้ดวงวิญญาณที่มีรูปร่างไม่สมบูรณ์ให้มีรูปร่างสมบูรณ์มากขึ้น และมีการบังสุกุลอัฐิที่ไม่มีอัฐิสมบูรณ์ก็เขียนชื่อลงในอาการ 32 ตั้งบังสุกุลแทน บังสุกุลเสร็จแล้วก็เผากระดาดเขียนชื่อเมื่อสวดเมตตัน จะไม่เผากระดุกแต่ใช้วิธีการเผากระดาดแทนเพราะคนหนึ่งไม่นิยมเผา 2 ครั้ง (วัดประทุมทายการาม, 2560)

คาถายันตร์อาการ 32 คือ อัถถิ อิมัสมิง กาย ในกายเรามีมี เกศา ผม โลมา ขน นขา เล็บ ทันตา ฟัน ตาใจ หน้ง มังสัง เนื้อ นหารู เอ็น อัญฐิ กระดุก อัญฐิมัญชัง เยื่อในกระดุก วิกัง ม้าม ทหยัง หัวใจ ยกบัง ตับ กิโลมกัง พังผืด ปิหัง ไต ปปผาสัง ปอด อันตัง ไล่ใหญ่ อันตคณัง สายรัดไส้ อุทริยง อาหารใหม่ กรีสัง อาหารเก่า ปิตตัง น้ำดี เสมหัง เสลด ปุพโพ น้ำเหลือง โลหิตัง เลือด เสโท เหงื่อ เมโท มันทัน อัสสุ น้ำตา วสา มันทเลว เขโพ น้ำลาย สิงขานิกา มุก ลสิกา มันทไขข้อ มุตตัง น้ำ มูตร มัตถกมัตถลุกคัง มันทสมอง (วัดประทุมทายการาม, 2560)

จากคาถายันตร์อาการ 32 ที่ปรากฏในยันตร์อาการ 32 ของวัดประทุมทายการามมี เนื้อความตรงกับพระคาถาอาการ 32 ประการ ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 ตอนที่ 1 ดังนี้ อัญฐิ อิมัสมิง กาย เกศา โลมา นขา ทันตา ตาใจ มังสัง นหารู อัญฐิ อัญฐิมัญชัง วิกัง ทหะยัง ยะกะนง กิโลมะ กัง มิหะ กัง ปปผาสัง อันตัง อันตคณัง อุทริยง กรีสัง มิตถลุกคัง ปิตตัง เสมหัง ปุพโพ โลหิตัง เสโท เมโท อัสสุวัสสา เขโพ สิงขานิกา ละสิกา มุตตัง มัตถลุกคัง คันติ ในกายนี้มี ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ง เนื้อ เอ็น กระดุก เยื่อในกระดุก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลขม หนอง เลือด เหงื่อ มันทัน น้ำตา เพลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร เยื่อมันทสมองในสมอง ฯ จบอาการ 32

ภาพที่ 26 ยันต์อาการ 32
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

ข้อความที่เขียนในยันตร์อาการ 32 ในแต่ละครอบครัวก็จะมีรูปแบบการเขียนที่ไม่เหมือนกัน บางครอบครัวจะเขียนชื่อพ่อแม่เป็นชื่อแรกจากนั้นก็ต่อด้วยบรรพบุรุษคนอื่น ๆ บางครอบครัวก็จะเขียนตามลำดับอาวุโส แต่สำหรับศาลงท้ายในยันตร์อาการ 32 จะมีการเขียนว่า “บรรดาญาติมิตร 7 ชั่วโคตร” ทั้งนี้เพื่อเป็นการอุทิศบุญกุศลถึงบรรพบุรุษที่ไม่ได้เขียนชื่อไปทีอาจไม่รู้จัก

ภาพที่ 27 เผายันตร์อาการ 32

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

สำหรับยันตร์อาการ 32 ที่มีการเผา นั้นจะนำมาผสมกับน้ำที่จะทำการกรวดน้ำเพื่อการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่เราเขียนชื่อลงไปนั้น ชาวบ้านในตำบลลิซลเชื่อว่าหากทำแบบนี้ผลบุญจะส่งถึงบรรพบุรุษอย่างแท้จริง ดังที่ สืบพงศ์ ธรรมชาติ (2547) ได้อธิบายว่า ในวันทำบุญใหญ่หรือวันสารทมีสิ่งที่แสดงถึงความกตัญญูที่สำคัญ คือ การนำกระดูกของบรรพชนไปบังสุกุลที่วัดที่อยู่ใกล้บ้าน มีทั้งที่ห่อผ้าขาวและโกฐ บางบ้านไม่ได้นำกระดูกไปแต่เขียนชื่อบรรพชนที่สิ้นชีวิตไปแล้วลงในกระดาษ เพื่อร่วมในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าบุญกุศลจะไปถึงวิญญาณของญาติที่สิ้นชีวิตไปแล้ว ขั้นตอนของประเพณีในตอนนี้อาจถือว่าเป็นขั้นตอนแห่งความกตัญญูที่สำคัญมากที่สุด การนำกระดูกและเขียนชื่อบรรพชนที่สิ้นชีวิตลงในกระดาษเพื่อทำพิธีบังสุกุลนั้นเป็นการแสดงออกถึงความรัก ความผูกพันที่มีต่อผู้มีพระคุณที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว ปัจจุบันก็ยังปฏิบัติกันอยู่มาก การเก็บกระดูกของบรรพชนไว้นั้นตีความได้ว่ามีความรักความผูกพันมาก จึงเป็นการแสดงออกที่ดีควรแก่การยกย่อง การบังสุกุลกระดูกและการเขียนชื่อของบรรพชนที่สิ้นชีวิตไปแล้ว จึงเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีเดือนสิบที่ส่งผลต่อคุณงามความดีที่เกิดขึ้นของชาวนครศรีธรรมราชและชาวดั

ภาพที่ 27 กรวดน้ำ

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

- 13) กรวดน้ำรับพร
- 14) ตัดสายสิญจน์ที่หลาเปรต
- 15) ชิงเปรต

สืบพงศ์ ธรรมชาติ (2547) ได้อธิบายเกี่ยวกับการชิงเปรตไว้ว่า การชิงเปรตเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นขั้นตอนที่ขาดไม่ได้ เพราะทำควบคู่กันมาตั้งแต่ต้นแล้ว การชิงเปรตเกิดได้ก็ต่อเมื่อมีการนำอาหารคาวหวาน ผลไม้ บางรายเอาเงินใส่ไว้ด้วย ไปตั้งหรือวางเอาไว้รวมกันมาก ๆ ที่นำอาหารไปวางจะมีการกำหนดที่เอาไว้จุดใดจุดหนึ่งในวัด เมื่อไปวางไว้และอธิษฐานต่อเปรตบรรพชนเรียบร้อยแล้วจะมีผู้ให้สัญญาณเพื่อชิง เรียกว่า ชิงเปรต การชิงเปรตเป็นการกระทำเพื่อให้มีส่วนร่วมในประเพณีและเชื่อว่าอาหารที่บรรพชนที่เป็นเปรตนั้นเป็นอาหารสิริมงคลเพราะท่านได้กินกลืนอายุแล้ว ท่านก็อวยพรให้แก่ลูกหลานที่เอาอาหารไปตั้งที่ตั้งเปรต คำพรนั้นย่อมตกถึงผู้ชิงด้วย ยิ่งคนได้ไปชิงเปรตด้วยก็จะได้คำพรมากขึ้นไปอีก ถ้าได้รับประทานอาหารที่ชิงได้สนก็ยิ่งได้พรยิ่งขึ้นไปอีก อีกอย่างคือการชิงเปรตสร้างความสนุกสนานให้กับทั้งผู้ชิงเองและผู้ที่ยืนมองอยู่ ดังนั้นการชิงเปรตจึงเป็นสิ่งที่ดีและควรค่าแก่การปฏิบัติต่อไป การนำอาหารไปตั้งเปรตและการชิงเปรตเป็นการสร้างสรรค์และสั่งสอนให้ชาวนครศรีธรรมราชได้รับสิ่งที่ดี และเกิดบรรยากาศดี ๆ ในพื้นที่

ภาพที่ 28 ชิงเปรต

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

มีความเชื่อว่าการที่ได้กินขนมหรือของที่ใช้ในพิธีจะได้บุญอย่างยิ่ง และจะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง การชิงเปรตถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพิธีกรรมสารทเดือนสิบ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เด็ก ๆ หรือคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจกับประเพณีมากขึ้น และยังมีความเชื่อกันว่าใครที่ได้กินของที่มาจากการชิงเปรต ก็จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองอีกด้วย การชิงเปรตเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมีน้ำใจของคนนครศรีธรรมราช ที่จะช่วยเหลือคนอื่น เห็นได้จากการตั้งเปรตเพื่ออุทิศให้แก่เปรตที่มาขอส่วนบุญในประเพณีสารทเดือนสิบ

ตารางที่ 4 สรุปลำดับในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในวันรับตายเป็นและวันส่งตายของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันรับตาย	วันส่งตาย
ประธานจุดธูปเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชาเพื่อบูชาพระรัตนตรัย	ประธานจุดธูปเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชาเพื่อบูชาพระรัตนตรัย
พิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย	พิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
อาราธนาศีล 5 และสมาทานศีล 5	อาราธนาศีล 5 และสมาทานศีล 5
จุดเทียนส่องธรรม	จุดเทียนส่องธรรม
พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา 1 กัณฑ์	พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา 1 กัณฑ์
	พิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำอาราธนาบาตร
	สาธุชนร่วมกันตักบาตร
	พิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำอาราธนาธรรม
	พระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล และบังสุกุลอัฐิ
พิธีกรรมสงฆ์สวดบทถวายพรพระ	พิธีกรรมสงฆ์สวดบทถวายพรพระ
กล่าวคำถวายสังฆทาน	กล่าวคำถวายสังฆทาน
	เผายันต์อาถรรพ์ 32 และนำไปผสมน้ำ
กรวดน้ำรับพร	กรวดน้ำรับพร
	ตัดสายสิญจน์ที่ทาลาเปรต
	ชิงเปรต
เสร็จพิธี	เสร็จพิธี

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมในวันรับตายและส่งตายมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายคลึงกันนั่นก็คือการแสดงออกถึงความกตัญญูตเวทีที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจึงได้มีการรวมตัวกันเพื่อบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศลในประเพณีสารทเดือนสิบนี้ แต่ในส่วน of ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมก็จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน ซึ่งในวันส่งตายจะมีขั้นตอนและพิธีกรรมที่มากกว่าเนื่องด้วยเป็นวันที่ต้องส่งบรรพบุรุษกลับไปยังนรกภูมิโดยจะมีการจัดสำหรับหรือหมรับเพื่อเป็นสิ่งของแทนปัจจัยสี่ที่บรรพบุรุษจะนำไปใช้ได้ รวมถึงยังมีการทำบุญอัฐิ สวดมาติกาบังสุกุลและ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของวันส่งตายก็คือการชิงเปรต

2.3 หลังประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราช

หลังจากการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ชาวบ้านในตำบลลิซลส่วนใหญ่จะไปทำความสะอาด และนำดอกไม้ไปตั้งหน้าที่บรรจุกระดูกของบรรพบุรุษ (บัว) หลังจากนั้นก็จะกินข้าวร่วมกันในระหว่างคนในครอบครัว

3. ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิธีกรรมเป็นภาษาสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเชื่อ ซึ่งอาจเป็นความเชื่อที่เป็นศาสนาหรือมิใช่ศาสนาก็ได้ สามารถศึกษาได้ในหลายมิติ หลายระดับ (ระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน) ในมิติของการถ่ายทอดศาสน มีทั้งที่เป็นการถ่ายทอดตัวเนื้อหาความเชื่อและการถ่ายทอดอารมณ์ร่วม พิธีกรรมเป็นโอกาสที่ศาสนบางอย่างจะถูกผลิตซ้ำ ถูกต่อยอดในจิตสำนึกของสมาชิกที่เข้าร่วมการที่อุดมการณ์ร่วมถูกผลิตซ้ำให้ทรงพลังได้นี้ก็เป็นเพราะพิธีกรรมเป็นภาษาที่เน้นการใช้ความรู้สึกเป็นสื่อ ถ่ายทอดศาสนที่เป็นเนื้อหา ความรู้สึกแบบต่าง ๆ จะถูกสร้างผ่านสัญลักษณ์และการใช้สื่อที่เป็นสิ่งของ ไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตามการเร้าความรู้สึกในพิธีกรรมทำให้เนื้อหาที่สื่อมีพลัง มีพลังมีชีวิต มีอำนาจเหนือจิตใจ เป็นการดึงสมาชิกสังคมออกมาประสบการณ์ยามปกติในชีวิตประจำวัน บางครั้งถึงกับสามารถทำสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความประพฤตินยามปกติได้ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543, น.83)

ทั้งนี้ พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการระลึกถึงและเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยที่มีพระสงฆ์เป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อกันระหว่างลูกหลานกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวทิตะของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษโดยมีสัญลักษณ์เป็นสื่อแทนสิ่งต่าง ๆ เนื่องจากบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนับว่าเป็นคนพิเศษการที่จะติดต่อหรือส่งสิ่งต่าง ๆ ไปให้ได้ต้องมีการใช้สัญลักษณ์พิเศษเพื่อเป็นสื่อแทนสิ่งนั้น ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ วัตถุสัญลักษณ์ พฤติกรรมสัญลักษณ์ และพื้นที่สัญลักษณ์

3.1 วัตถุประสงค์ลักษณะ

วัตถุประสงค์ลักษณะที่ในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชมีทั้งเครื่องบูชาพระรัตนตรัย และบูชาบรรพบุรุษ ได้แก่

3.1.1 หมຽบ

หมຽบเป็นการนำสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ รวมถึงขนมเดือนสิบจัดเป็นสำรับเพื่ออุทิศให้แก่บรรพบุรุษ ในการจัดหมຽบนี้ไม่ได้จัดกันเฉพาะในบ้านของตัวเองเท่านั้น สามารถจัดหมຽบร่วมกับบ้านอื่น ๆ โดยจัดรวมกันได้แต่ก็จะเป็นการจัดขึ้นในครอบครัวที่มีบรรพบุรุษเดียวกัน ช่วงเวลาในการจัดหมຽบก็จะเป็นช่วงเย็นของวัน แรม 14 ค่ำ เดือนสิบ ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงก็นำสิ่งของที่ตนเองมีมารวมกัน แล้วก็ช่วยกันจัด ในระหว่างการจัดหมຽบนั้นก็จะเป็นช่วงเวลาของการพูดคุยและสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในครอบครัว นอกจากจะใส่สิ่งของลงไปแล้ว ด้านบนของหมຽบก็จะมี การติดธนบัตรเพื่อบริจาคเงินให้แก่วัด การบริจาคเงินบนยอดหมຽบนั้นก็เป็นการทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว

ภาพที่ 29 หมຽบ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

3.1.2 ของตั้งเปรต

การตั้งเปรตเป็นการทำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงเปรตและวิญญาณที่ไม่สามารถเข้ามาในวัดได้ การตั้งเปรตจะมีการตั้ง 3 จุด คือ ตั้งเปรตนอกวัด หลาจานบินท์ และหลาเปรต สิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในการตั้งเปรตไม่ว่าจะเป็นอาหารคาวหวาน น้ำ ผลไม้ ขนมเดือนสิบ ดอกไม้ ธูป เทียน ทุกอย่างล้วนเป็นสิ่งที่ไม่แสดงถึงความรักและความหวังใจที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ

ภาพที่ 30 จานบินท์

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

3.1.3 สายสิญจน์

สายสิญจน์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ด้ายปริตร ปริตร แปลว่า เครื่องป้องกันรักษา เครื่องต้านทาน เชื่อกันว่าสามารถป้องกันอันตรายได้ ด้ายสายสิญจน์มีคตินิยมมาจากการทำพิธีรดน้ำที่ประกอบด้วยเวทย์มนต์คาถา เพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ เพราะคำว่า “สิญจน์” แปลว่าการรดน้ำ การเทน้ำ คำว่า “สายสิญจน์” จึงหมายถึง สายโยงแห่งการรดน้ำพิธิ หรือเส้นด้ายที่นำมาใช้ในพิธีรดน้ำ สายสิญจน์จึงถือเป็นด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่ เชื่อกันว่าสามารถคุ้มครองรักษา และป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ และถือว่าเป็นด้ายมงคล งานอุทิศส่วนบุญให้ผู้ตาย สายสิญจน์ที่นำมาโยงจากศพ หรือสกุ๊ป จะเรียกว่า “สายโยง” แต่ถ้าเปลี่ยนจากเส้นด้ายเป็นแถบผ้า เรียกว่า “กุษาโยง” (สมปอง วัฒนกุล, 2561)

สายสิญจน์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นสายโยงเพื่อเชื่อมต่อระหว่างสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ที่

ลูกหลานนำไปประกอบพิธีกรรม สายสัญญาณจากอุโมงค์เชื่อมกันหมด ทั้งที่วางอัฐิ หลาจานบินท์ หลาหมรับ และหลาเปรต โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวกลางในการเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับนรกภูมิ เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีข้อสังเกตว่าเมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้วจะมีการตัดสายสัญญาณที่หลาเปรตและจะมีการชิงเปรต การตัดสายสัญญาณ หมายถึง การตัดความอาลัยอาวรณ์ และตัดเส้นทางเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับนรกภูมิ คือบรรพบุรุษก็ไม่สามารถเข้ามายังโลกมนุษย์ได้ จะกลับมาได้อีกครั้งที่ต่อเมื่อ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบ ที่นรกภูมิจะมีการเปิดประตูนรกเพื่อให้ดวงวิญญาณกลับมาได้รับส่วนบุญส่วนกุศลยังโลกมนุษย์ เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบก็จะมีการประกอบพิธีกรรมวันรับตายายและมีการโยงสายสัญญาณเพื่อเชื่อมเส้นทางระหว่างนรกภูมิและโลกมนุษย์อีกครั้ง

3.1.4 ดอกไม้ รูป เทียน

ดอกไม้ รูป เทียน เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนนิยมนำมาบูชาพระรัตนตรัยในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ดังที่ ภาวิดา กฤตศรีณย์ (2560) กล่าวว่า ดอกไม้ที่ใช้บูชาคุณพระสงฆ์ที่แม้จะมาจากต่างที่ต่างถิ่นแต่เมื่อออกบวชแล้วก็ต้องประพฤติและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนด้วยศีลธรรมอันดี เปรียบดังดอกไม้ที่แม้จะต่างสี ต่างสายพันธ์ ต่างกลิ่น แต่เมื่อนำมามัดรวมกันก็ดูสวยงามและมีกลิ่นหอมได้

ภาพที่ 31 ดอกไม้ถวายพระ
ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

รูปสามดอกไข่มุกชำระลิกถึงพระพุทธเจ้าที่มีต่อชาวพุทธ 3 ประการ คือ 1) พระปัญญาที่ทรงรู้แจ้งเห็นจริงถึงต้นเหตุแห่งทุกข์และค้นพบวิธีดับทุกข์ได้ 2) ความบริสุทธิ์หมดจดของจิตใจที่มั่นคงต่อสิ่งชั่วร้าย ไม่ถูกกิเลสเครื่องเศร้าหมองครอบงำ และ 3) พระมหากรุณาที่ทรงสั่งสอนหนทางดับทุกข์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ส่วนเทียนไข่มุกบูชาพระธรรมและพระวินัย (ภาวिका กฤตศรัณย์, 2560)

เสฐียรโกเศศ (2498, น. 33-34 อ้างถึงใน ประเสริฐ รุณรา, 2557, น. 250) อธิบายว่า รูป เป็นคำสันสกฤตและบาลี แปลว่ากลิ้งกลม เครื่องหอม มนุษย์จึงหาอูบถายกลิ้งกลมแก่เทวดาเสียด้วย ท่านจะได้ชอบใจพอใจ ในชั้นเดิมคงใช้กองไฟเอาดี้อ ๆ มาก่อนแล้วเอาไม้หอมเครื่องหอมโรยลงไป เพื่อเผาให้ไหม้และให้มีควันเป็นกลิ้งกระจายขึ้นไป ต่อมาจึงรู้จักทำภาชนะใช้สำหรับรองรับไฟ เช่น ตะคันเผาธูป เป็นต้น การจุดไฟให้เกิดเป็นควันหอมเท่ากับอาณัติสัญญาณไปถึงเมืองสวรรค์ เพื่อให้เทวดาท่านทราบเพราะควันอาจลอยขึ้นไปได้สูงแล้วกระจายไปบนฟ้า ซึ่งถือว่าเป็นที่อยู่ของเทวดา

ภาพที่ 32 รูป เทียน

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

เสฐียรโกเศศ (2498, น. 33-34 อ้างถึงใน ประเสริฐ รุณรา, 2557, น. 251-252) อธิบายว่า เทียนเป็นสิ่งที่นิยมใช้จุดเพื่อบูชาสืบเป็นประเพณีมาจนบัดนี้ทุกลัทธิศาสนา ชะรอยจะไม่ใช่จุดเพื่อให้แสงสว่างอย่างเดียว เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นเปลี่ยนแปลงไปจุดโคมจุดตะเกียงก็ได้ แต่ที่จุดเทียนก็คงต้องการจะรักษาประเพณีเดิมไว้ มนุษย์แต่เดิมคงจะรู้สึกว่าการสว่างเป็นเครื่องหมายแห่งความรุ่งเรืองวัฒนา และเป็นลักษณะของเทวดาหรือพระเจ้าซึ่งไม่อาจมองเห็นองค์ได้ และอีกอย่างหนึ่งก็ถือกันว่าไฟสามารถชำระล้างบาปมลทินได้ดังคติเรื่องเวียนเทียน เป็นต้น การจุดประทีปให้มีแสงสว่างเป็นเครื่องบูชา จึงจัดได้ว่าเป็นมงคลในลัทธิทางศาสนา เมื่อนึกถึงเมืองสวรรค์ก็เข้าใจกันว่าอยู่บนฟ้า และบนนั้นย่อมมีแต่ความสว่างไสวงดงามอร่ามตา

ทั้งนี้ การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชไม่เพียงแต่ใช้ดอกไม้ ธูป และเทียนเพื่อบูชาพระรัตนตรัยเท่านั้น แต่ใช้เป็นเครื่องบูชาบรรพบุรุษด้วย ชาวบ้านในตำบลลิซลจะจัดดอกไม้ ธูป และเทียน ออกเป็น 4 ชุด คือ ดอกไม้ ธูป 3 ดอก และเทียน เพื่อบูชาพระรัตนตรัย และอีก 3 ชุด คือ ดอกไม้ ธูป 1 ดอก และเทียน เพื่อบูชาบรรพบุรุษในการตั้งเปรต 3 จุด คือ จานบิณฑ์ หลาเปรต และตั้งเปรตนอกวัด

3.1.5 ขนมเดือนสิบ

ขนมสำคัญที่ใช้ในพิธีกรรมสารทเดือนสิบ มี 5 อย่างคือ ขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมไข่ปลา โดยที่ขนมเหล่านี้ล้วนมีสื่อสัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในขนม ดังนี้

ภาพที่ 33 ขนมเดือนสิบ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1) ขนมหองเป็นสื่อแทน “แพ” เป็นพาหนะที่ใช้ข้ามแม่น้ำในการเดินทางจากนรกภูมิมายังโลกมนุษย์ เพราะพองมีน้ำหนักเบาสามารถลอยน้ำได้ ทั้งนี้พองยังเป็นสัญลักษณ์แทนความห่วงใยของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อความปลอดภัยและความสะดวกในการเดินทางกลับไปยังนรกภูมิ

2) ขนมลาคือสื่อแทน “แพรพรรณ เครื่องนุ่งห่ม” ขนมลาคือแทนผ้าของบรรพบุรุษที่ใช้กันในอดีต เนื่องด้วยสมัยก่อนทั้งชายและหญิงจะใช้ผ้าขาวม้าเป็นเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งลักษณะโดยทั่วไปของผ้าขาวม้านั้นจะมีการสานเป็นเส้นแนวขวางเหมือนกับลักษณะของขนมลาคือที่มีการสานเป็นเส้นแนวขวางเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ขนมลาคือยังมีรูปทรงเหมือนผ้าที่ทอ สามารถพับเป็นผืนได้

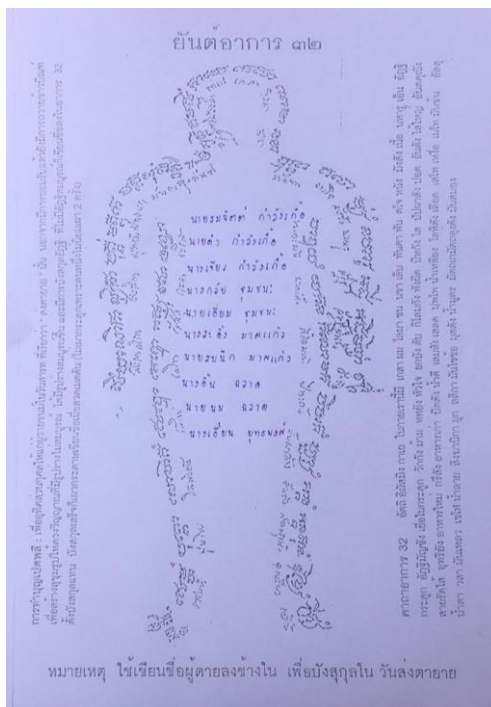
3) ขนมห้างเป็นสื่อแทน “สะบ้า” ซึ่งเป็นการละเล่นของคนในอดีต ใช้เล่นต้อนรับประเพณีสงกรานต์และการละเล่นที่นิยมในสมัยก่อนเนื่องด้วยในอดีตมีต้นสะบ้าอยู่เป็นจำนวนมากจึงมีการนำลูกสะบ้ามาเล่นร่วมกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะไม่มีลูกสะบ้าแล้ว แต่ขนมห้างก็ยังทำให้ชาวบ้านหววนนึกถึงการละเล่นของบรรพชน เนื่องเพราะขนมห้างมีรูปทรงคล้ายลูกสะบ้า

4) ขนมหัดดีเป็นสื่อแทน “เงิน เบี้ย” เนื่องด้วยในอดีตมีการใช้เบี้ยเป็นตัวกลางในการใช้แลกเปลี่ยนสินค้า และใช้สอย ซึ่งลักษณะโดยทั่วไปของเบี้ยคือเป็นวงกลมและมีรูตรงกลางเหมือนกับขนมหัดดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ลูกหลานมอบให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อที่จะนำไปใช้ในนรกภูมิ

5) ขนมหงหรือขนมไข่ปลาเป็นสื่อแทน “เครื่องประดับ” ซึ่งลักษณะทั่วไปของขนมไข่ปลาก็มีลักษณะคล้ายกับสร้อยคอ ต่างหู กำไล ลูกหลานจึงมีการทำขนมไข่ปลาเพื่อที่จะให้บรรพบุรุษนำไปใช้เป็นเครื่องประดับเพื่อความสวยงาม

ขนมหเหล่านี้มีวัตถุประสงค์หลักก็คือแบ่งและน้ำตาล โดยวิธีการทำส่วนใหญ่ก็คือการทอดทำให้ขนมสามารถเก็บไว้ได้นาน ขนมหเดือนสิบไม่ได้เป็นขนมที่จะแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น ขนมหเดือนสิบยังแสดงให้เห็นถึงความรักที่มีให้กันของคนในครอบครัว ในอดีตเมื่อใกล้ถึงประเพณีสารทเดือนสิบ คนในครอบครัวก็จะช่วยกันทำขนมเดือนสิบกันเองในครอบครัว อีกทั้งเมื่อทำเสร็จแล้วก็มีการนำไปแจกจ่ายให้แก่ญาติพี่น้อง ญาติผู้ใหญ่ หรือเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นการแสดงถึงความรัก และเคารพนับถือ

3.1.6 ยันตร์อาการ 32

ภาพที่ 34 ยันตร์อาการ 32

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560

ยันตร์อาการ 32 เป็นการสร้างรูปให้ดวงวิญญาณที่มีรูปร่างไม่สมบูรณ์ให้มีรูปร่างสมบูรณ์มากขึ้น และมีการบังสุกุลอัฐิที่ไม่มีอัฐิสมบูรณ์ก็เขียนชื่อลงในอาการ 32 ตั้งบังสุกุลแทน ทั้งนี้คาถาอาการ 32 ประการที่ปรากฏในยันตร์อาการ 32 เป็นการทำให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น

สำหรับยันต์อาการ 32 ที่มีการเผา นั้นจะนำมาผสมกับน้ำที่จะทำการกรวดน้ำเพื่อการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่เราเขียนชื่อลงไปยันต์นั้น ชาวบ้านในตำบลสิชลเชื่อว่าหากทำแบบนี้ผลบุญจะส่งถึงบรรพบุรุษอย่างแท้จริง การเผายันตร์อาการ 32 เปรียบเหมือนการเผาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วอีกครั้ง เพื่อเป็นการหวนระลึกถึงบรรพบุรุษ

3.2 พฤติกรรมสัญลักษณ์

พฤติกรรมสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านผู้ประกอบพิธีกรรม และผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม ดังนี้

3.2.1 พระสงฆ์

พระสงฆ์ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ทั้งนี้พระสงฆ์ยังเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม โดยพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญและอยู่ในสถานะที่เป็นตัวแทนสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (ประเสริฐ รุณรา, 2557, น.273) ในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างลูกหลานกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

3.2.2 ผู้ประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ มัคทายกทำหน้าที่เป็นผู้จัดการและควบคุมผู้ที่เข้าร่วมในพิธีกรรมให้ดำเนินไปได้ อย่างเรียบร้อยและสมบูรณ์

3.3.3 ผู้เข้าร่วมพิธี

ผู้เข้าร่วมพิธีคือคนในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีความมุ่งหมายในการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

3.3 พื้นที่สัญลักษณ์

พื้นที่สัญลักษณ์ คือ บริเวณที่ประกอบพิธี ซึ่งรวมถึงบริเวณมณฑลพิธี และส่วนบริเวณพื้นที่ที่จัดให้เข้าร่วมพิธี โดยจะมีการกำหนดบริเวณอาณาเขตของพิธีอย่างชัดเจนซึ่งส่วนใหญ่ มักมีการชิงสายสัญญาณเพื่อแสดงพื้นที่ของการจัดพิธีกรรม (ประเสริฐ รุณรา, 2557, น.313)

สื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในพิธีกรรมถือเป็นเครื่องบูชาและเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสื่อกลางระหว่างลูกหลานที่จะส่งถึงมอบถึงบรรพบุรุษที่อยู่คนละภพกันโดยใช้สื่อสัญลักษณ์ในการสื่อสารโดยมีพระสงฆ์เป็นตัวกลางในการนำสิ่งทั้งหมดเพื่อสื่อสารและส่งจิตถึงกัน

พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมหรือถ่ายทอดค่านิยมร่วมกันให้แก่คนในสังคมสังคม พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบก็มีส่วนช่วยในการหล่อหลอมจิตใจของคนในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และมีความรัก ความสามัคคีให้กับคนในครอบครัวและสังคมผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรมทั้งยังส่งผลให้คนในพื้นที่มีความใกล้ชิดพุทธศาสนา

1.1 ระยะเวลาของประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราช

ประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดกิจกรรมก่อนการประกอบพิธีกรรม ช่วงเวลาของประเพณีประดิษฐ์ก็คือก่อน และระหว่าง การประกอบพิธีกรรม กิจกรรมในประเพณีประดิษฐ์จะเริ่มเมื่อแรม 14 ค่ำ เดือนสิบ โดยมีการจัดกิจกรรม ทั้งวัน ช่วงเช้าจะเป็นการแห่รถหุ้มรับที่มีการตกแต่งอย่างสวยงามไปรอบ ๆ ตำบลลิซล ส่วนในช่วง กลางคืนจะมีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ตักไข่น้ำโชคเดือนสิบ รำวงเดือนสิบ ก่อเจดีย์ทราย บูชา เทียนประจำวันเกิด เป็นต้น และในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบก็มีกิจกรรมเช่นกัน

1.2 สถานที่ของประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราช

วัดประทุมทายการาม ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีการจัด สถานที่ในการจัดกิจกรรมในส่วนที่เป็นประเพณีประดิษฐ์บริเวณลานวัดและแยกส่วนอย่างชัดเจนกับ พื้นที่ในการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม และมีการจัดทำป้ายเพื่อประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 36 การจัดสถานที่
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1.3 กิจกรรมของประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราช

การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซลจะมีการจัดในวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ ซึ่งเป็นวันรับตายาย และวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ นั่นก็คือวันส่งตายาย แต่ในวันแรม 14 ค่ำ เดือนสิบจะมีกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาบางอย่างก็เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบมาตั้งแต่อดีตแต่บางอย่างก็เป็นรูปแบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยกิจกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ กิจกรรมช่วงกลางวัน และกิจกรรมช่วงกลางคืน

1.3.1 กิจกรรมช่วงกลางวันของประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

กิจกรรมช่วงกลางวันก็จะเป็นการแห่หมรับซึ่งแต่เดิมนั้นจะเป็นการแห่หมรับเข้าวัด แต่ในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปก็คือมีการจัดหมรับกลางของวัดและมีการแห่ไปรอบ ๆ ตำบล ลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 37 รถหมรับ

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ในขบวนแห่หมຽบก็จะมีการจัดตกแต่งที่สวยงาม อีกทั้งยังมีการนำเปรตซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเพณีสารทเดือนสิบมาเป็นส่วนหนึ่งของขบวนแห่ด้วย เพื่อให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 38 รถหมຽบ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

1.3.2 กิจกรรมช่วงกลางคืนของประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในส่วนองกิจกรรมช่วงกลางคืนของประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการเพิ่มเติมในส่วนองกิจกรรมเข้ามา ดังเช่น การร่วางเดือนสิบ ตักไข่นำโชคเดือนสิบ อีกทั้งยังมีการจัดขายของมากมาย กิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาจะเป็นการจัดในคืนก่อนวันส่งต่ายย คือคืนวันที่ 14 ค่ำ เดือนสิบ ภายในวัดจะมีการจัดกิจกรรม อีกทั้งยังนับว่าเป็นอีกสีสันหนึ่งของประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 39 รำวงเดือนสิบ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2560

ทั้งนี้สิ่งของที่นำมาใช้ในการตักไข่เดือนสิบก็จะมาจากของที่วัดได้รับการบริจาค รวมถึงสิ่งของที่ได้มีการเรียไรกันเพื่อนำมาเป็นของรางวัลในการตักไข่เดือนสิบ

ภาพที่ 40 ตักไข่เดือนสิบ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559

ในบริเวณงานก็มีตั้งจุดทำบุญหมรับและมีการจัดแต่งรถเพื่อใช้สำหรับการแห่หมรับในเช้าของวันส่งตายาย รถจะขับไปทั่วพื้นที่ของตำบลลิชลเพื่อให้ประชาชนได้ร่วมกันทำบุญในครั้งนี้ อีกทั้งยังมีการทำบุญเรือพระเพื่อใช้เป็นทุนในการจัดทำเรือพระในงานเทศกาลชักพระซึ่งเป็นงานประจำปีที่สำคัญของคนลิชลอีกงานหนึ่ง ทั้งนี้ยังมีการจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ภายในงานก็จะมีคนที่พื้นที่ของตำบลลิชลเข้ามาจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ

ภาพที่ 41 บริเวณวัด
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559

ในปี พ.ศ. 2560 มีกิจกรรมใหม่ที่เพิ่มขึ้น คือมีการบูชาเทียน การทำบุญด้วยธงสีประจำวันเกิด มีการก่อเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นสีสันใหม่ของประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิชล อำเภอลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 42 บูชาเทียนและธงสีประจำวันเกิด
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

สำหรับการบูชาเทียนนั้นเป็นการรับวัฒนธรรมมาจากภาคเหนือ ซึ่งจะเห็นได้จากการตกแต่งสถานที่ในการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีการก่อเจดีย์ทราย ก่อเจดีย์ทรายเป็นประเพณีหนึ่งที่มีความเชื่อตามหลักของพระพุทธศาสนาในเรื่องของเวรกรรม การก่อเจดีย์ทรายจัดขึ้นเพื่อเป็นการนำเศษดินที่ติดเท้าออกจากวัดมาขึ้นในรูปแบบของการก่อเป็นเจดีย์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา นอกจากนี้การก่อเจดีย์ทรายยังเป็นการที่ทำให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นทั้งการสังสรรค์ระหว่างคนในชุมชนและสร้างความสามัคคีอีกด้วย

ภาพที่ 43 เจดีย์ทราย
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ภาพที่ 44 ก่อเจดีย์ทราย
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ในเช้าของวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันที่มีการประกอบพิธีกรรมครั้งสำคัญนั่นก็คือวันรับตายเป็น ซึ่งจะมีชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเข้ามา ทางวัดจึงจัดให้มีการนำรถตุ๊กตุ๊กเพื่อเป็นการเที่ยวชมเมืองสิชลโดยนำรายได้ทั้งหมดเข้าวัด

ภาพที่ 45 รถตุ๊กตุ๊กชมเมือง
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นความร่วมมือของภาคเอกชนและประชาชนที่ช่วยกันจัดกิจกรรมเพื่อนำรายได้ทั้งหมดมอบให้กับวัด รวมถึงลูกหลานที่กลับบ้านในช่วงเทศกาลการทำบุญในครั้งนี้นี้ก็จะได้ออกมาทำกิจกรรมที่ร่วมกัน เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

รูปแบบของจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นเพิ่มเติมเข้ามาของประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เรียกได้ว่าเป็นประเพณีประติษฐ์ที่ได้มีการเพิ่มเติมเข้ามาแต่ในส่วนของการประกอบพิธีกรรมก็ยังคงรักษาขนบดั้งเดิม กิจกรรมเหล่านี้เป็นการร่วมมือจากหลายภาคส่วนเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ รวมถึงลูกหลานที่กลับมาได้ร่วมกันทำบุญ และร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี รวมถึงยังสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในตำบลลิซล

กิจกรรมที่เพิ่มขึ้นใหม่เกิดจากการรับเอาวัฒนธรรมจากภาคอื่น ๆ เข้ามาปรับประยุกต์ให้เข้ากับประเพณีเดิม ซึ่งเป็นการเพิ่มสีสันใหม่ให้กับประเพณีสารทเดือนสิบทำให้ประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซลเป็นที่น่าสนใจมากขึ้น โดยที่ยังมีการรักษาการประกอบพิธีกรรมแบบขนบดั้งเดิมไว้

การจัดงานในประเพณีสารทเดือนสิบเป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าในเรื่องของความรักความผูกพันต่อสังคม ได้ความรู้ ความคิดและความเข้าใจในหลาย ๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของศิลปะและวัฒนธรรม เพราะศิลปะและวัฒนธรรมคือหัวใจของการดำรงอยู่ของประเทศชาติ (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2547)

การจัดงานในประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นงานใหญ่ที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อร่วมกิจกรรม โดยที่คนที่เข้ามาส่วนใหญ่ก็ได้รับคำแนะนำมาจากเพื่อน ในการจัดงานในประเพณีสารทเดือนสิบก็มีการจัดมีกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานรื่นเริง ดังคำสัมภาษณ์

“...งานจัดได้สนุกมาก ที่บ้านก็จัดงานเดือนสิบเหมือนกันแต่ก็ไม่ได้ทำแบบนี้ ก็ทำให้น่าสนใจมากขึ้นด้วย...” (จักรกฤษ ใจหัว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559)

“...เป็นงานที่จัดทุกปี ก็จะมีกิจกรรมใหม่ๆ เพิ่มเข้ามาก็สนุกดี ปีนี้เพื่อนก็แนะนำให้มาอีกเพราะจะมีกิจกรรมใหม่เพิ่มมาทุกปี ปีนี้ก็มีตักไข่ รำวงเวียนครกด้วยสนุกมาก...” (อภิญญา สุวรรณรัตน์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559)

“...เป็นงานที่ทำให้ลูกหลานได้มาทำบุญให้ตายาย ได้พบปะญาติ และได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันด้วย...” (ภณิดา ทิพงษ์, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นประเพณีประดิษฐ์ของประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีผลมาจากปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านสังคม และ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

2.1 ปัจจัยด้านสังคม

สังคมประกอบไปด้วยสถาบันสังคม ที่ทำงานเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันในเชิงหน้าที่อย่างเป็นแบบแผน การขัดเกลาทางสังคมก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันสังคมกับกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา เป็นหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมขัดเกลาสมาชิกใหม่ให้ได้รับเอาข้อตกลงร่วมต่าง ๆ ถู้อที่ถือเป็นกฎเกณฑ์บรรทัดฐานต่าง ๆ ทางสังคมสำหรับการยึดถือปฏิบัติในฐานะที่เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งนับเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดหรือส่งผ่าน กฎเกณฑ์ ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมให้กับสมาชิกในสังคม (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2543, น.55) ทั้งนี้ ประเพณีสารทเดือนสิบก็มีส่วนในการกำหนดแบบแผนและข้อปฏิบัติให้กับคนในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปัจจัยด้านสังคมที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบของประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีประดิษฐ์นั้นเป็นเกิดจากปัจจัยทางสังคมทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายในคือด้านประชากร การเปลี่ยนแปลงของขนาดและการกระจายของประชากรที่ออกไปทำงานต่างถิ่นทำให้เกิดการรับเอาวัฒนธรรมจากถิ่นนั้น ๆ ไปใช้ ทำเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิมของตน สำหรับปัจจัยภายนอกก็คือ การติดต่อและสานสัมพันธ์กับสังคมหรือวัฒนธรรมอื่นทำให้เกิดรับเอาวัฒนธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงไปในทำนองเดียวกับสังคมนั้นด้วย อีกทั้งในปัจจุบันโลกได้เจริญก้าวหน้าไปมาก การเรียนรู้แนวคิด วัฒนธรรมในพื้นที่อื่น จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจากสังคมและวัฒนธรรมอื่น ๆ นั้นคนในตำบลลิซลได้รับเอาแนวคิดและวัฒนธรรมจากพื้นที่อื่นเข้ามาปรับประยุกต์ให้เข้ากับประเพณีเดิม และชาวบ้านก็มีความต้องการให้มีรูปแบบและกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างสีสันและทำให้มีคนที่เข้าร่วมในกิจกรรมมากยิ่งขึ้นทั้งคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ทำให้เป็นการหารายได้ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเป็นส่วนช่วยที่ทำให้ลูกหลานได้อนุรักษ์ประเพณีเดิมไว้อีกด้วย การที่มีกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาในส่วนนี้ทำให้ลูกหลานได้มีโอกาสที่จะพบปะและเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในครอบครัว

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

การขยายตัวทางอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการย้ายถิ่นฐานของประชาชน และเกิดการเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมและทำให้เกิดระบบบริการในเมืองใหญ่ ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้นทุกภาคส่วนต้องมีการปรับตัวและพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเสมอ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ออกไปทำงานยังพื้นที่อื่นมากขึ้นทำให้ไม่มีเวลาที่จะกลับมาทำกิจกรรมต่าง ๆ กับคนในครอบครัว การที่ลูกหลานกลับบ้านเพื่อมาร่วมประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ การที่มีกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาในส่วนนี้ทำให้ลูกหลานได้มีโอกาสที่จะพบปะและเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้กับคนในครอบครัว

ทั้งนี้ทางวัดประทุมทวยการามได้มีการจัดพื้นที่ในการขายของให้กับพ่อค้าแม่ค้าในตำบลสิชลได้เข้ามาจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ ซึ่งสินค้าที่ขายภายในงานนั้นก็จะเป็นของขึ้นชื่อของตำบลสิชล ทำให้เกิดการแพร่กระจายของสินค้าชุมชนไปในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งนับเป็นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสินค้าในชุมชน

ภาพที่ 46 ของฝากจากสิชล
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

การเข้ามาของประเพณีประติษฐ์ที่มีการเพิ่มเติมในส่วน รูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนช่วยให้ประเพณีสารทเดือนสิบมีความพิเศษมากขึ้น โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบนี้ไม่ได้เข้าไปขัดต่อพิธีกรรมแบบดั้งเดิม และมีการแยกออกมาเป็นส่วน ๆ อย่างชัดเจน การปรับเปลี่ยนในเรื่องของสถานที่และเวลานั้นก็เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคม ดังนั้น การปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมรูปแบบของกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในส่วนของศิลปะและวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 4

บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิม และประเพณีประติษฐ์ สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต และในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นประเพณีประติษฐ์มากขึ้น ทั้งนี้บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมของพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปด้วย โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาลำดับ ดังนี้

1. บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์ สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. การปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประติษฐ์ สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมผ่านประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์ สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทบาทและโครงสร้างทางสังคมเป็นเครื่องมือทางความคิดในการค้นหาพลังทางสังคมที่สามารถแยกแยะและเปลี่ยนแปลงผู้คนออกเป็นกลุ่มและประเภทต่างๆ ตามที่พัฒนาขึ้นมาในช่วงสมัยหนึ่งว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุพื้นฐานของความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมได้ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาของความสัมพันธ์เช่นนั้นต่อไป ตามช่วงสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตามนัยดังกล่าวโครงสร้างทางสังคมจึงไม่ใช่เป็นเพียงภาพทางสังคมอย่างกว้างๆ เท่านั้นแต่เป็นความคิดที่จะช่วยในการเข้าใจพลังทางสังคมอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อวัตถุประสงค์ในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคม ให้เกิดความเป็นธรรมและมีความยั่งยืนมากขึ้น (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2543, น.49)

การศึกษาโครงสร้างทางสังคมผ่านพิธีกรรมแบบดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยศึกษาสถาบันทางสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมทั้งแบบดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์และบทบาทของสถาบันนั้น ๆ ที่มีผลต่อชุมชน

สถาบันทางสังคมเป็นแบบอย่างในการคิดของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และแบบอย่างในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของสมาชิก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงอยู่ของชุมชนและชุมชนได้สร้างสรรค์ สะสม ถ่ายทอดสืบต่อกันมา สถาบันทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป ตามภาระหน้าที่ของแต่ละบุคคล โดยเป็นไปตามสถานภาพและบทบาทที่บุคคล (ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2554, น.78-79)

กรอบมาตรฐานในการประพฤติปฏิบัติของบุคคล คือส่วนที่เป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นได้และจับต้องได้ สถาบันทางสังคมประกอบด้วยหลายสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองสถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศิลปะและนันทนาการ สถาบันภาษาและการสื่อสาร สถาบันการคมนาคมขนส่ง สถาบันอนามัยและสาธารณสุข สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น องค์การทางสังคมและสถาบันทางสังคมเป็นโครงสร้างทางสังคมที่สำคัญของชุมชนและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง สถาบันทางสังคมต่าง ๆ จึงมีลักษณะเป็นองค์การทางสังคมองค์การหนึ่งด้วย (ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์, 2554, น.78-79) สถาบันสังคมจึงเป็นรูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการร่วมกันในด้านต่างๆ และเพื่อความมั่นคงของสังคมโดยรวม โดยมีแบบแผนและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมนั้น ๆ

คนในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยส่วนใหญ่แล้วนับถือพระพุทธศาสนาและประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549, น.5) ได้กล่าวว่า สังคมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมดำรงชีวิตอยู่ในลักษณะร่วมกันเป็นชุมชนกระจายอยู่ตามรูปแม่น้ำ ป่าเขา สังคมแบบเมืองมีน้อยและขยายตัวอย่างช้า ๆ พระพุทธศาสนาและความเชื่อเป็นแกนหลักของกระบวนการทัศน์ในการมองโลกและชีวิต ซึ่งมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมหรือวิถีคิดและวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลและชุมชนในอดีตโดยตรงด้วย และในขณะเดียวกันกระบวนการทัศน์ดังกล่าวก็หล่อหลอมมาจากกระบวนการเรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์ด้วย

ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา และเป็นกระบวนการทัศน์ที่มีส่วนในการกำหนดวิถีคิด ค่านิยม และวิถีปฏิบัติของคนในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล มีโครงสร้างและความสัมพันธ์แบบเชื่อมโยงเป็นแนวราบ เป็นกระบวนการทัศน์ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระบบสัมพันธ์ภาพของปัจจัยต่างๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคง สมดุล และยั่งยืน ดังที่ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2549, น.7-9) กล่าวว่า ในวิถีชีวิตของชุมชนส่วนมากจะอยู่ในลักษณะแนวราบที่เน้นความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในชุมชนเนื่องจากเป็นเครือญาติกันและตามความจำเป็นของการทำมาหากิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ต้องช่วยเหลือกัน อาทิกการทำเกษตรกรรม อีกทั้งค่านิยมของศาสนธรรมที่สอนให้บุคคลมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อช่วยเหลือพึ่งพากันมีผลให้โครงสร้างของความสัมพันธ์เป็นแบบแนวราบหรือความสัมพันธ์เชิงสังคมมากกว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจ-รวมศูนย์ โครงสร้างของกระบวนการเรียนรู้ในสังคมชุมชนนี้จึงมีลักษณะเด่นเพื่อการเรียนรู้แนวราบและอยู่ในระบบความสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงกันด้วย อีกทั้งระบบความสัมพันธ์ในระบบในชุมชนและรัฐกับชุมชน ระบบภายในชุมชนส่วนมากมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เป็นปึกแผ่นสมาชิกมีความใกล้ชิด

และพึ่งพาอาศัยกันอย่างอาทรต่อกัน เนื่องจากมีกิจกรรมที่เพื่อให้มีปฏิสัมพันธ์ในแนวราบตลอดเวลาทำให้ระบบชุมชนเหมือนครอบครัวใครขนาดใหญ่ เพราะสมาชิกในชุมชนรู้จักกันหมด ประกอบกับการมีประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกลไกการสื่อสาร เช่น พิธีการเกิด การตาย การรักษาผู้ป่วย การรับขวัญ เป็นต้น ซึ่งทำให้คนในชุมชนได้คลุกคลี รู้ทุกข์สุขของกันและกันและช่วยเหลือเห็นอกเห็นใจกัน เห็นคุณค่าความสำคัญของการผูกสัมพันธ์กันทางด้านกายภาพและด้านจิตใจ

ผู้วิจัยแบ่งหัวข้อการศึกษาบทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประติษฐ์ของสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็น 2 หัวข้อหลัก ดังนี้

1.1 บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2 บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับประเพณีประติษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1 บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

พิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ตำบลลิซล การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ทั้งนี้ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและบทบาททางสังคมของคนในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1.1 บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มองผ่านการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบจะทำให้เห็นบทบาทของคติชนตามทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของ วิลเลียม บาสคอม (William Bascom) 4 ประการ คือ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล (อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2557, น.359)

1) บทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราชมีบทบาทในการอธิบายที่มาและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรม เนื่องมาจากพิธีกรรม สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญ ส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักและสามัคคีที่มีต่อกันระหว่างคนในครอบครัว

พิธีกรรมสารทเดือนสิบเป็นพิธีกรรมที่ได้รับเค้าความเชื่อมาจากพิธีเปตพลีในศาสนา พราหมณ์ที่มีการจัดขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย พระพุทธองค์ทรงพิจารณาว่าพิธีกรรม เปตพลีนั้นเป็นพิธีกรรมที่ดีและมีคุณค่าสมควรแก่การรักษาไว้ จึงทรงอนุญาตให้พุทธบริษัทปฏิบัติสืบ ต่อกันมาและมีความเชื่อมาตั้งอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ความเชื่อในเรื่องที่มาของพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ยังคงเป็นความเชื่อที่สอดคล้องอยู่กับวิถีชีวิตและมีความสัมพันธ์อยู่กับชาวบ้านในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้ 1) เชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะถูกปล่อยตัวกลับมา ยังโลกมนุษย์ 2) เดือนสิบเป็นช่วงฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิต 3) ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาช่วง จำพรรษาในเดือนสิบ และ 4) ความสนุกสนานในงานสารทเดือนสิบ ปัจจุบันชาวบ้านตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชยังคงเชื่อและยึดถือปฏิบัติตามขั้นตอนและพิธีกรรมในประเพณี สารทเดือนสิบอย่างเคร่งครัดโดยมีการเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมในทุกปี และไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ ต้องกลับมาร่วมในการประกอบพิธีกรรมอย่างขาดไม่ได้

2) บทบาทในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า

การประกอบพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด นครศรีธรรมราชนั้นมีสิ่งของที่ใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์และเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ชาวบ้านต้องใช้ในการ ประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นขนมเดือนสิบ 5 อย่างคือ ขนมพอง ขนมลา ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนม ไข่ปลา โดยขนมทุกชนิดใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนที่ได้มีการสอน ขั้นตอนการทำขนมเดือนสิบมาตั้งแต่อดีต สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือหมัรบซึ่งเป็นการนำสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ รวมถึงขนมเดือนสิบจัดเป็นสำรับเพื่ออุทิศให้แก่บรรพบุรุษโดยมีการจัดและประดับ ตกแต่งอย่างสวยงามตามความเชื่อเดิม อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการทำขนมเดือนสิบและการจัดหมัรบ นั้นเกิดจากการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น และจากประสบการณ์การของลูกหลานที่มีการทำมาก่อนดังนั้น พิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมจึงเป็นการให้ความรู้กับคนในชุมชนผ่านการทำขนมและการจัด หมัรบ

3) บทบาทในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม

พิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของชาวตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งมีการประกอบพิธีกรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมสารทเดือนสิบที่ยังคงมีความเชื่อและมีการปฏิบัติสืบมาตั้งแต่อดีตเป็นสิ่งที่กลายเป็นแบบแผนและพฤติกรรมของคนในตำบลลิซล ที่ต้องรักษาวิถีปฏิบัตินั้นต่อไป แสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมมีส่วนช่วยในการกำหนดแนวคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ๆ ที่ถูกหล่อหลอมทางจิตใจจนอยู่ในจิตสำนึกว่าจะต้องปฏิบัติตามแบบแผนหรือค่านิยมนั้น โดยมีการปฏิบัติร่วมกันระหว่างชาวบ้านและพระสงฆ์ผ่านสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวคิดหรือค่านิยมของคนในสังคม ดังนั้น พิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมจึงเป็นเครื่องมือให้คนในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยอมรับและเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคมผ่านพิธีกรรมแบบดั้งเดิมดังกล่าวนั่นเอง

4) บทบาทในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ

พิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมที่ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ และความรัก ความสามัคคีระหว่างคนในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งยังเต็มไปด้วยความสนุกสนานรื่นเริง พิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมจะจัดขึ้นในช่วงฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นช่วงที่ทุกคนเสร็จจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำการเกษตรและได้มีโอกาสมาประกอบพิธีกรรมและได้พบปะพูดคุยกันระหว่างคนในชุมชนที่มีโอกาสมาร่วมงานประเพณีสารทเดือนสิบ ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้คลายความคับข้องใจและในประเพณีสารทเดือนสิบก็จะมีการละเล่นพื้นบ้าน ดังนั้น พิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมจึงเป็นงานบุญใหญ่ที่มีความสำคัญต่อคนในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เพราะเป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางใจแก่ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้อีกด้วย

1.1.2 โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมที่ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมที่ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีสถาบันที่มีบทบาทสำคัญและเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องคือสถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนา

1) สถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมไทยซึ่งเกิดจากกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีความสัมพันธ์กันทางการสมรสและทางสายโลหิต สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดแต่มีส่วนสำคัญมากในการดำเนินชีวิตและมีอิทธิพลโดยตรงในการอบรมและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้ปรับตัวและสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป หน้าที่ของสถาบันครอบครัวคือ การถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมของคนในสังคมเดิมไปสู่สมาชิกใหม่ ซึ่งการถ่ายทอดดังกล่าวเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เติบโตออกไปสู่สังคมภายนอกอย่างสมบูรณ์และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2557, น.140)

การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นถึงความรักสามัคคีกันของคนในครอบครัว ก่อนวันที่จะประกอบพิธีลูกหลานก็จะช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของเพื่อทำขนมเดือนสิบสำหรับมอบให้กับญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และใช้ในการประกอบพิธีกรรม อีกทั้งยังมีการจัดเตรียมสิ่งของเพื่อจัดหมักรับร่วมกันในครอบครัว และเครือญาติที่มีบรรพบุรุษเดียวกัน

ระบบความสัมพันธ์ในครอบครัว ชุมชนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย อยู่อาศัยร่วมกันหลายช่วงอายุและอาศัยร่วมกันเป็นเครือญาติ จึงมีความหลากหลายของวิถีชีวิตให้ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้กัน ครอบครัวจึงถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดของเด็กกว่าเพราะความสัมพันธ์ของสมาชิกทุกรุ่น (ปู่ย่าตายาย พ่อแม่ ลูก) จะมีความใกล้ชิดและคุุคคลีกันตลอดเวลา (อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2549, น.9) เห็นได้ว่าคนในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชให้ความสำคัญกับครอบครัวและเครือญาติ

2) สถาบันศาสนา

สถาบันศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและก่อให้เกิดแบบแผนหรือแนวทางในการปฏิบัติตนของสมาชิก ซึ่งประกอบด้วยความเชื่อ ความรู้สึกทางอารมณ์ พฤติกรรมที่แสดงออกอย่างถูกต้อง งดงาม และเหมาะสม สถาบันศาสนามีรูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ พิธีกรรมหลักความเชื่อ หลักคำสอน และสัญลักษณ์ทางศาสนา หน้าที่ของสถาบันศาสนา คือ สร้างความเหนียวแน่นและเป็นปึกแผ่นให้กับคนในสังคม ช่วยในการสร้างเสริมและถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมอันดีให้แก่สมาชิกในสังคม ทั้งยังมีส่วนช่วยในการควบคุมสมาชิกของสังคมให้ประพฤติและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมต่อไป เพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านจิตใจให้แก่สมาชิกในสังคมเมื่อต้องประสบพบเจอกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2557, น.140)

การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชมีศาสนาตัวกลางในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเชื่อมต่อระหว่างความเชื่อของคนในชุมชนกับคตินิยมเรื่องนรกภูมิ ความเชื่อนี้ได้สานต่อเจตนารมณ์ที่ลูกหลานต้องการสื่อสารกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังที่ เอมิล เดอร์ไคม์ (1964) (อ้างถึงใน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2543, น.78) มองว่าศาสนาคือพลังยึดเหนี่ยวของสังคมอยู่ลึกกว่าระดับจิตสำนึกแต่มีพลังกำหนดทิศทางพฤติกรรมของปัจเจก ตัวศาสนาเองเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งที่พลังดังกล่าวแสดงตนออกให้เห็นในสังคมก่อนสมัยใหม่ ส่วนในสังคมสมัยใหม่พลังเกาะยึดทางสังคมแสดงตัวตนผ่านระบบกฎหมายจะเห็นได้ว่าการอธิบายเรื่องแก่นแกนของศาสนาถูกกำหนดจากทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมชาติพื้นฐานของสังคมมนุษย์

1.2 บทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับประเพณีประติษฐานสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีประติษฐานสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้มีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมในส่วนของรูปแบบและกิจกรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างและบทบาททางสังคมของคนในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

1.2.1 บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับประเพณีประติษฐานสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มองผ่านประเพณีประติษฐานสารทเดือนสิบนั้น ทำให้เห็นบทบาทของคติชนตามทฤษฎี บทบาทหน้าที่ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) 2 ประการ คือ 1) บทบาทในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 2) บทบาทในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ (อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2557, น.359)

1) บทบาทในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า

ประเพณีประติษฐานสารถเดือนสิบตำบลลิลล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประเพณีที่สร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน เนื่องด้วยโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลลิลลได้ให้นักเรียนศึกษาและเข้ามาส่วนร่วมในประเพณีสารถเดือนสิบมากขึ้น เพื่อเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้ในประเพณีที่สำคัญของชุมชน อีกทั้งยังมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนโดยใช้วิชาพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสั่งสอนลูกหลานในชุมชนได้เรียนรู้แนวคิดและวิถีปฏิบัติของชุมชนผ่านการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยมีพระสงฆ์จากวัดประทุมทวยการาม ตำบลลิลล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เข้าร่วมในการเป็นผู้สอนในรายวิชานี้ด้วย ทั้งนี้ยังนำเรื่องของประเพณีสารถเดือนสิบเข้าไปสอดแทรกเพื่อให้ลูกหลานได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของประเพณีสารถเดือนสิบนี้ และได้นำนักเรียนเพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมของประเพณีประติษฐานคือมีการนำนักเรียนเพื่อเข้าร่วมการแห่หมรับ เป็นต้น

2) บทบาทในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจ

ประเพณีประติษฐานสารถเดือนสิบตำบลลิลล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการจัดกิจกรรมและได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมในทุก ๆ ปี ยกตัวอย่างเช่น การจัดรำวงเดือนสิบ ตกไข่หน้าโชคเดือนสิบ ก่อเจดีย์ทราย และการนั่งตุ๊กตุ๊กชมเมืองสิชล ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาท่องเที่ยวในประเพณีสารถเดือนสิบมากขึ้นตามนโยบายของภาครัฐที่ได้มีการประชาสัมพันธ์และมีการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวแบบวิถีไทยทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อไป

1.2.2 โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อประเพณีประติษฐานสารถเดือนสิบตำบลลิลล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อประเพณีประติษฐานสารถเดือนสิบตำบลลิลล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จะมีสถาบันต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันเศรษฐกิจ

1) สถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่จำเป็นสำหรับการพัฒนามนุษย์ต่อจากสถาบันครอบครัว โดยให้การศึกษาแก่สมาชิกในสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกในสังคมเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรม และสามารถให้ทำประโยชน์กับสังคม ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หน้าที่ของสถาบันการศึกษา คือ ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคม ทั้งยังเป็นการสร้างบุคลิกภาพทางสังคมในการติดต่อกับบุคคลอื่นในสังคม การกำหนดสถานภาพและชนชั้นทางสังคมจากสถาบันการศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการจัดช่วงชั้นทางสังคมของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นแรงงานทางเศรษฐกิจ ตามความต้องการของสังคม ทั้งนี้สถาบันศึกษายังมีหน้าที่ในการสร้างกลุ่มเพื่อน ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อเป็นการสนองความต้องการทางด้านจิตใจของคนในสังคม (ศิริรัตน์ แอดสกุล , 2557, น.151)

ในปัจจุบันโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลลิซลทั้งโรงเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบมากขึ้น มีการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบเพื่อเป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเรื่องเรื่องของศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่สำคัญของชุมชน

ศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและวิถีชีวิตที่ชุมชน ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกให้เห็นผ่านขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น และเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าจึงต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และเป็นการกำลังสำคัญในการสืบทอดและอนุรักษ์ต่อไป (ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์, 2548)

2) สถาบันการเมืองการปกครอง

สถาบันทางการเมืองการปกครอง เป็นสถาบันที่กำหนดบทบาทในการจัดการทางสังคมประกอบด้วยกลุ่มคนหรือองค์กรทางสังคมที่มีหน้าที่รักษาความสงบสุข และความมั่นคงของชาติ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ช่วยป้องกันและปราบปราม ช่วยวางแผนและกำหนดนโยบายของส่วนรวมให้หลักประกันคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลและสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต หน้าที่ของสถาบันการเมืองการปกครอง คือ สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ให้แก่สังคม (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2557, น.143)

การปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนหนึ่งเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติครั้งที่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ได้มีการสนับสนุนในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในส่วนของกิจกรรมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ และมีแนวทางการพัฒนาชุมชน คือรักษาอัตลักษณ์และสร้างคุณค่าด้าน

ทรัพยากรเพื่อกระจายรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สืบสานประเพณี วัฒนธรรม ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน และการสร้างเอกลักษณ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองอย่างมีคุณค่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2560, น.187)

จากนโยบายของรัฐบาลก็ทำให้ส่งผลถึงแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน ภูมิภาคต่าง ๆ ที่ต้องจัดกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ทำให้ทาง เทศบาลนครนครศรีธรรมราชได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว

แผนพัฒนาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ประจำปี พ.ศ.2559 ให้ความสำคัญกับ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีโดยสนับสนุนการส่งเสริม และอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการส่งเสริมงานประเพณี ศาสนา และ วัฒนธรรม ซึ่งประเพณีสารทเดือนสิบก็เป็นหนึ่งในนั้น โดยสำนักการศึกษา มีโครงการที่ส่งเสริมแม่บ้าน และเยาวชนจัดกิจกรรมในงานประเพณีเดือนสิบ โดยสนับสนุนให้ชุมชนในเขตเทศบาล 62 ชุมชน จัดกิจกรรมการแสดงที่อนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่น (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนครศรีธรรมราช, 2559, น.9)

ในส่วนของยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ใน การประกอบอาชีพ และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา โครงการพัฒนาและ ส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยว และจัดประเพณีที่สำคัญเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยว (กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนครศรีธรรมราช, 2559, น.9)

ประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต และเป็นเอกลักษณ์ของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช หากแต่ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ เพื่อให้มีความร่วมสมัยและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาจังหวัดนครศรีธรรมราชมากขึ้นเพื่อการสร้าง มูลค่าทางเศรษฐกิจตามแผนยุทธศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติที่ให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นประเพณีอันดีงามของแต่ละท้องถิ่น

เทศบาลตำบลสิชลเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญและให้งบประมาณสนับสนุนในส่วน ของการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงประเพณีสารทเดือนสิบก็มีงบส่วนหนึ่งจาก หน่วยงานนี้ด้วยทั้งนี้ เทศบาลตำบลสิชลมียุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาและสังคม โดยมีแนว ทางการพัฒนาส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรมประเพณี มีการจัดสรรเงินอุดหนุนวัดประทุมทายกา รามเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อุดหนุนอำเภอสิชลโครงการจัดงานสืบสาน ประเพณี “แห่หมรับเดือนสิบ” เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัด นครศรีธรรมราช รวมไปถึงวัดและโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม เพื่อเป็นการดำรงรักษาสืบทอดประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมพัฒนาการ ท่องเที่ยว (เทศบาลตำบลสิชล, 2560)

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลสิชล ยุทธศาสตร์ การพัฒนาด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริม สนับสนุนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในวันสำคัญและงานประเพณีต่าง ๆ ของ

ท้องถิ่น ส่งเสริมฟื้นฟูให้จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาระดับภูมิภาค ส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟู ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล, 2560)

ด้วยนโยบายดังกล่าวข้างต้นเป็นผลทำให้ประเพณีสารทเดือนสิบต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบตามนโยบายของรัฐบาลและเทศบาลตำบลลิซลเพื่อสร้างอัตลักษณ์และส่งเสริมการท่องเที่ยว รูปแบบและกิจกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนไป

3) สถาบันเศรษฐกิจ

สถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่สนองความต้องการของสมาชิกในด้านปัจจัย 4 และบริการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต สถาบันเศรษฐกิจเป็นระบบหรือแบบแผนของการคิด และวิธีการทางด้านการผลิตและการบริโภค ตลอดจนให้ความสนใจความสะดวกในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หน้าที่ของสถาบันเศรษฐกิจ คือ ผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการ การผลิตดังกล่าวประกอบไปด้วยสินค้าพื้นฐานรวมไปถึงสินค้าที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ การกระจายของสินค้าต่าง ๆ ที่ผลิตได้ไปสู่สมาชิกในสังคมอย่างทั่วถึง การกระจายสินค้าและบริการต่าง ๆ ไปสู่สมาชิกในสังคมถือเป็นการกำหนดสถานภาพและชนชั้นทางสังคมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้สถาบันเศรษฐกิจยังก่อให้เกิดหน้าที่สำคัญ คือ เป็นพื้นฐานของอำนาจทางการเมือง (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2557, น.146)

ตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเทศบาลนครนครศรีธรรมราช แผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลลิซล และแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลลิซล (แผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลลิซล พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562, น. 44-45; องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล, 2560) ที่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นส่วนหนึ่งในระบบของสังคมที่ทำหน้าที่ในการกำหนดแบบแผน วิธีคิด และค่านิยมของคนสังคมให้ประพฤติและปฏิบัติตาม ดังที่ วสันต์ ปัญญาแก้ว (2543, น.55) กล่าวว่า ระบบสังคม (Social System) ถูกมองว่าประกอบไปด้วยสถาบันสังคมหรือระบบย่อยต่างๆ (Sub-System) ที่ทำงานเชื่อมโยงสัมพันธ์กันและต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันในเชิงการหน้าที่อย่างเป็นแบบแผน การขัดเกลาทางสังคมถูกพิจารณาว่าเป็นกลไกเชิงสถาบันที่ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันสังคมกับกลุ่มสังคมขนาดใหญ่และระหว่างสถาบันสังคมกับปัจเจก สถาบันสังคมหลัก ๆ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อมวลชน ถูกพิจารณาว่าคือหน่วยทางสังคมที่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมขัดเกลาสมาชิกใหม่ให้ได้รับเอาข้อตกลงร่วมต่าง ๆ

ทั้งนี้ วสันต์ ปัญญาแก้ว (2543, น.55) กล่าวว่า ระบบสังคมมีกฎเกณฑ์บรรทัดฐานต่าง ๆ ทางสังคมสำหรับการยึดถือปฏิบัติโดยเฉพาะสมาชิกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมย่อมมีกระบวนการของการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดหรือส่งผ่าน กฎเกณฑ์ ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมให้กับสมาชิกในสังคมแบบทางเดียว (One-way Influence Process) ที่มีลักษณะค่อนข้างแน่นอนตายตัว โดยผ่านหน่วยทางสังคมต่างๆ นับตั้งแต่กลุ่มเพื่อน ครอบครัว ศาสนาโรงเรียน และสื่อมวลชน ภายใต้บริบทเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมภายในหน่วยทางสังคมดังกล่าวกลไกการขัดเกลาทางสังคมจะทำการบ่มเพาะหล่อหลอมปัจเจกในฐานะสมาชิกใหม่ของสังคมให้เรียนรู้กฎเกณฑ์ ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมต่าง ๆ ตลอดจนจรรยาบรรณอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการแสดงพฤติกรรมและบทบาททางสังคมอย่างต่อเนื่องจนปัจเจกซึมซับเข้าสู่ภายในตัวตน (Internalized) ของพวกเขากระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตทางสังคมของพวกเขาอย่างเป็นปกติธรรมดา

2. การปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญและมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นการประกอบพิธีกรรมเพื่ออุทิศผลบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ในปัจจุบันประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชได้มีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มกิจกรรมเข้ามาในรูปแบบของประเพณีประดิษฐ์มากขึ้นแต่ก็ยังคงคุณค่าและความสำคัญไว้เช่นเดิม ทั้งนี้พลวัตของพิธีกรรมแบบดั้งเดิมสู่การปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชยังทำให้เห็นถึงการลดลงและเพิ่มขึ้นของบทบาทหน้าที่ของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ดังนี้

การลดบทบาทของสถาบันครอบครัวจากแต่เดิมที่คนในพื้นที่ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่มีการพูดคุย ทำงานร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันด้วยปัจจัยหลายอย่างทั้งปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางเศรษฐกิจทำให้คนในพื้นที่และลูกหลานออกไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้นทำให้มีโอกาสที่จะพบปะพูดคุยกันน้อยลง ในประเพณีสารทเดือนสิบแต่เดิมลูกหลานจะช่วยกันจัดเตรียมสิ่งของที่จะใช้ในการประกอบพิธีกรรม ทั้งวัตถุดิบในการทำขนมเดือนสิบและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดหมรับในระหว่างการทำก็จะได้มีการพูดคุยปรึกษากันระหว่างคนในครอบครัวและเครือญาติ หลังจากทำขนมเดือนสิบเสร็จแล้วก็จะมีการแจกจ่ายกันและนำไปมอบให้ผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือต่อไป แต่ในปัจจุบันลูกหลานที่ออกไปทำงานต่างถิ่นเมื่อกลับมาเข้าร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบก็ไม่มีเวลามากเหมือนแต่ก่อน ทุกอย่างต้องดำเนินการอย่างเร่งรีบจากแต่เดิมที่คนในครอบครัวช่วยกันเตรียมสิ่งของต่าง ๆ เพื่อทำขนม แต่ในปัจจุบันก็ไปซื้อขนมที่จัดขายเป็นชุดที่ตลาดรวมไปถึงหมรับก็มีการวางขายสำเร็จรูปเพื่อง่ายและ

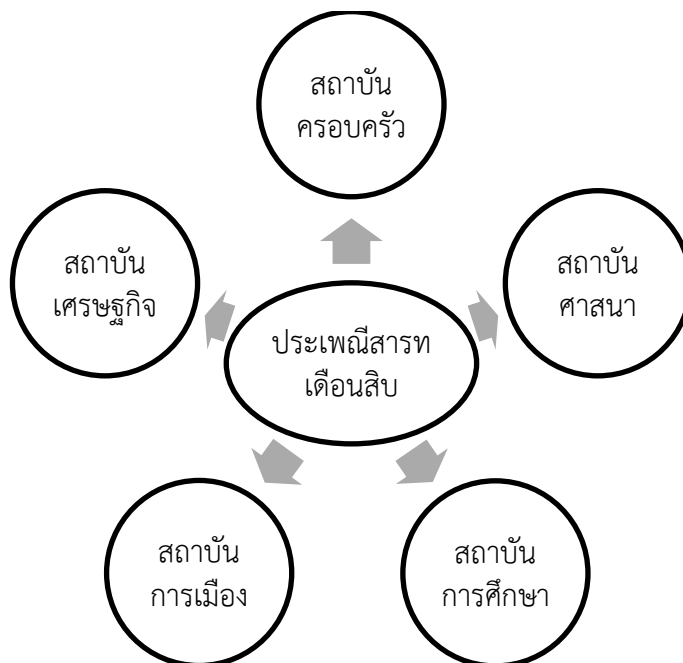
ประหยัดเวลาในการจัดเตรียมสิ่งของที่ต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ทำให้ช่วงเวลาของการพูดคุยปรึกษาหารือกันของคนในครอบครัวนั้นหายไป

ด้วยลักษณะครอบครัวของในตำบลลิซลเป็นรูปแบบของครอบครัวขยายและให้ความสำคัญกับเครือญาติเป็นแกนความสัมพันธ์หลัก สมาชิกในครอบครัวจะประกอบด้วยคนหลายรุ่นในช่วงแรกที่สังคมเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมได้มีการกล่าวกันว่าครอบครัวขยายจะเป็นเปลี่ยนเป็นสภาพครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นเพราะการพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้คนต้องออกไปหางานทำที่ไกลจากครอบครัวซึ่งมีผลทำให้ความผูกพันระหว่างเครือญาติที่จำเป็นต้องไปมาหาสู่กันมีน้อยลงทำให้สภาพครอบครัวขยายดำรงอยู่ไม่ได้ ดังที่ บันเทิง พาพิจิตร (2547, น.55) กล่าวว่า ในปัจจุบันสถาบันครอบครัวกำลังประสบความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยมีสาเหตุมาจาก การลดทอนหน้าที่ของชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ การลดทอนกิจกรรมของครอบครัว และความสัมพันธ์ทางสายเลือดลดลง เป็นต้น

สถาบันศาสนา ในอดีตคนในตำบลลิซลมีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ก็เป็นไปอย่างเข้มข้น ศาสนาจึงเป็นตัวหลักและเป็นตัวกลางสำคัญในการดำเนินการในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันเมื่อโลกเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมมากขึ้นคนมีเวลาน้อยลงจึงทำให้เริ่มถอยห่างออกจากพระพุทธศาสนาและเข้าวัดน้อยลง ทางวัดประทุมทายการามและคนในพื้นที่ตำบลลิซลจึงมีการพูดคุย ปรึกษากันระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านในการจัดรูปแบบการในประเพณีสารทเดือนสิบใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป โดยที่การประกอบพิธีกรรมทางศาสนายังคงทำได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด แต่มีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของระยะเวลาจากแต่เดิมเริ่มพิธี 10 โมงเช้า และเสร็จพิธีในช่วงบ่าย ก็ร่นระยะเวลาให้เร็วขึ้นโดยประกอบพิธีตั้งแต่ 9 โมงเช้า และเสร็จพิธีก็ก่อนเที่ยง ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนเรื่องของการทำพิธีในช่วงเช้าและเพลรวมกันเพื่อเป็นการลดระยะเวลาลง

การเพิ่มเข้ามาของรูปแบบกิจกรรมของประเพณีประเพณีเกิดจากการร่วมกันคิดของชาวบ้านและนำไปปรึกษากับพระสงฆ์เพื่อให้การจัดงานในประเพณีสารทเดือนสิบมีสีสันและเป็นการเปิดโอกาสให้คนภายนอกได้เข้ามาท่องเที่ยวในประเพณีสารทเดือนสิบอีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนจากการขายของที่ระลึกและของฝากจากตำบลลิซลเพื่อเป็นการขยายสินค้าท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างมากขึ้น เป็นการเพิ่มเข้ามาของสถาบันเศรษฐกิจที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อจัดระเบียบทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมในรูปแบบของการผลิต การแจกกระจาย และการบริโภคให้กับสมาชิกของสังคม ดังที่ ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ (2543, น.97) กล่าวว่า เศรษฐกิจเป็นรูปแบบของการกระทำหรือวัฒนธรรมอันหนึ่งที่มีอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานตลอดเวลาที่ผ่านมาปรับเปลี่ยนรูปแบบของตัวเองอยู่เสมอ ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบนี้อาจกล่าวได้ว่าได้รับแรงกระตุ้นจากสังคม การปรับเปลี่ยนรูปแบบของประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผลโดยตรงจากสถาบันการเมืองการปกครองตามนโยบายของรัฐบาลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้มีการสนับสนุนในด้านศิลปวัฒนธรรมมากขึ้นและนโยบายดังกล่าวก็ได้กระจายตัวไปทั่วทุกจังหวัดของประเทศและลงมาสู่ระดับของตำบล ทั้งนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลลิซล และเทศบาลตำบลลิซลก็ได้มีแนวทางในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ในเรื่องของศิลปและวัฒนธรรมเช่นกันโดยมี

งบประมาณจัดสรรในส่วนนี้ด้วย (องค์การบริหารส่วนตำบลลิซล, 2560) สถาบันการศึกษาก็มีการส่งเสริมให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

ภาพที่ 47 โครงสร้างของสถาบันทางสังคม

คนในตำบลลิซลมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของในลักษณะแนวราบที่เน้นความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนในครอบครัว และมีศาสนาเป็นตัวเชื่อมที่สอนให้คนในชุมชนมีเมตตา เอื้อเฟื้อ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยมีโครงสร้างของความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านสถาบันทางสังคมที่อยู่ในอย่างสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน โครงสร้างและบทบาทของสถาบันทางสังคมทำหน้าที่หมุนแกนให้สังคมยึดเหนี่ยวกันได้อย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบที่เป็นกลไกในการยึดโยงคนให้ประพฤติและปฏิบัติตามเป็นการจัดระเบียบสังคมที่ทำให้คนในตำบลลิซลสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3. ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมผ่านประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญประเพณีหนึ่งที่อยู่กับคนตำบลลิซลมาตั้งแต่อดีต ประเพณีสารทเดือนสิบเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงสามารถสะท้อนภาพทางและวัฒนธรรมของตำบลลิซลได้ ดังนี้

3.1 การสร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของคนในชุมชน

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นงานใหญ่ประจำปีของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีทั้งการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมและในส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามาในรูปแบบของประเพณีประดิษฐ์ ได้มีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน พระสงฆ์ ในการจัดการเรื่องการประกอบพิธีกรรม ทั้งการจัดสถานที่ ร่วมกันคิดกิจกรรมใหม่ และการมีส่วนร่วมในการจัดทำสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี เป็นต้น

ภาพที่ 48 ชาวสิชลร่วมกันจัดกิจกรรมก่อกองทรายและบูชาเทียนในประเพณีสารทเดือนสิบ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ชาวบ้านในตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้าไปมีส่วนร่วมกับพระสงฆ์เพื่อร่วมกันคิดกิจกรรม ขั้นตอน รวมไปถึงระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“...คนในชุมชนเข้ามาช่วยกันเป็นจิตอาสา กิจกรรมที่เพิ่มเข้ามา เป็นประเพณีประดิษฐ์ข้าวบ้านร่วมกันคิด และนำไปปรึกษาพระในวัด ประเพณีแบบ ตั้งเดิมตามหลักศาสนาไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือ พิธีกรรมของทางวัดก็ยังคง เหมือนเดิมต้องทำทุกอย่างให้ครบตามองค์ประกอบของประเพณีสารทเดือนสิบ แต่ถ้าเป็นรูปแบบมันก็สามารถปรับเปลี่ยนได้เหมือนกับเวลาในการประกอบพิธีกรรมก็ รวบให้มันเร็วขึ้น ฉันท้เข้ากับเพลงรวมกันไปเลย เพราะชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลา ประมาณ 10 ปีมาแล้วที่ทำแบบนี้ มันก็ส่งผลดีต่อชาวบ้านจะได้ทำพิธีต่อกันไปเลย และเสร็จในช่วงเช้า ถ้ายังทำแบบเดิมคือทั้งเช้าและบ่าย ประเพณีในช่วงบ่ายก็ อาจจะหายไปเลย แต่ถ้าทำรวมกันไปเลยทั้งเช้าและบ่ายก็จะทำให้การประกอบ พิธีกรรมได้ครบองค์ประกอบ การลำดับพิธีกรรมพระเป็นคนคิดและมาปรึกษา ร่วมกันกับชาวบ้านว่าจะต้องปรับเปลี่ยนอย่างไรบ้าง ...” (วีระ เหาตะวานิช, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

ภาพที่ 49 การจัดระเบียบหน้าที่ของฝ่ายต่างๆ ในกองอำนวยการในประเพณีสารทเดือนสิบ
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนก็ได้เข้ามาจัดสรรในเรื่องของงบประมาณต่างๆ ที่จะร่วมกันทำให้การประเพณีสารทเดือนสิบดำเนินไปได้อย่างราบรื่นเรียบร้อยก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของหลายหน่วยงาน การที่คนในชุมชนจะมาทำงานร่วมกันก็ต้องมีการพูดคุยกัน ทำให้เกิดความสนิทสนมและมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างคนในชุมชน อีกทั้งประเพณีสารทเดือนสิบยังมีส่วนช่วยให้เกิดความสามัคคีร่วมกันของคนในชุมชนที่ได้ร่วมกันจัดงานและเข้าร่วมในพิธีกรรม การเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากจะเป็นการสร้างสามัคคีแล้วยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนอีกด้วย

3.2 การสื่ออัตลักษณ์ของคนในชุมชน

ประเพณีสารทเดือนสิบสะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของคนตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ว่าเป็นคนที่มีความกตัญญูทวดเวทิต่อบรรพบุรุษ เป็นคนที่ยึดมั่นในหลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา งานประเพณีสารทเดือนสิบเป็นสิ่งยืนยันถึงความเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนว่ายังมีวิถีปฏิบัติและยังคงรักษาประเพณีนี้ไว้ทั้งอัตลักษณ์ด้านพิธีกรรมที่มีการประกอบพิธีกรรมตามแบบดั้งเดิม อัตลักษณ์เรื่องขนมเดือนสิบและการจัดหมรับที่เป็นการสะท้อนภูมิปัญญาของคนลิซล ที่แสดงที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ดังคำสัมภาษณ์

“...วันสารทเดือนสิบเป็นวันสำคัญที่เราลูกหลานจะต้องไปวัดทำบุญให้กับปู่ย่าตายาย ต้องไปวัดและร่วมกันทำบุญเพื่อส่งให้บรรพบุรุษ...” (สุคนทิพย์ คงสุข, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560)

“...เมื่อถึงงานเดือนสิบลูกหลานที่ทำงานที่อื่นก็ต้องกลับมาบ้านมาเพื่อร่วมทำบุญ ช่วยกันทำขนมเดือนสิบเพื่อใช้ในพิธี ลูกหลานก็ได้ช่วยกันจัดหมรับไปวัดทั้งของที่บ้านและหมรับกลางเพื่อแห่กันทั่วเมืองลิซล...” (นงลักษณ์ ช่วยสม, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2559)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านในตำบลลิซลยังคงให้ความสำคัญและเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบก็ยังคงเป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูทวดเวทิต่อลูกหลานชาวลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีต่อบรรพบุรุษ และยังคงมีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องของประเพณีสารทเดือนสิบเชื่อกันมากันว่าเมื่อถึงประเพณีสารทเดือนสิบไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ต้องกลับบ้านเพื่อไปเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ทั้งนี้การจัดประเพณีสารทเดือนสิบจะต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนในครอบครัว ชุมชน วัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้มีส่วนร่วมกันในการจัดงานประเพณีสารทเดือนสิบ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมนี้ให้แก่ลูกหลาน

3.3 การรักษารมเนียมและวิถีปฏิบัติ

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญและมีวิถีปฏิบัติที่คนในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยึดถือและปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราชก็ยังคงมีการดำรงอยู่และมีพิธีกรรมที่ยังคงไว้ซึ่งแบบแผนดั้งเดิม อีกทั้งประเพณีสารทเดือนสิบยังเป็นประเพณีที่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง เด็กรุ่นหลังก็ยังให้ความสำคัญและ

เข้าร่วมในพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบยังคงจะดำรงอยู่และดำเนินไปตามแบบแผนดั้งเดิม เพื่อเป็นเครื่องย้ำเตือนถึงความเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมอันดีที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบยังคงเป็นธรรมเนียมในแง่การเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ดังคำสัมภาษณ์

“...คนสิชลจะให้ความสำคัญกับประเพณีนี้มาก เป็นประเพณีที่มีมานานและทุกวันนี้ก็ยังคงทำตามแบบเดิม...” (สันทัด มาศแก้ว, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2560)

จากคำให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าตำบลสิชลเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์อยู่กับพระพุทธศาสนา ประเพณีสารทเดือนสิบก็เป็นส่วนหนึ่งในประเพณีที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา คนในพื้นที่เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม และให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดประเพณีบุญสารทเดือนสิบเป็นการทำบุญให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

3.4 วิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่นภาคใต้

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช นับถือศาสนาพุทธ และให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเห็นได้จากการเข้าวัดทำบุญ เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมในประเพณีต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีเค้าความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม บาปบุญคุณโทษ และความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ส่งผลให้ชาวบ้านในตำบลสิชลรับเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความรัก ความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษ อีกทั้งยังเป็นการสอนให้ลูกหลานทำความดี โดยมีการใช้เปรตเพื่อเป็นสื่อให้ลูกหลานเห็นว่าถ้าทำความชั่วแล้วจะนรกกลายเป็นเปรต มีการยกตัวอย่างและเล่าเรื่องราวของเปรตเพื่อให้สอนให้ลูกหลานเกรงกลัวต่อบาป

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ในทุกช่วงอายุให้มีการคำนึงและความเชื่อในเรื่องของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ได้นำคติที่ได้จากประเพณีสารทเดือนสิบในเรื่องของความกตัญญูต่อบุพการีมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงชาวพุทธแบบพื้นบ้านที่ยังคงรักษาไว้

ภาพที่ 50 ชาวบ้านในตำบลลิซล
ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560

3.5 วิธีการเกษตรท้องถิ่นภาคใต้

วิธีการเกษตรของชาวบ้านตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เห็นได้จากการทำงานของชาวบ้านส่วนใหญ่ในตำบลลิซลมีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งในช่วงของประเพณีสารทเดือนสิบก็เป็นฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิต ชาวบ้านก็จะนำผลผลิตเหล่านั้นมาถวายพระสงฆ์ โดยมีความเชื่อกันว่าหากนำผลผลิตมาถวายพระก็จะเป็นที่สิริมงคลกับตัวเองทั้งยังทำให้ผลผลิตนั้นเจริญงอกงามและได้ผลดีอีกด้วย การนำผลผลิตมาถวายพระสงฆ์ทำให้เห็นว่าวิธีการเกษตรมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับวิถีทางพุทธศาสนาโดยมีความเชื่อและปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากจะมีการนำพืชผลทางการเกษตรมาถวายพระสงฆ์แล้วยังมีการนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ คือนำไปเป็นวัตถุดิบในการทำขนมเดือนสิบ การจัดหมรับ และเข้าไปตั้งที่งานบิณฑบาต หลาเปรต อีกด้วย การจัดประเพณีสารทเดือนสิบตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยส่วนใหญ่แล้วก็จะนำพืชผลหรือของที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวตำบลลิซลที่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตร

3.6 การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่ชาวบ้านในตำบลสิชลให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นงานบุญใหญ่ ลูกหลานที่ออกไปทำงานต่างถิ่นก็ต้องกลับมาเพื่อทำบุญร่วมกันระหว่างคนในครอบครัว นอกจากนี้จะมีการทำบุญแล้วยังมีการร่วมกันทำขนมเดือนสิบ และการจัดหมฺรับ ทั้งนี้ขนมเดือนสิบ และการจัดหมฺรับเป็นการนำวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาทำโดยใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ส่งต่อถึงลูกหลาน การที่ลูกหลานได้กลับบ้านและมาร่วมกันทำกิจกรรมเหล่านี้ก็เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ประเพณีแบบดั้งเดิมไว้ อีกทั้งยังเป็นการสอนลูกหลานให้มีการทำกิจกรรมที่ดีร่วมกันเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญรู้และเข้าใจความหมายของประเพณีสารทเดือนสิบให้มากยิ่งขึ้น

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นวัด ชาวบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมและการจัดงานประเพณี ดังนั้นแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมุ่งส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระ และความสำคัญของภูมิปัญญาในการทำขนมเดือนสิบ และการจัดหมฺรับ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และสืบทอดประเพณีสารทเดือนสิบให้อยู่คู่ลูกหลานชาวสิชลสืบไป

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช 2) ศึกษาประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม และการสัมภาษณ์โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ และมัคทายก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ชาวบ้านที่เข้าร่วมในพิธีกรรม และนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่ โครงสร้างหน้าที่ และพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรมเพื่อศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อหลัก คือ พิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และบทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

พิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 พิธีกรรมดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนที่ 2 ประเพณีประดิษฐ์สารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนที่ 1 พิธีกรรมดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ความเชื่อและที่มาของประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมของตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นพิธีกรรมที่ได้รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะถูกปล่อยตัวกลับมาয়โลกมนุษย์จึงต้องมีการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ เนื่องด้วยประเพณีสารทเดือนสิบได้จัดขึ้นในช่วงฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิตชาวบ้านจึงมีการนำผลผลิตทางการเกษตรไปถวายพระ

เพื่อแสดงความศรัทธาต่อพระสงฆ์ช่วงจำพรรษาในช่วงเทศกาลเดือนสิบ อีกทั้งยังประเพณีสารทเดือนสิบยังมีความสนุกสนานอีกด้วย (ปรีชา นุ่นสุข, 2525, น.59-60)

ความเชื่อในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบเป็นความเชื่อดั้งเดิม มีการปฏิบัติและเชื่อกันมาตั้งแต่อดีตจนทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมร่วมกันของคนในสังคม การที่คนในสังคมมีความเชื่อเดียวกันทำให้คนในสังคมนั้นเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบเป็นพิธีกรรมที่เกิดมาจากความเชื่อร่วมกันของคนในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังที่ ธิดา โมสิกรัตน์ (2553, น.7) กล่าวว่าพิธีกรรมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ หรือมีผลสำเร็จตามความต้องการ เป็นการกระทำของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของคนในสังคมจนสั่งสมเป็นความรู้ เมื่อเป็นที่ยอมรับในสังคมก็จะกำหนดเป็นแบบแผนการกระทำของส่วนรวม

การประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิมในประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมจะมีการประกอบของพิธีกรรมทั้ง ก่อน ระหว่าง และหลังการประกอบพิธีกรรม ก่อนการประกอบพิธีกรรมจะมีการจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ได้แก่ ขนมเดือนสิบ และหมรับ ในระหว่างการประกอบพิธีกรรมจะแบ่งเป็น 2 วัน ดังที่ ชุนอาเทศคดี (2525, น.49) กล่าวว่า การประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจัดขึ้นใน วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ (วันรับตายาย) และวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ (วันส่งตายาย) โดยที่ทั้งสองวันจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกันก็คือการทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษเพื่อแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูทเวที หลังการประกอบพิธีกรรมลูกหลานจะร่วมกันทำความสะอาดบริเวณที่บรรจุกระดูกของบรรพบุรุษและรับประทานอาหารร่วมกัน

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมในตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช จะเห็นได้ว่าการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิมของตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการสื่อสารกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ได้แก่ หมรับ สายสิญจน์ ดอกไม้ ธูป เทียน ขนมเดือนสิบ ยันตร์อาการ 32 และของตั้งเปรต การศึกษาพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม เป็นการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพฤติกรรมและวัตถุที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมตามแนวคิดของวิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner, 1967) (พิเชษฐ สายพันธ์, 2539, น.14) อ้างถึงใน ปานวาด มากนวล) ที่มองว่า พิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมซึ่งประกอบขึ้นจากสัญลักษณ์และชุดพฤติกรรมสัญลักษณ์ ทั้งนี้พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีความสัมพันธ์อยู่กับระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมโดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางเพื่อสานต่อเจตนารมณ์ของลูกหลานเพื่อสื่อสารและส่งไปยังบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

ส่วนที่ 2 ประเพณีประเพณีประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

การปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของระยะเวลา สถานที่ และกิจกรรม โดยกิจกรรมจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ กิจกรรมช่วงกลางวัน และกิจกรรมช่วงกลางคืน ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประเพณีได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม มีการแลกเปลี่ยนและรับวัฒนธรรมจากพื้นที่อื่นเข้ามาปรับประยุกต์กับประเพณีสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เนื่องมาจากการขยายตัวทางอุตสาหกรรมทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของคนเพื่อเข้าสู่การทำงานในระบบอุตสาหกรรมมากขึ้น

ประเพณีสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่มีมาตั้งแต่อดีต และยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาในปัจจุบัน แต่ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและกิจกรรมในรูปแบบของประเพณีประเพณีมากขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมีกิจกรรมที่หลากหลายและร่วมสมัยมากขึ้น แต่ยังคงรักษาประเพณีและพิธีกรรมอันดีแบบดั้งเดิมไว้ ตามแนวคิดประเพณีประเพณี (invention of tradition) ของเอริค ฮ็อบส์บาวน์และเทอเรนซ์ เรนเจอร์ (Eric Hobsbawm and Terence Ranger, 1983 อ้างถึงใน ไโรหนับ ศรีอาหมัด, 2555, น.25) กล่าวว่า ชุดของวิถีปฏิบัติ นั้นถูกกำหนดขึ้นจากกฎเกณฑ์ที่ยอมรับกันทั้งโดยเปิดเผยและโดยปริยาย มีลักษณะเชิงพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์ที่ต้องมีการส่งทอดค่านิยมและแบบแผนความประเพณีที่แน่นอน โดยการกระทำซ้ำแบบเดิม ซึ่งแสดงความต่อเนื่องกับอดีต ทั้งนี้ประเพณีประเพณีนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ แต่อาจจะใช้รูปแบบอ้างอิงกับสถานการณ์เก่าหรืออาจจะสร้างอดีตขึ้นมาเองก็ได้

ผู้วิจัยได้พิจารณางานบุญสารทเดือนสิบ ตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และได้พบแง่มุมที่น่าสนใจ คือการประกอบพิธีกรรมสารทเดือนสิบของตำบลสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงมีการรักษาขั้นตอนตามขนบดั้งเดิมเอาไว้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการปรับเปลี่ยนไปเป็นประเพณีประเพณีมากขึ้น เพื่อตอบสนองนโยบายของเทศบาลตำบลสิชลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในด้านศิลปะและวัฒนธรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาของจังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อส่งเสริมในเรื่องของการท่องเที่ยว อีกทั้งมีการเพิ่มเติมเข้ามาในส่วนของการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมเพื่อสร้างความสนุกสนานและเพลิดเพลินให้กับชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะเป็นการประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีสารทเดือนสิบของตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้แพร่กระจายไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น สิ่งที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบนั้นก็คือการร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นวัด ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงชาวบ้านในตำบลสิชล ที่ยังคงให้ความสำคัญและอนุรักษ์ประเพณีสารทเดือนสิบให้คู่กับจังหวัดนครศรีธรรมราชสืบไป (แผนยุทธศาสตร์สามปี (2560-2562); เทศบาลตำบลสิชล, 2560)

ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและโครงสร้างหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในการศึกษาบทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมแบบดั้งเดิมและประเพณีประติษฐานศาสดาเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ ของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom, 1954 อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถกลาง, 2557, น.359) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของคติชน 4 ประการ คือ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลผ่านพิธีกรรมแบบดั้งเดิมและประเพณีประติษฐานศาสดาเดือนสิบ ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับพิธีกรรมศาสดาเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีบทบาทครบทั้ง 4 ประการ คือ 1) ใช้อธิบายที่มาและเหตุผลในการทำพิธีกรรม 2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 3) รักษามาตรฐานทางพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนของสังคม และ 4) ให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล ส่วนบทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคมกับประเพณีประติษฐานศาสดาเดือนสิบแบบดั้งเดิม ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีบทบาทของคติชน 2 ประการ คือ 1) บทบาทในการให้การศึกษาในสังคมที่ใช้ประเพณีบอกเล่า 2) บทบาทในการให้ความเพลิดเพลินและเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคล กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมส่วนต่างๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางด้านจิตใจ (William Bascom, 1954 อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถกลาง, 2557, น. 359) ประเพณีศาสดาเดือนสิบก็เป็นพิธีกรรมและประเพณีที่ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของคนในสังคม ทำให้คนในชุมชนได้แสดงออกถึงความรักความสามัคคีที่มีต่อกันผ่านการเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูแก่เวทิต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

เห็นได้ว่าประเพณีศาสดาเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีบทบาทสำคัญต่อคนในชุมชน การที่คนในสังคมจะมีการอยู่ร่วมกันได้จะต้องมีความเชื่อเดียวกัน ตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ของ เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1964 อ้างถึงใน สนธยา พลศรี, 2542, น.192) ที่ได้กล่าวว่า สังคมจะมีดุลยภาพหรืออยู่รอดด้วยการยึดเหนี่ยวทางสังคม (social solidarity) คือการที่บุคคลในสังคมมีสิ่งที่ยึดถือร่วมกัน ในสังคมขนาดเล็กก็จะมีที่ยึดถือค่านิยม จารีต ประเพณีเดียวกันมีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติต่างๆ แบบเดียวกัน ทั้งนี้ประเพณีศาสดาเดือนสิบเป็นประเพณีที่มีความสำคัญและมีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวคิด ค่านิยม ของคนในชุมชน

โครงสร้างทางสังคมกับความสัมพันธ์ต่อพิธีกรรมแบบดั้งเดิมที่ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบัน มี 5 สถาบันหลักที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง ซึ่งสถาบันเหล่านี้เป็นแบบอย่างในการสร้างกรอบความคิดของคนในสังคมที่ได้สั่งสมและสืบต่อกันมา (ธีระภัทรา เอกพาณิชย์สวัสดิ์, 2554, น.78-79) ประเพณีศาสดาเดือนสิบเป็นส่วนหนึ่งในระบบของสังคมที่ทำหน้าที่ในการกำหนดแบบแผน วิธีคิด และค่านิยมของคนสังคมให้ประพฤติและปฏิบัติตาม

การปรับเปลี่ยนเป็นประเพณีประเพณีประเพณี สารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราชทำให้เห็นถึงการลดบทบาทของสถาบันครอบครัวและศาสนาเนื่องจากปัจจัยทั้ง ด้านสังคมและเศรษฐกิจทำให้คนในครอบครัวมีเวลาร่วมกันน้อยลงและเริ่มถอยห่างจาก พระพุทธศาสนา ทั้งนี้ในปัจจุบันก็ได้มีการเพิ่มบทบาทเข้ามาของสถาบันการศึกษา เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ได้มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้เยาวชนและคนในสังคมกลับมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นมากขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบุพการีที่ลูกหลาน มีต่อบรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่สำคัญ เป็นเอกลักษณ์ และเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนของคนในตำบลสิชล และมีความสัมพันธ์อยู่กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงสามารถสะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ สร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของคนใน ชุมชน สื่ออัตลักษณ์ของคนในชุมชน รักษาธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติ วิถีชาวพุทธแบบพื้นบ้านท้องถิ่น ภาคใต้ วิธีการเกษตรท้องถิ่นภาคใต้ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

พิธีกรรมดั้งเดิมและประเพณีประเพณีประเพณีสารทเดือนสิบตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราชสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม และโครงสร้างทางสังคม ผ่านสถาบันทางสังคมซึ่งเป็นระบบของความสัมพันธ์ที่ทำหน้าที่หมุนแกนให้สังคมยึดโยงกันอย่าง เข้มแข็ง ประเพณีสารทเดือนสิบยังเป็นกลไกในการยึดโยงคนให้ประพฤติและปฏิบัติตาม ประเพณีและ พิธีกรรมยังเป็นการจัดระเบียบทางสังคมของคนในตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชอีก ด้วย ทั้งนี้การเพิ่มเข้ามาของประเพณีประเพณีประเพณีทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่กลับมามองเห็นคุณค่าและ เข้าใจความคิด ความเชื่อ ของคนรุ่นเก่ามากขึ้น แสดงให้เห็นว่าประเพณีประเพณีประเพณีทำหน้าที่ยึดโยงคนให้ กลับมาเป็นหนึ่งเดียวกันอีกครั้งโดยไม่ได้มองว่าบรรพบุรุษเป็นคนรุ่นเก่าแล้วเยาวชนคือคนรุ่นใหม่แต่ ทุกคนล้วนเป็นครอบครัวที่มีรากเหง้าวัฒนธรรมเดียวกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมในภูมิภาคอื่น ๆ ของไทย เพื่อให้ได้ องค์ความรู้ใหม่ในระดับที่กว้างขวางขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยมาปรับใช้ในการดำเนินงานด้าน วัฒนธรรมเพื่อความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมในระดับประเทศต่อไป
2. ควรมีการนำแนวคิดเรื่องประเพณีประเพณีประเพณีไปศึกษาประเพณีในพื้นที่อื่น ๆ ของ ไทย เนื่องจากมีนโยบายจากรัฐบาลที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหลายพื้นที่ และ น่าจะมีอีกหลายประเพณีที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดงาน ทำให้เห็นพลวัตของประเพณีในพื้นที่อื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลนครนครศรีธรรมราช. (2559). รายงานการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนาเทศบาลนครศรีธรรมราช ประจำปี พ.ศ.2557. ค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2560, จาก: <http://www.nakhoncity.org/follow/3.pdf>.
- ขุนอาเทศคดี. (2525). ความเป็นมาของงานเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิจารณ์ วีระกุล (บรรณาธิการ). *เดือนสิบ'25 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2525*. (หน้า 49-55). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- จิตรกร เอ็มพันธ์. (2545). *พญานาค เจ้าแห่งแม่น้ำโขง: พิธีกรรมกับระบบความเชื่อพื้นบ้านแห่งวัฒนธรรมอีสาน*. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จิรวรรณ แก้วพรหม. (2547). งานเดือนสิบเมืองนคร: จาก “ประเพณี” ถึง “เทศกาล” ใน บุญเสริม แก้วพรหม (บรรณาธิการ). *สารนครศรีธรรมราช ฉบับพิเศษ “เดือนสิบ'47”*. (หน้า 12-19). กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- จุฑามาศ นิธิพานิช. (2555). *ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องขวัญในสังคมชาวไทเขิน เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2551). ประเพณี. ใน นีออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (บรรณาธิการ). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน*. (หน้า 307-320). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชวน เพชรแก้ว. (2559). *แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ณัฐภัทร์ สุรินทร์วงศ์. (2552). *ความเชื่อและพิธีกรรมพ่อนผี กับ กระบวนการสร้างความเป็นชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี : บ้านดอแก้ว*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ดวงมณี เพชรสุวรรณรังษี. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแข่งเรือสองฝั่งโขงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ดิเรก พรตเสน. (2530). ประเพณีสารทเดือนสิบ. ใน ประหยัด เกษม (บรรณาธิการ). *เดือนสิบ'30 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2530 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช*. (หน้า 11-18). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.

เทศบาลตำบลสิชล. (2560). *ข้อมูลเทศบาลตำบลสิชล*. ค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2560, จาก: <https://www.sichoncity.go.th/history.php>

ธิดา โมสิกรัตน์. (2546). ประเพณี พิธีกรรมไทย. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 8-15 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. (หน้า 1-51). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2554). *ชุมชนศึกษา*. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2549). จากซ้ายใหม่สู่ซ้ายหลังสมัยใหม่: ประเพณีประดิษฐ์ผู้วัฒนธรรมศึกษา. ค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561, จาก: <https://prachatai.com/journal/2006/12/10809>.

นภสมน นิจรัตน์. (2550). *โนรา: สัญลักษณ์ พิธีกรรม ตัวตนคนใต้รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ยุคโลกาภิวัตน์*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

นฤจร อธิธีระจรัส. (2535). *แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ตอนเฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตินันท์ พันทวี. (2544). *การศึกษาพิธีกรรมท้องถิ่นในฐานะทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญอีสาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

นียบรรณ วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

บันเทิง พาพิจิตร. (2547). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2556, กรกฎาคม-ธันวาคม). แม่น้ำโขงกับการเป็นเวทีของประเพณีประดิษฐ์ในอีสาน. *วารสารอักษรศาสตร์*, 42 (2), 169-217.

- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. (2548). *ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประเสริฐ รุณรา. (2557). *พิธีสวดนพเคราะห์: พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปรีชา นุ่นสุข. (2525). ประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน *วิรัตน์ ธีระกุล (บรรณาธิการ). เดือนสิบ'25 ที่ระลึกในการจัดงานเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2525*. (หน้า 56-70). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ปานวาด มากนวล. (2556). *บทบาทในการสืบทอดคาถาและพิธีกรรมของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคที่บ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พรชนก พงศ์ทองเมือง. (2555). *การสร้างและสื่อสารอัตลักษณ์ประเพณีบุญเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นครศรีธรรมราช.
- พรพรหม ชลารัตน์. (2444). *อภิปรัชญาในความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พิเชฐ สายพันธ์. (2539). *“นาคาคติ” อีสานลุ่มน้ำโขง : ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ
- พิพัฒน์ วิถี. (2554). *สัญลักษณ์ในพิธีกรรมงานบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร : กรณีศึกษาตำบลเมืองที่ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.
- พิมพ์นภัส จินดาวงศ์. (2554). *การดำรงอยู่และบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีอารักษ์เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. (2543). เศรษฐกิจ. ใน คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. (หน้า 87-98). เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- ภาวิตา ฤตศรัณย์. (2560). *ดอกไม้รูปเทียน ใช้บูชาอะไร*. ค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2561, จาก: <http://www.sockszag.com/sockguides/guide>.
- ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์. (2557). *ลัทธิพิธีการนับถือเจ้าแม่สองนางกับชุมชนชายฝั่งลุ่มน้ำโขง*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). *ประเพณีสว่างเฮือชายฝั่งลุ่มน้ำโขง: บทบาทดั้งเดิมและการปรับเปลี่ยนตามนโยบายของรัฐบาล*. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 21 (2), 77-94.
- ยุทธกาน ดิสกุล. (2553). *ประเพณีประติษฐานและอัตลักษณ์ชุมชนคลองแห*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- โรหนับ ศรีอาหมัด. (2555). *ตลาดน้ำคลองแห : พื้นที่ประติษฐานเพื่อการท่องเที่ยวและการบริโภค*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2543). การขัดเกลาทางสังคม. ใน คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. (หน้า 51-60). เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- วัชรภรณ์ ดิษฐปาน. (2557). *พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วัดประทุมทายการาม. (2560). หมู่ที่ 1 ตำบลลิซล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2557). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริพร ณ ถลาง. (2557). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย จังศิริวิทยากร. (2559, กันยายน). วัฒนธรรมร่วมราก “บุญผะเหวดบั้งไฟ” กับ “สารทเดือน 10 เมืองนคร”. *ศิลปวัฒนธรรม*, 37 (11), 50-55.
- สนธยา พลศรี. (2542). *ทฤษฎีและหลักพัฒนาชุมชน*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- สมปอง วัฒนกุล. (2561). *เกร็ดความรู้ด้านศาสนพิธีเรื่อง “สายสิญจน์”* ค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2561, จาก: <http://rtnakm.com/2017>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุชาติ สุวรรณวงศ์. (2557). *ประเพณีแห่เทียนพรรษา : การอนุรักษ์และรูปแบบการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาครัฐ เอกชน และชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุรียา สมุทรคุปต์ และคณะ. (2541). *สัญลักษณ์สำคัญในบุญบั้งไฟ การวิเคราะห์และตีความหมายทางมานุษยวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สีบพงศ์ ธรรมชาติ. (2547). *ประเพณีเดือนสิบนครฯ สั่งสอนให้คนดี*. ใน บุญเสริม แก้วพรหม (บรรณาธิการ). *สารนครศรีธรรมราช ฉบับพิเศษ “เดือนสิบ’47”*. (หน้า 20-24). กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- เสฐียรโกเศศ. (2498). *รวมเรื่องสั้นของเสฐียรโกเศศ*. พระนคร: บำรุงนุกุลกิจ.
- เสฐียรโกเศศ. (2516). *สารานุกรม*. กรุงเทพฯ: บรรณาคาร.
- องค์การบริหารส่วนตำบลลิขิต. (2560). *ข้อมูลองค์การบริหารส่วนตำบลลิขิต*. ค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2560, จาก: <https://www.sichon.go.th/index.php>.

อภิชาติ จันทร์แดง. (2546). *ความเชื่อ พิธีกรรม: กระบวนการเรียนรู้เพื่อศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านยางหลวง ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2543). ศาสนา. ใน คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. (หน้า 77-86). เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

อัจฉรี จันทร์มูล. (2557). *เทศกาลงานประเพณี : การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

อัมพิกา ยะคำป้อ. (2554). *พลวัตและบทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอารักษ์บ้านที่บ้านไม้ลุ่มชนอำเภอมะสาวย จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2543). โครงสร้างสังคม. ใน คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. (หน้า 43-50). เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

อำนาจ สุขพิพัฒน์. (2554). *ประเพณีทอดข้าวสาร : การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนากระบวนการจัดการประเพณีบุญทอดข้าวสาร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

อุทัย ภัทรสุข. (2554). *การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

เอกรินทร์ พึ่งประชา. (2545). *พระราชู : “ประเพณีประดิษฐ์” แห่งวัดศรีชะทอง*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

เอี่ยม อุบลพันธ์ุ. (2537). เทศกาลเดือนสิบ เทศกาลรวมญาติประจำปีของคนนครฯ. ใน วิชม ทองสงค์ (บรรณาธิการ). *เดือนสิบ'37 ที่ระลึกในการจัดงานประเพณีเทศกาลเดือนสิบ ประจำปี 2541 จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (หน้า 10-15). สุราษฎร์ธานี: อุดมลาภ.

Bascom, William. (1954, Oct. – Dec). Four functions of folklore. *Journal of American Folklore*, 67 (266), 333-349.

Derkheim, Emile. (1965). *The Elementary Forms of Religious Life*. New York: The Free Press.

Derkheim, Emile. (1964). *The Division of Labor in Society*. New York: The Free Press.

Hobsbawm, Eric and Ranger, Terrence. (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University press.

Turner, Victor. (1967). *Forest of symbol: Acept of Ndembu Ritual*. Ithaca. New York: Cornell University Press.

บุคลากรกรม

จักรกฤษ ใจห้าว. (2559, 30 กันยายน). ที่ วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล
จังหวัดนครศรีธรรมราช.

นงลักษณ์ ช่วยสม. (2559, 2 ตุลาคม). ที่ วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

นุกูล ไชยเพชร. (2559, 17 กันยายน). ที่วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

บุญโรจน์ ใจอารีย์. (2559, 1 ตุลาคม). ที่วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

พระมหาภุชญา ธรรมวาณี. (2559, 1 ตุลาคม). ที่ วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล
จังหวัดนครศรีธรรมราช.

ภณิดา ทิพงษ์. (2559, 30 กันยายน). ที่ วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

เมธี ทรัพย์เจริญ. (2559, 1 ตุลาคม). ที่ วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

วิหวัศ ยุทธพงศ์. (2559, 17 กันยายน). ที่บ้านเลขที่ 59 หมู่ที่ 2 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

วีระ เหาตะวานิช. (2561, 6 กุมภาพันธ์). ที่บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 1 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

สันหัต มาศแก้ว. (2560, 20 กันยายน). ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ที่ 2 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

สาลี ขวัญทอง. (2559, 18 กันยายน). ที่บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 2 ตำบลสิชล อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

สุคนทิพย์ คงสุข. (2560, 20 กันยายน). ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ที่ 2 ตำบลลิซล อำเภอลิซล จังหวัด
นครศรีธรรมราช.

อภิญา สุวรรณรัตน์. (2559, 30 กันยายน). ที่ วัดประทุมทายการาม หมู่ที่ 1 ตำบลลิซล อำเภอลิซล
จังหวัดนครศรีธรรมราช.

ภาคผนวก
บทความตีพิมพ์วารสารวิชาการ

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้ตีพิมพ์ผลงานวิชาการ

1. การตอบรับบทความและได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ใน “วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2560)” ซึ่งมีกำหนดเผยแพร่ฉบับพิมพ์ประมาณเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 และฉบับออนไลน์ประมาณเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2560

วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แบบตอบรับการตีพิมพ์บทความ

ที่ ว.รม. ๐๐๗๓/๒๕๖๐

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๐

กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้พิจารณาบทความ

เรื่อง พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้พิมพ์ มณีรัตน์ กำลังเกื้อ และวรรณะ หนูหมื่น

อนุมัติลงพิมพ์ วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กำหนดเผยแพร่ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ์ ตีเมืองชัย)
บรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๘๐ ถนนนครสวรรค์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๕๕๓๘ ผู้ประสานงาน : ๐๘๒-๑๐๙๐๓๗๖
URL: <http://journal.rmu.ac.th> E-mail : rmu_j@yahoo.co.th

พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช The Tenth Lunar Month Rites of Nakhon Si Thammarat

มณีนรีรัตน์ กำลั้งเกื้อ¹ และวรรณนะ หนูหมื่น²

Manirat Kamlangkuea¹ and Wanna Numun²

ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์^{1,2}

Corresponding author, E-mail : wanna.nu@psu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาพิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรม ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในพิธีกรรม การสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายก และผู้ประกอบการ รวมถึงชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธี จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่สำคัญและอยู่คู่กับเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งแต่อดีต และเป็นวิถีปฏิบัติของคนมาจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ทั้งในเรื่องของขนมในพิธีกรรม การจัดหมักรับ และการชิงเปรต

คำสำคัญ : พิธีกรรม ; ประเพณี ; สารทเดือนสิบ

ABSTRACT

This research article concerns the tenth lunar month rites performed in Nakhon Si Thammarat Province, Thailand and aimed at studying the meanings of semiology as seen in the rites. The theoretical frameworks of behavioral and material symbols as well as qualitative research methodology were employed to conduct the research. Participatory and non-participatory observations were made, and interviews with individuals involved in the tenth lunar month rites, including monks, temple staff leaders, rite performers and rite participants were also launched as part of the research. Interestingly, the findings revealed that the tenth lunar rites are significant rites that have been performed by the people of Nakhon Si Thammarat Province for a long time and have been part of their lives up until now. The sweets that are used to perform rites, the preparation of "Mrab", a set of food and sweets, as well as "Chingpret", a food-snatching race, all contain the meanings of semiology.

Keywords : Rite ; Tradition ; Tenth Lunar Month

บทนำ

นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของไทยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่อดีตมีโบราณสถานโบราณวัตถุทั้งทางประวัติศาสตร์ และศาสนามากมาย นครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่เก่าแก่ในภาคใต้ ทำให้มีพื้นที่และประชากรเป็นจำนวนมากอีกทั้งยังมีชนบชธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน โดยเฉพาะประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีสำคัญที่คนนครศรีธรรมราชและภูมิภาคใกล้เคียงได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบันนอกจากเป็นประเพณีแห่งความเชื่อและแสดงความกตัญญูต่อบุพการี โดยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแด่บรรพชนและผู้ล่วงลับไปแล้วยังเป็นประเพณีแห่งการรวมญาติ ประจำปีของคนเมืองนครศรีธรรมราชอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อถึงช่วงวันเวลาแห่งการทำบุญสารทเดือนสิบนั้นคนเมืองนครซึ่งไปอยู่ห่างต่างถิ่นก็จะถือโอกาสกลับมาร่วมทำบุญที่บ้านเดิมของตนโดยพร้อมหน้ากัน บรรดาญาติพี่น้องจึงมีโอกาสพบปะกันในคราวนี้ทุกปี Nunsuk, Preecha. [1]

เมื่อกล่าวถึงสารทเดือนสิบ ใครๆก็นึกถึงเมืองนคร ทั้งนี้เพราะว่าประเพณีสารทเดือนสิบเป็นงานประจำปีที่เป็นสัญลักษณ์ของเมืองนคร เมื่อใกล้ถึงประเพณีสารทเดือนสิบประชาชนก็ตั้งตาคอย พร้อมทั้งเตรียมตัวไปร่วมในกิจกรรมนี้ ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญจนกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมคู่เมืองนครศรีธรรมราช Nunsuk, Preecha. [1]

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่สำคัญ และมีพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และสะท้อนความเป็นตัวตนของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พิธีกรรมดังกล่าวส่งผลต่อแนวคิดและวิถีปฏิบัติของคนในสังคม อีกทั้งพิธีกรรมยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกด้วย

พิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความสำคัญและน่าสนใจดังกล่าวมาแล้วนั้น โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงมีวิถีปฏิบัติและยังคงดำรงอยู่ซึ่งพิธีกรรมสารทเดือนสิบแบบดั้งเดิม นับเป็นประเด็นทางคติชนวิทยาที่น่าสนใจศึกษาเพื่อค้นหานัยสำคัญของพิธีกรรมสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังต่อไปนี้ 1) ขอบเขตด้านประชากร ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ คนในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชที่เข้าร่วมในพิธีกรรมวันสารทเดือนสิบ 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ข้อมูลผลงานทางวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรม 3) ข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และการสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คือการสัมภาษณ์ ใช้ 2วิธี คือวิธีแรกสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเป็นการพูดคุยโดยไม่กำหนดประเด็นล่วงหน้า วิธีที่สองคือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ มีการตั้งประเด็นให้อรธธาธิบายอย่างละเอียด ผู้ให้สัมภาษณ์หลัก คือ กลุ่มคนที่มีบทบาทในการประกอบพิธีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายก ผู้ประกอบพิธี และผู้เข้าร่วมพิธีกรรม จำนวน 5 คน 4) ขอบเขตด้านพื้นที่คืออำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช 5) ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ช่วงเดือนกันยายน- ตุลาคม ปี พ.ศ. 2559

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราชโดยใช้กรอบแนวคิดพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุประสงค์ในพิธีกรรม ซึ่ง Sayphan, Phichet. [2] ได้สรุปจากแนวคิดของ Victor Turner ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นรวบรวมข้อมูล มีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรม ทั้งยังรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์โดยคนในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในประเพณีสารทเดือนสิบ 2) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช

3) ชี้นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยเสนอความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช 4) นำเสนอข้อมูลและตรวจสอบตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีผู้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับพิธีกรรม และประเพณีสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 ทฤษฎีพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรม

การศึกษาพฤติกรรมสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรมเป็นการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพฤติกรรมและวัตถุที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมตามแนวคิดของ (Victor Turner) Sayphan, Phichet. [2] ได้สรุปแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับการวิเคราะห์สัญลักษณ์ในพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคมซึ่งเกิดขึ้นโดยประกอบจากสัญลักษณ์และชุดพฤติกรรมสัญลักษณ์ พิธีกรรมจึงนับได้ว่าเป็นระบบของความหมายที่สามารถเชื่อมโยงให้ไปถึงโครงสร้างทางสังคมที่มีการประกอบพิธีกรรมเหล่านั้นดังนั้นการทำความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์และวัตถุสัญลักษณ์ในพิธีกรรมจึงสามารถทำให้เข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสังคมนั้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องพิธีกรรม

มีงานวิจัยที่ศึกษาพิธีกรรม และพบแง่มุมที่น่าสนใจ อาทิ [3] ศึกษาเรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมพืชนผี กับกระบวนการสร้างความเป็นชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี : บ้านดอกบัว ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะและองค์ประกอบของชุมชนบ้านดอกบัวที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ ความเชื่อเรื่องผีมดบ้านดอกบัว บทบาทหน้าที่ของสมาชิก วิธีคิด ค่านิยม บรรทัดฐานกลุ่ม และความเป็นพวกเดียวกัน กระบวนการสร้างความเป็นชุมชนบ้านดอกบัวมีความเชื่อและพิธีกรรมพืชนผีเป็นกลไกสำคัญที่เกี่ยวพันซึ่งกันและกันให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ การรื้อฟื้นสำนึกแห่งรากเหง้า การสร้างคุณค่าความเป็นชุมชน และการสร้างพลังชุมชน

Buaprommee, Nathamon. [4] ศึกษาเรื่องการใช้สื่อพิธีกรรมแซงเซนามเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ศักดิ์ศรีชาวไทยบ้านโนนจาน อำเภอโพธารมย์ จังหวัดนครพนมผลการศึกษาพบว่า สถานภาพของสื่อพิธีกรรมในยุคอดีตมีความเพียงพอเนื่องจากสื่อของพิธีกรรมนั้นมีความหมายศักดิ์สิทธิ์และเป็นอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีของชุมชนอีกทั้งยังเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับทุกเพศทุกวัย บทบาทหน้าที่ของสื่อในการสืบทอดอัตลักษณ์ชาวไทยในยุคอดีตซึ่งมีช่องทางการสื่อสารที่จำกัด ทำให้กลุ่มแกนนำครูได้บูรณาการสื่อพิธีกรรมแซงเซนามเข้าสู่โรงเรียน และส่งผลให้กระบวนการทำงานวัฒนธรรมเชิงรุกที่ชุมชนนำมาใช้ในการฟื้นฟูรูปแบบคุณค่าและความหมาย ทั้งนี้สื่อยังมีผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ในการฟื้นฟูและเสริมสร้างศักดิ์ศรีให้แก่ชุมชนกล่าวได้ว่า บทบาทของพิธีกรรมยังมีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคม ดังคำอธิบายในประมวลความรู้ชุดวิชาไทยศึกษา Sukhothai Thammathirat Open University. [5] ที่ระบุว่า พิธีกรรมเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ หรือมีผลสำเร็จตามความต้องการ เป็นการกระทำของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของคนในสังคมจนส่งผลเป็นความรู้ เมื่อเป็นที่ยอมรับในสังคมก็จะกำหนดเป็นแบบแผนการกระทำของส่วนรวม

2.2 งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องประเพณี

มีงานวิจัยที่ศึกษาประเพณี และพบแง่มุมที่น่าสนใจ เช่น Phongphamom, Sirada. [6] ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อการธำรงรักษางานประเพณีรับบัว ของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อสารในช่วงของการเตรียมงานประเพณีรับบัวจะเกิดในกลุ่มขนาดเล็ก เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ โดยใช้ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดประเพณีและกิจกรรมต่างๆ ผู้นำส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ เนื่องจากมีความรู้ในเรื่องประเพณีรับบัวอย่างมาก อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ต่องานประเพณี ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ส่วนกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการธำรงรักษาและเผยแพร่ประเพณีขึ้นอยู่กับทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้ของแต่ละคนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ประเพณีเป็นสิ่งที่ปฏิบัติต่อกันมา และเป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนนั้น ๆ การที่จะทำให้ประเพณีนั้นยังคงอยู่ก็ต้องมีการสืบทอดจากคนรุ่นหลัง โดยใช้สื่อและการให้ความรู้

เกี่ยวกับประเพณีนั้นเพื่อให้เป็นสิ่งที่ยังคงยึดถือปฏิบัติของคนในสังคมนั้น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช

ประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประเพณีที่สำคัญและอยู่คู่กับเมืองนครศรีธรรมราชมาแต่อดีตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 และเป็นวิถีปฏิบัติของคนมาจนถึง Kaewprom, Jirawan. [7] กล่าวว่า ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นประเพณีที่ชาวนครศรีธรรมราชรับมาจากประเพณี “เปตพลี” ซึ่งเดิมนั้นเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ที่จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศแก่ผู้ตาย ประเพณีเปตพลีนั้นปฏิบัติกันมาก่อนพุทธกาล ครั้นถึงสมัยพุทธกาลพระพุทธรูปองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าประเพณีที่ดีมีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ จึงทรงอนุญาตให้พุทธบริษัทปฏิบัติสืบต่อกันมา

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ คำว่า “เปต” หมายถึง สัตว์พวกหนึ่งเกิดในอบายภูมิ คือ Royal Academy. [8] เป็นภาษาบาลี ตรงกับคำว่า “เปรด” หมายถึง ในภาษาสันสกฤต แปลว่าผู้ไปก่อน หมายถึงบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วทุกคน ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์นั้นเชื่อว่าคนที่ตายไปแล้วทำดีก็จะได้ไปอยู่ในสวรรค์ แต่ถ้าทำความชั่วก็จะต้องตกนรก ด้วยความเชื่อนี้ลูกหลานก็กลัวว่าบรรพบุรุษของตนจะไปอยู่ในที่ทุกข์และจะไม่มีความสุข ก็เลยคิดหาวิธีที่จะช่วยให้บรรพบุรุษนั้นพ้นจากการเป็นทุกข์ไปได้ นั่นก็คือการทำบุญและอุทิศส่วนบุญไปให้ ดังที่ เสถียรโกเศศ ได้อธิบายไว้ว่า การกรวดน้ำอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว อาจเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่เอามาทำรวมต่อกัน เพราะการกรวดน้ำอุทิศแก่บรรพบุรุษทางอินเดียเรียกว่า “ศราทธ” เสียงในภาษาไทยเหมือนกับคำว่า “สารท” หมายถึง เทศกาลทำบุญในวันสิ้นเดือน 10 โดยนำพืชพรรณธัญญาหารแรกเก็บเกี่ยวมาปรุงเป็นข้าวทิพย์และข้าวมธุปายาสถวายพระสงฆ์ Royal Academy. [8] ซึ่งเป็นข้อถูด แต่อย่างไรก็ดีขึ้นชื่อว่าทำบุญแล้วก็มีกรวดน้ำแก่กุศลเสมอ

ผู้วิจัยพบภัยสำคัญว่า ความเชื่อมโยงระหว่าง “เปตพลี” กับ “สารท” มีความเกี่ยวพันกัน และเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนกลายมาเป็นประเพณีสารทเดือนสิบในปัจจุบัน

จัดขึ้นเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว มีการอธิบายถึง “เปตพลี” กับ “สารท” ด้วยทรรศนะที่ลึกซึ้งของพระมหากษัตริย์ Pramahakrissada. [9] ความว่า

“เมื่อพูดถึงบุญเดือนสิบนี้ หลายคนก็นึกถึงบรรยากาศของการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ หมายถึงการทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ของชาวบักขี้เต๋ อาศัยความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา เชื่อในเรื่องของกรรม เชื่อในเรื่องของการทำความดีแล้วได้รับความดีตอบแทน การทำความชั่วแล้วได้รับความชั่วตอบแทน ในประการที่สองก็คือการทำความชั่ว แล้วได้รับความชั่วตอบแทนนั้น เรามิมีความเชื่อว่าบรรพบุรุษของเราบางผู้บางคนก็ล่วงลับไปแล้ว อาจจะมีการกระทำผิดบาปใดๆเอาไว้มากมายน้อย ด้วยความห่วงใยในตรงนั้นบวกกับหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาที่ทาสอนว่า ให้เราเชื่อในเรื่องของการกระทำ ก็คือเชื่อในเรื่องของการกระทำทำความดี แล้วความดีจะตอบแทน ด้วยความเชื่อและความกลัวเหล่านั้น มาเป็นการบำเพ็ญบุญ บำเพ็ญกุศลในวันสารทเดือนสิบในวันนี้ สิ่งเล็กๆที่โยมจะนึกถึงก็คือ เปตชน คำว่า เปตชนนั้น มาจากภาษาบาลีว่า เปต แปลว่าผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งคำว่า เปตนั้น ก็เพี้ยนมาเป็นคำภาษาไทยว่า เปรด คำว่าเปรดนี้ในทางพระพุทธศาสนาท่านได้กล่าวเอาไว้ในคัมภีร์ ชื่อว่า เปตวัตถุ อยู่ในพระไตรปิฎก ท่านได้กล่าวถึง จุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญบุญ จุดเริ่มต้นของการกรวดน้ำ การกรวดน้ำก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ โยมบางคนก็เลยที่จะกรวดน้ำให้ถูกวิธีญาติโยมทั้งหลายที่เรามากันในวันนี้เราทั้งความเศร้าหมอง ความไม่สบายใจไว้ที่นั่น มีแต่ความสุข ความสบายใจ เพื่อผลบุญที่เราตั้งใจกระทำกันในวันนี้มันจะเป็นผลบุญที่บริสุทธิ์ และช่วยส่งผลให้ปวงญาติของเราที่ตกทุกข์ได้ยาก ได้พบกับความสุข และได้ไปสูภพภูมิใหม่ที่ดี การทำบุญของเราในครั้งนี้ก็ทำเพื่ออุทิศผลบุญแก่ปวงญาติของเราโดยแท้ และเพื่อตัวของเราเองที่เต็มเปี่ยมไปด้วยกุศล เต็มเปี่ยมไปด้วยความดี” อรรถาธิบายข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าคนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความเชื่อและยึดถืออยู่ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว และได้ทราบถึงความสำคัญและหัวใจหลักของประเพณีสารทเดือนสิบ นั่นก็คือการกรวดน้ำเพื่อเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

2. ความเชื่อและที่มาของสารทเดือนสิบ

1) บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะถูกปล่อยตัวกลับมายังโลกมนุษย์

ตามความเชื่อของพุทธศาสนาเชื่อกันว่าในปลายเดือนสิบนั้น ญาติตายายและญาติพี่น้องซึ่งล่วงลับไปแล้วโดยเฉพาะคนที่บาปมากจะตกนรกซึ่งเรียกว่า "เปรต" จะได้รับการปล่อยตัวจากพญายมเพื่อให้ขึ้นมาพบญาติพี่น้องและลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ และให้กลับไปอยู่ในนรกดังเดิมในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ญาติพี่น้องที่ตกนรกได้ขึ้นมาเยี่ยมเยือน ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จึงนำอาหารไปทำบุญตามวัดต่างๆ เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับที่มาจากนรก วันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบในบางพื้นที่เรียกว่าวันห่มรับเล็ก แต่ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกว่า "วันรับตายาย" ครั้นถึงกำหนดวันที่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นจะต้องกลับไปอยู่ในนรกตามเดิม คือวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ จะมีการจัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลอีกครั้งนี้ ในบางพื้นที่เรียกว่าวันห่มรับใหญ่ หรือที่ชาวบ้านในอำเภอสิชลเรียกว่า "วันส่งตายาย" ดังคำสัมภาษณ์ "การรับตายายตามดั้งเดิมเขาจะรับวัน แรมค่ำ เดือนสิบ เพราะมีความเชื่อว่าเปรตุนรกที่ซึ่งญาติตายาย บรรพบุรุษของเรา รวมไปถึงพวกเปรตจะเปิดตอหน้าต่างของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบ เขาทำกันตั้งแต่อดีตเมื่อรับแล้วมาอยู่ที่บ้าน 15 วัน แล้วจะไปส่งตายาย วันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ" Chaipheth, Nukul. [10]

2) เดือนสิบเป็นช่วงฤดูของการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ในปลายเดือนสิบเป็นระยะที่พืชพันธ์ต่างๆกำลังให้ผล ชาวบ้านส่วนใหญ่ซึ่งมีอาชีพทางการเกษตรจะชื่นชมกับผลผลิตที่ตนสั่งลงทุนลงแรงมานานหลายเดือน การแสดงออกซึ่งความชื่นชมที่นิยมทำกันคือ จัดทำบุญตามประเพณีที่ชาวนครเคยปฏิบัติต่อกันมา ในงานบุญครั้งนี้ชาวบ้านจะเอาพืชผลตนไปถวายพระสงฆ์ และยังเชื่อกันว่าการที่นำพืชผลที่ออกครั้งแรกไปถวายพระสงฆ์ จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทั้งยังทำให้ผลผลิตครั้งหน้าเจริญงอกงามและได้ผลดี ดังคำสัมภาษณ์ "เดือนสิบเป็นเดือนที่มีผลไม้ ผลผลิตจากสวน จากการทำการเกษตร ชาวบ้านก็เก็บเอาผลผลิตนั้นมาถวายพระ ก็ถือว่าผลไม้ที่เป็นครั้งแรก แล้วเอามาถวายพระนั้นต่อไปจะตก จะเจริญงอกงามดี" Jaiaree, Bunroj. [11]

3) ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาช่วงจำพรรษาในเดือนสิบ

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวบ้านห้วงโยพระภิกษุที่จะต้องจำพรรษาในช่วงฤดูฝนว่าจะต้องยากลำบากในการออกบิณฑบาต จึงนำอาหารมาถวายให้โดยจัดเป็นสำรับไป

ถวาย ดังคำสัมภาษณ์ "ช่วงเดือนสิบคือจะเข้าฤดูฝน ถ้าเราจัดกระยาสาร ของแห้ง ปลาแห้ง น้ำเต้า ข้าวพัว น้ำมันก๊าด ของแห้งต่าง ๆ ไปวัด พระจะได้ใช้ของเหล่านี้เพื่อเป็นอาหารในฤดูฝนตอนที่ออกไปบิณฑบาตไม่ได้" Jaiaree, Bunroj. [11]

4) ความสนุกสนานในงานสารทเดือนสิบ

ช่วงงานสารทเดือนสิบเป็นเวลาที่บ้านมีความสนุกสนานประจําปีร่วมกัน ชาวนครศรีธรรมราชชอบกระเล่นพื้นบ้าน งานรื่นเริงและงานสนุกสนาน "ในวันสารทมีความสนุกสนานรื่นเริง ชาวบ้านก็ว่างงาน เลยมีการละเล่นสะบ้า อะไรต่อมิอะไรมากมาย" Sabchareon, Methee. [12]

3. การเตรียมของ อาหารและขนมเพื่อประกอบพิธีสารทเดือนสิบ

ในวันแรม 13 ค่ำเดือน 10 คนในจังหวัดนครศรีธรรมราชก็ต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับที่จะใช้ประกอบพิธี ทั้งนี้ชาวบ้านก็ต้องไปซื้อของที่ตลาดเพื่อเตรียมข้าวของในการจัดสำรับ เพราะในแต่ละบ้านจะมีข้าวของหรือผลผลิตทางการเกษตรที่ไม่เหมือนกัน บางครอบครัวก็มีการทำขนมกันเอง แต่สำหรับบางครอบครัวก็จะใช้วิธีการซื้อเอา ดังนั้นตลาดทุกแห่งก็จะสินค้าต่างๆที่ใช้ในการประกอบพิธี ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ขนม เป็นต้น ชาวนครศรีธรรมราชเรียกวันนี้ว่า "วันจ่าย" Nunsuk, Preecha. [1]

ภาพที่ 1 ขนมเดือนสิบ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559

3.1 การเตรียมห่มรับ

ชาวบ้านจะใช้ภาชนะต่าง ๆ เป็นฐานรองสำหรับบรรจุสิ่งของที่ใส่เป็นห่มรับ ตามแต่ความสะดวกและขนาดที่ต้องการ เช่น กะละมัง กระชอ กระจาด ถาดฯ และจะจัดใส่สิ่งของลงเป็นชั้นๆ ตามลำดับ ดังนี้

ชั้นที่ 1 ชั้นล่างสุด ใส่ข้าวสาร อาหารแห้งต่าง ๆ เช่น
เกลือ น้ำตาล พริกแห้ง กะปิ เป็นต้น

ชั้นที่ 2 ใส่พืช ผัก ผลไม้ที่สามารถเก็บไว้ได้นาน เช่น
พริกทอง หัวมัน กล้วยดิบ เป็นต้น

ชั้นที่ 3 ใส่ของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผง
ซักฟอก และยารักษาโรค

ชั้นที่ 4 ชั้นบนสุด ใส่ขนมวันสารทเดือนสิบได้แก่ ขนม
พอง ขนมลา ขนมกง ขนมไข่ปลา ขนมบ้า และขนมดีชะ

“จัดเพื่อเป็นของฝากให้ตายายไปในนรกพอเสร็จพิธียอดท
มรับ ก็เอาไปทำบุญ ของที่เหลือก็ให้วัด วัดก็เอาไปทำบุญถ้าใคร
อยากได้ก็รับก็ให้ทอนเอา Maskaew, Nonglak. [13]

การจัดหมรับจะจัดหรือตกแต่งให้สวยงามอย่างไรก็ตามความ
สะดวกของแต่ละครอบครัว เมื่อวันรุ่งขึ้นคืนวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10
ชาวนครศรีธรรมราชจะไปวัดโดยเลือกวัดที่อยู่ใกล้บ้านหรือวัดที่
บรรพบุรุษของตนเคยไป การไปวัดในวันนั้นเพื่อนำหมรับหรือสำรับที่
จัดเรียบร้อยแล้วไปวัด เรียกว่า “วันยกหมรับ” Prodsen, Direk. [14]

ภาพที่ 2 หมรับ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

3.2 การตั้งของให้เปรต

การนำอาหารและขนมเดือนสิบอีกส่วนหนึ่งหรือเงินไป
วางไว้ที่ต่าง ๆ เช่น ตรงทางเข้าวัด ริมกำแพงวัด และโคนต้นไม้
เพื่อแผ่ส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วที่ปราศจากญาติหรือวันนี้
ญาติไม่ได้เข้าร่วมทำบุญ เรียกว่า “ตั้งเปรต” การตั้งเปรตที่ปฏิบัติ
กันในบางท้องถิ่น มักจะนิยมตั้งเปรตที่ริมกำแพง หรือโคนไม้
นอกบริเวณวัด เพื่อให้เปรตที่พิการ บุญน้อย และที่เข้าบริเวณ

ภาพที่ 3 ตั้งเปรตนอกวัด

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559

การตั้งเปรตในระยะหลังนี้นิยมสร้างเป็นร้านขึ้นมากในบริเวณ
ลานวัด โดยให้ร้านนี้สูงพอควร แต่ไม่ให้สูงไป เพื่อผู้คนจะได้นำ
อาหารและขนมวางรวมกันได้สะดวก ร้านที่สร้างขึ้นเพื่อตั้งเปรต
เรียกว่า “หลาเปรต” คำว่า “หลา” เป็นคำภาษาถิ่นใต้แปลว่าศาลา
ดังนั้นคำว่า “หลาเปรต” หมายถึง ศาลาที่ใช้สำหรับการตั้งเปรต

ภาพที่ 4 หลาเปรต

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

4. ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

ในส่วนของขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมผู้ศึกษาจะแยก
ออกเป็นขั้นตอนการประกอบของพิธี 2 วัน ก็คือ วันรับตายาย
และวันส่งตายาย

4.1 วันรับตายาย

ประธานจุดธูปเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชาเพื่อบูชาพระ
รัตนตรัย พิธีกรสงฆ์กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย ตามด้วยอาราธนา
ศีล 5 จุดเทียนส่องธรรมเพื่อนิมิตต์พระสงฆ์ขึ้นแสดงธรรมบน
ธรรมาส นำสายสิญจน์มาล้อมของทั้งหมดทั้งที่ถวายพระและถาด
บิณฑค์ จากนั้นก็จุดธูปเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชาเพื่อบอกกล่าวบรรพบุรุษ
ว่าลูกหลานมารับแล้วจากนั้นก็สวดบทถวายพระพร กล่าวคำ
ถวายสังฆทาน กรวดน้ำรับพร เป็นอันเสร็จพิธี “รับตายาย” เชื่อกัน

มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ต้องเตรียมของไปวัด ปิ่นโตถวายพระ จานเบ็ดเตล็ด ขนมพอง ลา เจาะหู ขนมบัว ขนมไข่ปลา นี่เป็นของที่ขาดไม่ได้เลย..." Ketkaew, Sakom. [16]

ภาพที่ 5 ของที่ถวายพระและจากเบ็ดเตล็ด

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2559

สิ่งที่สำคัญในวันรับตายายก็คือ การที่ลูกหลานไปวัด จัดเตรียมจากเบ็ดเตล็ด คือ อาหารที่ทำเพื่อไปให้แก่บรรพบุรุษและขนมเดือนสิบ สิ่งที่ต้องใส่ในจานเบ็ดเตล็ดก็คือรูปเทียน พร้อมทั้งเขียนชื่อลูกหลานที่ไปรับตายายในวันนั้นด้วย ดังคำสัมภาษณ์ "จานเบ็ดเตล็ด คือ สัญลักษณ์ของพิธีกรรมในวันนั้น จานเบ็ดเตล็ดเป็นอาหารที่ลูกหลานทำไปเพื่อให้บรรพบุรุษกิน ต้องใส่อาหารให้ครบของหวาน ของคาว กับข้าวกับปลาไม่ว่าจะเป็นแกง ต้ม และน้ำ ถ้าเป็นผลไม้ก็ต้องปอก มังคุดก็ต้องเอาเมล็ดขว้างให้เห็นเนื้อ เพราะเชื่อว่าบรรพบุรุษที่มาก็ไม่มีเมล็ด มาถึงก็จะได้กินเลย และที่สำคัญขาดไม่ได้เลยก็คือขนมเดือนสิบ ลา พอง ขนมเจาะรู ขนมบัว ขนมไข่ปลา ขนมหลัก ๆ มี 5 อย่าง และมีความหมายคือ ลาแทนเครื่องนุ่งห่ม พองแทนเรือแทนแพ ขนมบัว หรือลูกสะบ้าเป็นการละเล่น ขนมไข่ปลาแทนเครื่องประดับ..." Yuththaphong, Wittawat. [17]

4.2 วันส่งตายาย

วันส่งตายายเป็นวันที่มีพิธีกรรมครั้งใหญ่ เพื่อส่งบรรพบุรุษกลับไปยังนรกภูมิ จึงมีพิธีกรรมและขั้นตอนที่มากกว่าวันรับตายายพิธีนี้จะกระทำในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10

ขั้นตอนเริ่มด้วย พิธีกรรมสงฆ์ กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย กล่าวอาราธนาศีล สมาทานศีล อาราธนาธรรม และพระสงฆ์แสดงธรรม 1 กัณฑ์ จากนั้นพิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำอาราธนาบาตร และสาธุชนร่วมกันตักบาตร

ภาพที่ 6 ตักบาตรเดือนสิบ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

จากนั้นพิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำอาราธนาธรรม และพระสงฆ์สวดมาติกาบังสุกุล หลังจากสวดบังสุกุลอุทิศเพื่อแผ่ส่วนกุศลไปยังเจ้าของอุทิศที่ล่วงลับไปแล้ว

ภาพที่ 7 พระสงฆ์นำสาวยสิญจน์ล้อมรอบอุทิศ

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

จากนั้นพิธีกรรมสงฆ์กล่าวคำถวายสังฆทาน ร่วมกันเผายันตร์อาการ 32 ประการในยันต์อาการ 32 ให้ลูกหลานเขียนชื่อบรรพบุรุษที่จะอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ จากนั้นก็จะมีการนำไปเผาและเอามาผสมกับน้ำที่จะกรวดน้ำต่อไป

ภาพที่ 8 ยันต์อาการ 32

ที่มา : ถ่ายโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

หลังจากที่เสร็จพิธีสงฆ์ก็จะมีการตัดสายสิญจน์ที่เหล่าเปรต จากนั้นทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างก็วิ่งเข้าไปแย่งขนมที่ตั้งเปรตกันอย่างขุลงมุน เพราะมีความเชื่อกันว่าคนที่ได้กินขนมหรือของที่ใช้ในพิธีจะได้บุญอย่างยิ่ง และจะเป็นสิริมงคลแก่ตนอีกด้วย

ภาพที่ 9 ชิงเปรต

ที่มา : ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

5. ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช

ความหมายเชิงสัญลักษณ์เป็นความหมายที่มีการตีความไปเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความหมายไม่คงเดิมซึ่งความหมายเชิงสัญลักษณ์เหล่านี้จะเชื่อมโยงกับความเชื่อและพิธีกรรม อีกทั้งยังมีส่วนเชื่อมโยงให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมอีกด้วย

1) ขนมในพิธีกรรม

ขนมสำคัญที่ใช้ในพิธีกรรมสารทเดือนสิบ มี 5 อย่าง คือ ขนมลา หมายถึงเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ขนมพอง หมายถึงแพเรือ ขนมไข่ปลา หมายถึงเครื่องประดับ ขนมเจาะรู หมายถึงเงินทอง และขนมบ้า หมายถึงลูกสะบ้า ขนมเหล่านี้มีวัตถุประสงค์คือแบ่งและนำตาล โดยวิธีการทำส่วนใหญ่ก็คือการทอด ซึ่งขนมเหล่านี้สามารถเก็บไว้ได้นาน

นอกจากขนมเดือนสิบจะมีความหมายแล้วก็ยังแสดงให้เห็นถึงความรักที่มีให้กันของคนในครอบครัว ไนอดีตเมื่อใกล้ถึงประเพณีสารทเดือนสิบ คนในครอบครัวก็จะช่วยกันทำขนมเดือนสิบกันเองในครอบครัว อีกทั้งเมื่อทำเสร็จแล้วก็มีการนำไปแจกจ่ายให้แก่ญาติพี่น้อง ญาติผู้ใหญ่ หรือเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นการแสดงถึงความรัก และเคารพนับถือ

2) การจัดหมฺรับ

การจัดหมฺรับเป็นการนำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมถึง

ขนมเดือนสิบจัดเป็นสำรับเพื่ออุทิศให้แก่บรรพบุรุษ ในการจัดหมฺรับนี้ไม่ได้จัดกันเฉพาะในบ้านของตัวเองเท่านั้น สามารถจัดหมฺรับร่วมกับบ้านอื่นๆโดยจัดรวมกันได้ แต่ก็จะเป็นการจัดขึ้นในครอบครัวที่มีบรรพบุรุษเดียวกัน ช่วงเวลาในการจัดหมฺรับทุกคนต่างก็นำสิ่งของที่ตนเองมีมารวมกัน แล้วก็ช่วยกันจัด ในระหว่างการจัดหมฺรับนั้นก็จะเป็นเวลาของการพูดคุยและสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในครอบครัว นอกจากจะใส่สิ่งของลงไปแล้ว ด้านบนของหมฺรับก็จะมีการเสียบธูปบั้งเพื่อบริจาคเงินให้แก่วัด การบริจาคเงินบนยอดหมฺรับนั้นก็เป็นการทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว

3) ชิงเปรต

ชิงเปรต หมายถึง การเข้าไปแย่งหรือชิงสิ่งของที่มีการจัดขึ้นเพื่ออุทิศให้กับเปรตการชิงเปรตจะจัดขึ้นหลังจากที่สวดมาติกาบังสุกุลเสร็จแล้ว จะมีการตัดสายสิญจน์จากนั้นก็เริ่มชิงเปรต เป็นการจัดในตอนท้ายที่สุดของพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ

การจัดเปรตจัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่พวกเปรตที่มาขอส่วนบุญในประเพณีสารทเดือนสิบ ในปัจจุบันการชิงเปรตมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น มีการตั้งร้านสูง มีการปั้นसान้ำมัน เพื่อความสนุกสนาน การชิงเปรตถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพิธีกรรมสารทเดือนสิบ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กๆ หรือคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจกับประเพณีมากขึ้น และยังมีความเชื่อกันว่าใครที่ได้กินของที่มาจากการชิงเปรตก็จะเป็นสิริมงคลแก่ตนเองอีกด้วย การชิงเปรตเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความมีน้ำใจของคนนครศรีธรรมราช ที่จะช่วยเหลือคนอื่น เห็นได้จากการตั้งเปรตเพื่ออุทิศให้แก่เปรตที่มาขอส่วนบุญในประเพณีสารทเดือนสิบ

สารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประเพณีที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นคนนครศรีธรรมราชก็คือมีความรักพี่น้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นคนมีน้ำใจ อีกทั้งประเพณีสารทเดือนสิบยังเป็นประเพณีแห่งความกตัญญูกตเวทีที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และที่สำคัญก็คือประเพณีนี้เปรียบเสมือนงานรวมญาติของคนนครศรีธรรมราช ซึ่งไม่ว่าจะไปทำงานที่ไหนเมื่อถึงประเพณีนี้ก็ต้องกลับมาเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ทำให้เกิดความกลมเกลียวและความรักให้กันในครอบครัว

6. บทบาทของพิธีกรรมที่มีต่อคนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัด
นครศรีธรรมราชเป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและ
วิถีปฏิบัติของคนนครศรีธรรมราชตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
พิธีกรรมมีบทบาทหน้าที่ทางคติชนต่อสังคมดังนี้

1) บทบาทในการสร้างปฏิสัมพันธ์และความสามัคคีของ
คนในชุมชน

การจัดประเพณีสารทเดือนสิบเป็นงานใหญ่ประจำปีของ
จังหวัดนครศรีธรรมราช ย่อมต้องมีการร่วมมือกันจากทุกภาค
ส่วนไม่ว่าจะเป็นชาวบ้าน พระสงฆ์ คณะกรรมการต่างๆที่จะร่วม
กันทำให้การประเพณีดำเนินไปได้อย่างราบรื่นเรียบร้อย ทั้งนี้ก็
ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของหลายหน่วยงานที่คนใน
ชุมชนจะมาทำงานร่วมกันก็ต้องมีการพูดคุย หรือกัน ทำให้เกิด
ความสนิทสนมกลมเกลียว และเกิดปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน
ระหว่างคนในชุมชน

2) บทบาทในการรักษาระบบนิเวศและวิถีปฏิบัติ

ประเพณีสารทเดือนสิบเป็นขนบธรรมเนียมและวิถี
ปฏิบัติที่คนในจังหวัดนครศรีธรรมราชยึดถือ และปฏิบัติกันมา
ตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันประเพณีสารทเดือนสิบของจังหวัด
นครศรีธรรมราชก็ยังคงมีการดำรงอยู่และมีพิธีกรรมที่ยังคงไว้ซึ่ง
แบบแผนดั้งเดิม อีกทั้งประเพณีสารทเดือนสิบยังเป็นประเพณีที่
เป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง เด็กรุ่นหลังก็ยังให้ความสำคัญและเข้า
ร่วมในพิธีกรรมสารทเดือนสิบ ทั้งนี้ประเพณีสารทเดือนสิบยัง
คงจะดำรงอยู่และดำเนินไปตามแบบแผนดั้งเดิม เพื่อเป็นเครื่อง
ย้ำเตือนถึงความเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมอันดีที่มีมาตั้งแต่
บรรพบุรุษ

3) บทบาทในการสื่ออัตลักษณ์ของคนในชุมชน

ประเพณีสารทเดือนสิบสะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของ
คนจังหวัดนครศรีธรรมราชว่าเป็นคนที่มีความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ
เป็นคนที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา
งานประเพณีสารทเดือนสิบเป็นสิ่งยืนยันถึงความเป็นอัตลักษณ์ของ
คนในชุมชนว่ายังมีวิถีปฏิบัติและยังรักษาระเพณีนี้ไว้

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ ที่อำเภอสิชล จังหวัด
นครศรีธรรมราชเป็นพิธีกรรมที่ยังคงดำรงอยู่ตั้งแต่อดีต
ในปี พ.ศ. 2466 จนถึงปัจจุบันความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏ
ในพิธีกรรมสารทเดือนสิบจังหวัดนครศรีธรรมราชมีทั้งในเรื่อง
ของชนมที่ใช้ในพิธีกรรม การจัดหมรับ และการชิงเปรต ซึ่งทั้ง 3
อย่างนี้เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งของที่ทำเพื่อแสดงถึงความรักและ
ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และสิ่งของเหล่านี้ก็มีการอุทิศให้กับ
บรรพบุรุษเพื่อที่จะนำกลับใช้ในภพภูมิ ประเพณีสารทเดือนสิบ
ก็ยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญคือ บทบาทในการสร้างปฏิสัมพันธ์และ
ความสามัคคีของคนในชุมชนทำให้เกิดความสนิทสนมกลม
เกลียว และช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน บทบาท
การรักษาระบบนิเวศและวิถีปฏิบัติให้ประเพณีนี้ยังคงจะ
ดำรงอยู่และดำเนินไปตามแบบแผนดั้งเดิม และบทบาทในการ
สร้างอัตลักษณ์ของคนในชุมชนอีกทั้งประเพณีสารทเดือนสิบยัง
เป็นประเพณีแห่งความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ลูกหลานมีต่อบรรพบุรุษ
ที่ล่วงลับไปแล้ว และที่สำคัญก็คือเป็นรวมญาติของคน
นครศรีธรรมราช เพื่อส่งเสริมความรักและความเข้าใจกันของ
คนในครอบครัวอีกด้วย

พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบมีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์
และยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่
อีกทั้งยังเป็น
สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรักและความสามัคคีของญาติพี่น้องที่ร่วมกัน
ทำบุญในครั้งนี้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัย "พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบจังหวัด
นครศรีธรรมราช" รศ.ดร.วรรณนะ หนูหมื่น ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ได้ให้คำแนะนำการศึกษา รวมถึงชาวบ้านอำเภอสิชลที่
อรรถาธิบายเรื่องพิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบผู้วิจัยขอ
ขอบคุณอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Nunsuk, Preecha. (1979). Festival Tenth Month : Nakhon Si Thammarat : Text printing.
- [2] Sayphan, Phichet. (1996). **Naga Apocalypse East Mekong Basin : The Cultural Life of Contemporary Ritual**. Master of Sociology and Anthropology Thesis. Bangkok : Thammasat University.
- [3] Surinwong, Nuttapat. (2009). **Belief and ritual on the Fon Phi and the : a case study of Ban Dok Bua**. Master of Science (Community Development). Bangkok : Thammasat University.
- [4] Buaprommee, Nathamon. (2007). **The use of Saeng-sa-nam ritual media to Strengthen the Prestige Identity of Taiso People, Ban Phonjarn, Phonsawan District, Nakornpanom Province**. Master of Communication Thesis. Bangkok : Chulalongkorn University.
- [5] Sukhothai Thammathirat Open University. (2010). **Knowledge Processing of Thai Studies, Unit 8-15**. Bangkok : Sukhothai Thammathirat Open University.
- [6] Phongphamorn, Sirada. (2004). **Communication process for maintaining the Lotus Receiving Tradition, Bangplee, Samukpakarn**. Master of Communication Thesis. Bangkok : Chulalongkorn University.
- [7] Kaewprom, Jirawan. (2004). **Nakhon Si Thammarat Special Issue, Month Ten, 47**. Bangkok : Edison Press Products Bangkok.
- [8] Royal Academy. (1999). **Dictionary of Royal Academy 1999**. Bangkok : Nanmee Book Publications.
- [9] Pramahakrissada (2016.). Wat Prathumthaykaram, Moo 1, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [10] Chaipheth, Nukul (2016). Wat Prathumthaykaram, Moo 1, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [11] Jaiaree, Bunroj (2016). Wat Prathumthaykaram, Moo 1, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [12] Sabchareon, Methee (2016). Wat Prathumthaykaram, Moo 1, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [13] Maskaew, Nonglak. (2016). No. 60 Moo 2, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [14] Prodsen, Direk. (2523). 10th Months' 30 Memorials on the Celebrate the Tenth Month Festival of Nakhon Si Thammarat Province. Bangkok : Krung Siam Printing.
- [15] Kwuanthong, Salee. (2016). No. 52, Moo 2, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [16] Ketkaew, Sakorn. (2016). Wat Prathumthaykaram, Moo 1, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120
- [17] Yuththaphong, Wittawat. (2016). No. 59, Moo2, Sichon Sub-district, Sichon District, Nakhon Si Thammarat 80120

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวมณีรัตน์ กำลังเกื้อ	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5911120016	
วุฒิการศึกษา	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วุฒิปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) (ไทยศึกษาบูรณาการ)	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	2558

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุนการทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2560

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

มณีรัตน์ กำลังเกื้อ และ วรณนະ หนูหมื่น. (2560, พฤษภาคม – สิงหาคม). พิธีกรรมในประเพณีสารทเดือนสิบ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. 11 (2). 299-308.